

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

Tažení do Ruska 1812: struktura armád císaře Napoleona I. a cara Alexandra I.

**Max Gogola
Zlínský kraj**

Uherské Hradiště 2019

STŘEDOŠKOLSKÁ ODBORNÁ ČINNOST

Obor č. 16: Historie

**Tažení do Ruska 1812:
struktura armád císaře Napoleona I.
a cara Alexandra I.**

**Russian campaign of 1812:
the structure of the armies of Emperor Napoleon I
and Tsar Alexander I**

Autor: Max Gogola

Škola: Gymnázium Uherské Hradiště, Velehradská třída 218, 686 01
Uherské Hradiště

Kraj: Zlínský kraj

Konzultant: doc. PhDr. Radomír Vlček, CSc.

Uherské Hradiště 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou práci SOČ vypracoval samostatně a použil jsem pouze prameny a literaturu uvedené v seznamu bibliografických záznamů.

Prohlašuji, že tištěná verze a elektronická verze soutěžní práce SOČ jsou shodné.

Nemám závažný důvod proti zpřístupňování této práce v souladu se zákonem č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších předpisů.

V Uherském Hradišti dne 5. března 2019

Max Gogola

Poděkování

Chtěl bych zde velmi poděkovat svému konzultantovi, panu doc. PhDr. Radomíru Vlčkovi CSc. za jeho odbornou pomoc a za jeho rady, bez nichž bych tuto práci nikdy nedokázal dovést do konce.

Dále bych chtěl poděkovat své rodině, jež mi poskytovala při tvorbě této práce plnou podporu, a svému učiteli dějepisu, Mgr. Lubomíru Berkovi, za jeho připomínky, jež mi pomohly splnit všechny zásady práce SOČ.

Anotace

Tato práce se zabývá Napoleonovým tažením do Ruska roku 1812, a to především z pohledu struktury a organizace armád císaře Napoleona I. a cara Alexandra I., hodností v armádách, lékařské péče či pomocných vojsk do bitvy u Borodina 7. září 1812, v níž došlo v obou armádách k podstatným změnám, jež dokončily zánik jejich „tabulkového stavu“. Ten byl (především u armády císaře Napoleona I.) započat již v průběhu konce června a začátku července 1812. Práce vychází z poznatků a pamětí vojáků, již se ruského tažení osobně zúčastnili (Marcellin de Marbot, Jean-Roch Coignet, Adrien Bourgoigne) nebo na ně později reagovali (Carl von Clausewitz, Paul Yorck von Wartenburg), dále z prací českých (Jiří Kovařík, Michal Šťovíček), ruských (Oleg Sokolov) i francouzských (Marie-Pierre Rey) autorů. Dále pak shromažďuje a využívá údaje získané z moravských archivů (Moravský zemský archiv v Brně, Státní okresní archiv v Uherském Hradišti), jež se týkají postoje Rakouského císařství k Francii a Rusku a „Landwehru“ (rakouské domobrany).

Klíčová slova

Napoleon; napoleonské války; Kutuzov; Rusko; partyzánská válka; domobrana

Annotation

The purpose of this work is to describe the Russian campaign of 1812 in terms of the structure and organisation of the armies of Emperor Napoleon I and Tsar Alexander I, military ranks in their armies, medical care or auxiliary troops, prior to the Battle of Borodino (7 September 1812). This battle brought about several critical changes that resulted in the shakedown in the structure of both armies (especially in the army of Emperor Napoleon I) that had been maintained since the beginning of the campaign. The paper makes use of the experiences and memoirs of the soldiers who participated in this campaign (Marcellin de Marbot, Jean-Roch Coignet, Adrien Bourgoigne) or dealt with this issue later (Carl von Clausewitz, Paul Yorck von Wartenburg). It also draws information from the findings of Czech authors (Jiří Kovařík, Michal Šťovíček), French authors (Marie-Pierre Rey) and Russian authors (Oleg Sokolov). In order to get familiar with the attitude of the Austrian Empire towards France and Russia and towards the “Landwehr“ (Austrian militia), numerous archive materials from Moravian archives (Moravian Land Archives in Brno, State District Archives in Uherské Hradiště) have been researched as well.

Keywords

Napoleon; Napoleonic wars; Kutuzov; Russia; guerilla war; militia

OBSAH

Obsah	5
1 Úvod	8
2 Vývoj vztahů v Evropě před rokem 1812.....	11
3 Struktura Velké armády.....	18
3.1 Sbory vytvořené později	34
4 Rozdělení ruské armády na počátku tažení	36
4.1 1. západní armáda.....	37
4.2 2. západní armáda.....	39
4.3 3. západní (záložní) armáda	41
4.4 Dunajská (Moldavská) armáda	42
4.5 Samostatný 1. pěší sbor.....	43
4.6 Finský sbor	43
4.7 Ruské velení	44
5 První fáze války červen 1812	46
5.1 Litevská otázka.....	49
6 Červenec 1812	51
7 Srpen 1812.....	55
8 Bitva u Borodina 7. září 1812.....	59
9 Napoleonova armáda	63
9.1 Výzbroj a výcvik.....	63
9.2 Vojska vazalů a spojenců	63
9.2.1 Španělské jednotky	
9.2.2 Rakouské jednotky.....	
9.2.3 Pruské jednotky.....	
9.2.4 Polské jednotky.....	
9.2.5 Italské jednotky.....	
9.2.6 Jednotky z Rýnského spolku.....	
9.3 Napoleonova garda.....	72
9.3.1 Mladá garda	
9.3.2 Stará garda	

9.3.3	Gardové jezdectvo	
9.4	Napoleonovo dělostřelectvo	75
9.4.1	Dělostřelecké systémy Gribeauval a roku XI	
9.4.2	Dělostřelectvo při ruském tažení	
9.5	Záložní jezdectvo	77
9.5.1	Karabiníci.....	
9.5.2	Kyrysníci.....	
9.5.3	Dragouni	
9.5.4	Posvátná eskadrona.....	
9.5.5	Lehká jízda.....	
9.6	Organizace Napoleonovy armády	80
9.6.1	Štábní struktura	
9.7	Lékaři a zdravotní péče u Napoleonova vojska	83
9.8	Zásobování	83
9.9	Hodnosti ve francouzském vojsku	85
9.10	Komunikační linie.....	86
10	Ruská armáda.....	88
10.1	Organizace ruské armády	88
10.1.1	Svodné granátnické divize	
10.2	Hodnosti v ruském vojsku.....	90
10.2.1	Vojenské důstojnické hodnosti	
10.2.2	Civilní a námořní hodnosti	
10.3	Ruská garda.....	92
10.3.1	Pěší garda.....	
10.3.2	Jízdní garda	
10.3.3	Gardová ekvipáž	
10.4	Opolčeni je a jeho srovnání s Landwehrem	95
10.4.1	Opolčeni je	
10.4.2	Landwehr	
10.5	Ruské jezdectvo	99
10.5.1	Kyrysníci.....	
10.5.2	Dragouni	

10.5.3	Lehká jízda.....	
10.5.4	Kozáci	
10.5.5	Kalmykové a Baškirové.....	
10.6	Partyzáni.....	102
10.7	Ruské dělostřelectvo	102
10.8	Lékaři a zdravotní péče u ruského vojska	104
10.9	Duchovní život v ruském vojsku.....	105
11	Závěr	107
12	Seznam použitých pramenů a literatury.....	109
12.1	Literatura	109
12.2	Archivy.....	111
13	Seznam obrázků a tabulek	112

1 ÚVOD

Cílem této práce je poskytnout čtenáři obraz o Napoleonově tažení do Ruska roku 1812, konkrétně o struktuře ruské armády a Napoleonova vojska, jakož i jednotek pocházejících ze zemí, jež Francii poskytly své muže, a z Napoleonovi podřízených států, a to až do bitvy u Borodina, v níž se kvůli velkým ztrátám na obou stranách (včetně mnoha padlých vyšších důstojníků) prakticky zhroutila organizace divízi a sborů táhnoucích směrem k Moskvě, která byla již tak narušena dlouhými vyčerpávajícími pochody do nitra Ruska a bitvami u Smolenska či Saltanovky. V organizaci různých vojenských útvarů, jež je dohledatelná, je však uveden i stav po září roku 1812. Tato práce se též zabývá organizací velení obou armád, jejich dělostřelectvem a zdravotní péčí. Poslední kapitolu tvoří srovnání ruské a rakouské domobrany, v národních jazycích označovaných jako „opolčeniye“ (rusky) a „Landwehr“ (německy).

Existuje mnoho prací a knih zabývajících se tažením roku 1812, většinou se však zaměřují pouze na popis okolností vedoucích k ruskému tažení a popis průběhu tažení. Jako příklad mohu uvést starší knihu jako Napoleon jako vojevůdce od Paula Yorcka von Wartenburga i moderní publikaci Tragické tažení 1812 Marie Pierre Reyové, z nichž jsem využil právě především detailní popis tažení. Tyto knihy se ovšem nezabývají detailní strukturou vojsk bojujících na ruské či francouzské straně. Za Napoleona a jeho Francii bojovala také vojska Rakouska, Pruska, Varšavského velkovévodství či četných německých států, a tyto jednotky mohou být zastíněny těmi francouzskými. Píši tedy také o historii těchto států a důvodech, jež je přiměly Napoleonovi poskytnout své muže.

Rozhodl jsem se tedy napsat tuto práci, jež shrnuje nejdůležitější poznatky dnešních i starších autorů a zároveň přináší některé nové o vztazích mezi Rakouskem a Francií, které jsem získal z moravských archivů.

Vycházel jsem z publikací moderních českých, ruských i francouzských autorů (Jiří Kovařík¹, Marie-Pierre Rey², Oleg Sokolov³), osobností, jež dění v Rusku v roce 1812 zažily nebo na ně později reagovaly (Paul Yorck von Wartenburg⁴, Carl von Clausewitz⁵), z editovaných vzpomínek vojáků, kteří se tohoto tažení zúčastnili (Marcellin de Marbot⁶, Jean-Roch Coignet⁷, Adrien Bourgogne⁸), a také z moravských archivů (Státní okresní archiv

¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-548-6.

² REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2.

³ СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7.

⁴ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926.

⁵ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959.

⁶ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9.

⁷ COIGNET, Jean-Roch. Napoleonův granátník: paměti kapitána Coigneta, vojáka Bonapartova konzulátu, granátníka císařské gardy a příslušníka Napoleonova štábu: kritické vydání. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Julien LE BLANT. Praha: Elka Press, 2014. Militaria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-18-6.

v Uherském Hradišti a Moravský zemský archiv v Brně), které mohou poskytnout informace týkající se počátku 19. století v českých zemích. Mohl jsem z nich využít císařské patenty a nařízení týkající se rakouské zeměbrany (Landwehru) či svolání k vlasti, která mobilizovala proti Napoleonovi.

Jak jsem již uvedl, má práce spočívá na analýze struktury armád a jejich porovnání. Všechny operace a průběh tažení jsou tedy naznačeny jen v nezbytné míře pro pochopení celé problematiky ruského tažení. V první kapitole obsáhle popisují dění od roku 1796 do roku 1812, aby čtenář porozuměl vývoji vztahů mezi Ruskem a Francií. V následujících kapitolách jsou představováni velitelé sborů všech bojujících armád na obou stranách v krátkých životopisech.

Složení jednotlivých sborů většinou uvádím do divizí, u významnějších jednotek, jež se zapsaly do tažení roku 1812 (např. gardové pluky), jejich strukturu doplňuji i jmény jejich náčelníků štábu či dělostřelectva a podrobnějším náhledem až do úrovně pluků či batalionů.

Prvními autory, kteří psali o Napoleonově vpádu do Ruska, byli Eugène Labaume, francouzský inženýr-zeměměřič (1783–1849), Dmitrij Petrovič Buturlin, carský pobočník (1790–1849), Philippe Paul, hrabě de Ségur, francouzský generál a účastník ruského tažení (1780–1873) a Gaspard Gourgaud, francouzský generál, jenž doprovázel Napoleona na ostrov Svaté Heleny (1783–1852). První jmenovaný patřil k francouzským zeměměřičům a své dílo o válce roku 1812 vydal roku 1814, přičemž je dle Marbota ovlivnil jistou jednostranností, která mu pomohla k úspěchu za první restaurace Bourbonů.⁹

Dmitrij Petrovič Buturlin, pobočník cara, napsal, jak uznali i veteráni francouzsko-ruských válek, svou knihu vydanou roku 1824 relativně nestranně, čímž si získal sympatie i Napoleonových přívrženců (viz generál Marcellin de Marbot¹⁰).

Hrabě Philippe Paul de Ségur patřil mezi rozporuplné osobnosti, Carl von Clausewitz ho vnímá jako „*velkého ctitele Napoleona*“¹¹, zatímco Marbot jeho knihu vydanou roku 1824 označuje za „*válečný román, který zaznamenal úspěch díky ... reakci dvora a strany royalistických ultras*“¹².

Čtvrtá kniha, kterou vydal generál Gaspard Gourgaud roku 1825, se Ségurovým dílem kontrastuje obhajobou Napoleona, jemuž nevytká téměř žádné chyby a hledá je u císařových podřízených.

⁸ BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978-80-7497-195-2.

⁹ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 468

¹⁰ tamtéž

¹¹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959., s. 245

¹² MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 468

Napoleonova tažení se dále dotýká Clausewitzova kniha O válce, která shrnuje Napoleonovy omyly při ruském tažení 1812. Další knihou vydanou v 19. století, jež se týká mého tématu, je spis hraběte Yorcka von Wartenburga (syna pruského generála Ludwiga Yorcka von Wartenburg, který uzavřel konvenci v Tauroggách¹³) Napoleon jako vojevůdce, jež shrnuje kompletní Napoleonovu vojenskou dráhu.

Poznámka: Veškerá data uvádím podle gregoriánského kalendáře, juliánský kalendář, roku 1812 užívaný v Rusku, je oproti gregoriánskému kalendáři o 12 dní zpožděný. Některá místní jména se od ruského tažení změnila, uvádím je tedy v tehdejší české podobě (Kovno, Vilno).

¹³ dnešní Tauragė v Litvě

2 VÝVOJ VZTAHŮ V EVROPĚ PŘED ROKEM 1812

Mezi lety 1796–1801 vládl Rusku car Pavel I., syn Kateřiny II. Veliké. Na druhé straně Evropy, ve Francii, už sedmým rokem probíhala Velká francouzská revoluce započatá pádem Bastily 14. července 1789. Po vládě Národního konventu a Výboru pro veřejné blaho se moci roku 1795 zmocnilo Direktorium v čele s direktory Paulem Barrasem a Lazarem Carnotem.¹⁴

Car Pavel I. vystupoval proti potencionálnímu šíření idejí francouzské revoluce do Ruska (zavřením soukromých tiskáren, zákazem dovozu zahraničních knih atd.).¹⁵ Přestože se zpočátku neúčastnil koaličních válek namířených proti revoluční Francii, dostával od francouzských royalistů dopisy (na než také reagoval), které ho žádaly, aby podpořil velmoci v jejich snaze navrátit na trůn svržené Bourbony.¹⁶

Napoleon Bonaparte získal věhlas svým tvrdým potlačením royalistického povstání v ulicích Paříže 13. vendémiairu roku IV (5. října 1795), následně roku 1796 převzal jako divizní generál velení nad Italskou armádou, s níž několikrát porazil početně silnější habsburská vojska (bitvy u Lodi, Arcole, Rivoli) a s Habsburky uzavřel mír v Campo Formiu. Tím skončila válka první koalice.

Roku 1798 se Bonaparte vypravil s vojskem do Egypta, jeho lodě zakotvily na Maltě, která od roku 1797 náležela caru Pavlu I., jenž vzal Maltézské rytíře pod svou ochranu. 11. června francouzská vojska Maltu obsadila a Napoleon zrušil staré řádové uspořádání.¹⁷

Tímto krokem se car Pavel posunul blíže k druhé protifrancouzské koalici, kterou nakonec vytvořila Velká Británie společně s Habsburskou monarchií a Ruskem. Zatímco Napoleon Bonaparte bojoval v Egyptě, v severní Itálii se shromáždila rakouská armáda generála jezdeckta Michaela von Melase. Proti nim stála francouzská Italská armáda divizního generála Barthélémyho Louise Schédera. V dubnu přitáhla do Itálie ruská divize generálporučíka Jakova Ivanoviče Povalovského spolu s generálem-feldmaršálem Alexandrem Vasiljevičem Suvorovem. Ten se také následně stal vrchním velitelem rusko-habsburské armády.¹⁸

Prvním koaličním úspěchem zde bylo obsazení Brescie a následné překročení řeky Addy, jemuž nedokázal generál Schéder s 28 000 muži zabránit. Následně (15. dubna) ho Direktorium odvolalo a na jeho místo nastoupil divizní generál Jean-Victor Moreau. Ani ten však nedokázal Suvorovovi vzdorovat a v bitvě u Addy 17. dubna 1799 neubráníl své

¹⁴ podrobněji viz TINKOVÁ, Daniela. Francouzská revoluce. Praha: Triton, 2008. Dějiny do kapsy. ISBN 978-80-7387-138-3.

¹⁵ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. Dějiny Ruska. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-324-2., s. 172

¹⁶ MANFRED, Al'bert Zacharovič. Napoleon Bonaparte. Přeložil Vlasta BOUDYŠOVÁ. Praha: Svoboda, 1975. Členská knihnice (Svoboda)., s. 190

¹⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Bonaparte v Egyptě: Bonapartova výprava a tažení 1798-1801. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-466-3., s. 81

¹⁸ MICHAJLOV, Oleg Nikolajevič. Suvorov. Praha: Naše vojsko, 1986. Živá minulost (Naše vojsko)., s. 281

roztažené pozice a jeho tři divize (Jeana-Mathieua Séruriera, Clauda-Victora Perrina a Paula Greniera) byly postupně poraženy. Na konci dubna pak koaliční armáda obsadila Milán.

V červnu a srpnu roku 1799 proběhly bitvy u Trebbie a Novi, v nichž Suvorov porazil francouzské armády generálů Étienna Jacquese Macdonalda a Barthélemyho Jouberta. Místo tažení do Francie se však spojenci stočili na území Švýcarska. Tam divizní generál André Masséna porazil v druhé bitvě u Curychu oddělenou ruskou armádu generála pěchoty Alexandra Michajloviče Rímského-Korsakova a ohrožoval tak Suvorovovo uskupení. Ten tak byl nucen přejít Alpy, což učinil v září. V říjnu pak car Pavel I. ukončil spojenectví s Habsburky. Jelikož Britové obsadili v Napoleonově nepřítomnosti Maltu a odmítali ji vrátit Maltézským rytířům, car Pavel I. ukončil spojenectví i s Velkou Británií a začal stahovat svá vojska zpět do Ruska.¹⁹

Přestože Napoleon v Egyptě dosahoval na souši úspěchů (bitva u Pyramid), jeho loďstvo bylo zničeno v bitvě u Abúkíru admirálem Horatiem Nelsonem a tažení do Sýrie skončilo neúspěchem u pevnosti Saint-Jean d'Acre. Zprávy z Evropy a vítězství Suvorova navíc působily značně nepříjemně, a proto 25. srpna 1799 se zbylým námořnictvem odplul a 8. října jeho lodě zakotvily ve Frejusu. V Egyptě zůstalo 15 000 mužů pod velením divizního generála Jeana-Baptista Klébera (zbytky armády se vrátily až roku 1801).²⁰

Po Napoleonově návratu do Francie začaly přípravy na svrnutí vlády Direktoría, jež roku 1799 tvořili Paul Barras (direktor od roku 1795), Emmanuel Joseph Sieyès, Jean-François Moulin (revoluční generál), Pierre Roger Ducos a Louis Gohier. V listopadu roku 1799 (ve francouzském revolučním kalendáři brumaire) Napoleon získával stoupence pro státní převrat, kterými byli generálové François-Joseph Lefebvre, Jean-Baptiste Jourdan, Jean-Victor Moreau a Joachim Murat a státníci Emmanuel Joseph Sieyès, Pierre Roger Ducos, ministr spravedlnosti Jean-Jacques-Régis Cambacérès, ministr policie Joseph Fouché a ministr zahraničí Charles de Talleyrand.

Samotný převrat proběhl 18. a 19. brumairu. Napoleon (s pomocí direktora Sieyèse, který přešel na Bonapartovu stranu) přesvědčil poslance z Rady starších a Rady pěti set (jíž předsedal Napoleonův bratr Lucien Bonaparte), aby se přesunuli do zámku Saint-Cloud a zároveň mu svěřili velení 17. divize v okolí Paříže. Vojáci generála Moreaua zatkli direktory Barrase, Gohiera a Moulina, Napoleon předstoupil před obě komory parlamentu, a nakonec je s pomocí vojáků generála Murata přesvědčil, aby jmenovaly místo pěti direktorů tři konzuly – Napoleona Bonaparta, Rogera Ducose a Emmanuela Josepha Sieyèse.

Krátce po převratu vznikla nová ústava nazvaná Konstituce roku VIII, díky níž se Bonaparte stal prvním konzulem s administrativními a vojenskými pravomocemi. Kromě funkce prvního konzula vzniklo i několik shromáždění, která měla za cíl spolupráci a spoluprádu s prvním konzulem – byla to Státní rada (Conseil d'État) jako poradní orgán, Tribunát (Tribunat) jako

¹⁹ PEČENKA, Marek a Bohuslav LITERA. Dějiny Ruska v datech. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7., s. 110

²⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Bonaparte v Egyptě: Bonapartova výprava a tažení 1798-1801. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-466-3., s. 367

orgán navrhuující schválení či odmítnutí zákonů, Zákonomárný sbor (Corps législatif) hlasující o zákonech a Senát (Sénat) s právem veta.²¹

Vojenská situace ve Francii roku 1800 byla takováto: na Rýně soustředil generál Moreau přes 100 000 mužů, v Itálii stál generál Masséna s více než 30 000 muži. Proti Massénovi mohla postavit koalice přes 80 000 mužů generála Melase a proti Moreauovi 120 000 mužů generála Paula Kraye.²² Napoleon se tehdy rozhodl utvořit novou armádu, kterou nazval Záložní armáda, s níž mohl postoupit jednak proti Krayovi, jednak proti Melasovi.

Nakonec došlo k tažení do Itálie, Massénova armáda byla nucena v Janově kapitulovat, kolem 30 000 mužů Záložní armády byla tedy největší síla schopná se v Itálii koaličním vojskům postavit. Tato armáda přešla přes Alpy, obsadila Milán, a nakonec 14. června 1800 porazila vojsko generála jezdeckta Melase v bitvě u Marenga. Následoval Lunévillský mír, jímž se Habsburská monarchie vzdala Belgie a menších území u Rýna. Zároveň uznala všechny sesterské italské republiky, které Napoleon vytvořil při svém průchodu Itálií.

Konečný mír se všemi státy druhé koalice byl uzavřen v Amiensu roku 1801. Započalo období sbližování Ruska cara Pavla I. a Francie Napoleona Bonaparta. 21. 12. zaslal Napoleon carovi návrh na spojenectví.²³ V lednu roku 1801 se vydal car pokyn atamanu Matveji Ivanoviči Platovovi, aby se svými kozáckými vojsky zahájil tažení do Indie. V březnu téhož roku však cara zabili spiklenci a novým carem se stal jeho syn Alexandr I. Přestože se nový car zpočátku nebránil sbližování s Francií, nakonec nastoupil ostře protifrancouzský kurs.

V roce 1802 se stal Napoleon Bonaparte na základě všelidového plebiscitu doživotním konzulem. V květnu roku 1803 opět vypukla válka mezi Velkou Británií a Francií. Napoleon uvažoval o invazi na britské ostrovy, jelikož však Rusové a Rakušané začali shromažďovat vojska (a tak vznikla třetí protifrancouzská koalice), bylo nutné myšlenku invaze opustit. 2. 12. 1804 se Napoleon korunoval císařem Francouzů jako Napoleon I.

Císař František II. (jenž roku 1804 přijal titul císaře rakouského a po zániku Svaté říše římské roku 1806 se začal titulovat František I.) uvedl jako hlavní důvod nové války proti Napoleonovi porušení Lunévillské smlouvy:

„Skutečná, všeobecně povědomá věc jest, že Nám od uzavření traktátu v Lunevillu, nic důležitějšího na péči nebylo, nežli zachování pokoje, kterého jsme rovně prostředkem oného usnesení Našim věrným národům sdělili. ... Francouzský císař více hlavních výminek pokoje zrušil a pokoj a váhy rovnost Evropy skrz mnohá násilí a rozmáhání znebezpečil.“²⁴

Dalším důvodem tedy bylo porušení rovnováhy sil mezi evropskými státy:

²¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon II. Třebíč: Akcent, 2018. ISBN 978-80-7497-230-0., s. 316

²² YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 171

²³ PEČENKA, Marek a Bohuslav LITERA. Dějiny Ruska v datech. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7., s. 110

²⁴ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 182, uložení 49

„Francouzský dvůr tento náš dobrý úmysl neseznal a naše počínání zavrhl, ruský císař ale se hotov býti oznámil společně s Námi pokojné jednání počati, a k navrácení pokoje, bezpečnosti a rovnosti váhy v tom střezěném systému zemí evropských skrz ozbrojené zprostředkování spolek založil...

My, ..., dělíme zúplna tož rozmyšlení Jejich Jasnosti císaře všech Rusů, a doufáme s pevnou důvěrností z jeho smírného vyvedení vinšovaný následek.“²⁵

Napoleon se rozhodl zaútočit jako první a vtáhl na německé území. 29. 8. 1805 vznikla Velká armáda (Grande Armée) s císařskou gardou, šesti sbory a záložní jízdou.²⁶ Hlavní rakouská armáda podmaršálka Karla Macka von Leibericha byla prvním cílem Napoleonova vojska. V říjnu se po dlouhém obléhání Mack vzdal a většina jeho armády a rakouského vybavení padla do francouzských rukou. Mezitím se přiblížily ruské síly generála pěchoty knížete Michaila Ilarionoviče Goleniščeva-Kutuzova. Kvůli Mackově kapitulaci se musely z Bavorska stáhnout více do hloubi Rakouského císařství, 2. 12. 1805 proběhla bitva u Slavkova, kde byly rusko-rakouské síly drtivě poraženy. S Františkem Napoleon podepsal mírovou smlouvu v Prešpurku, car však odmítl vyjednávat, proto Rusko setrvalo s Francií ve válečném stavu.²⁷

Roku 1806 vypukla válka mezi Pruským královstvím a Francií. Vznikla čtvrtá protifrancouzská koalice (v čele Rusko, Prusko, Velká Británie) V říjnu Napoleon Prusy porazil u Saalfeldu a Jeny a maršál Louis-Nicolas Davout se ubránil velké pruské přesile u Auerstadtu. Pruská vojska byla téměř zničena a nedlouho poté Francouzi obsadili Berlín.

Přesto válka neskončila, na pruských hranicích se objevila nová ruská armáda. Další střetnutí se odehrávala na bývalém polském území. 8. 2. 1807 proběhla vyrovnaná bitva u Jílového, kde se střetl Napoleon s ruským generálporučíkem Levinem Bennigsenem (v roce 1812 pak Kutuzovovým náčelníkem generálního štábu). V bitvách u Heilsbergu a Friedlandu (14. 6. 1807) však Rusové utrpěli porážku a car Alexandr I. zahájil vyjednávání o míru.

Po tažení se císař Napoleon I. sešel s carem Alexandrem I. na řece Němenu v Tylži, kde spolu podepsali mírovou a spojeneckou smlouvu. Rusko podle ní neztratilo žádné území, naopak se rozrostlo o území mezi Němenem a Bugem. Napoleon chtěl s ruským carem „*srdečnou dohodu*“²⁸, díky níž by mohl ukončit rusko-francouzské nepřátelství.

Úhlavním nepřítelem obou států se pro následující léta podle smlouvy měla stát Velká Británie, mírem v Tylži se ruský car zavázal uzavřít své přístavy britským lodím podobně jako ostatní státy evropského kontinentu. Ruská šlechta však profitovala z obchodů s Brity, kterým prodávala své přebytky ze zemědělství, a tudíž byla s nastalou situací značně nespokojena. Proto byl na cara vyvíjen tlak k ukončení spojení s Napoleonem.

²⁵ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 182, uložení 49

²⁶ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 216

²⁷ UHLÍŘ, Dušan. Slunce nad Slavkovem. Vyd. 3. Třebíč: Akcent, 2010. Fakta (Akcent). ISBN 978-80-7268-777-0., s. 424

²⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Tažení za přeludem: Napoleon, Alexandr I. a válka s Ruskem roku 1807. Třebíč: Akcent, Drahomír Rybníček, 2016. ISBN 978-80-7497-161-7., s. 462

Zpočátku se však společenství vyvíjelo pro Francouze velmi slibně, Rusko dokonce roku 1809 vojensky vystoupilo proti Rakousku, byť krátkou válkou chtěl car znemožnit Polákům obsadit zpět větší část svého bývalého území, nyní součást Rakouska. Přesto za tuto pomoc získalo Rusko Tarnopolskou oblast.²⁹

Napětí však po setkání v Erfurtu v září roku 1808 dále vzrůstalo, 31. prosince 1808 změnil car celní systém tak, že znevýhodňoval nákup francouzské zboží a dával přednost zboží anglickému³⁰, byla tak porušena kontinentální blokáda, k níž se car připojil Tylžským mírem, v roce 1810 Rusko odmítlo Napoleonův návrh na sňatek s carovou sestrou Annou Pavlovnou, v prosinci roku 1810 Napoleon anektoval Oldenburské vévodství, jemuž vládli příbuzní ruského cara, jednu z největších krizí pak vyvolal Alexandrův pobočník, hrabě Alexandr Ivanovič Černyšev, který, jak následně Francouzi odhalili, při svém pobytu ve Francii v letech 1810 a 1811 uplácel Napoleonovy úředníky, aby pro ruskou stranu získal informace o počtu Francouzů ve zbrani a postavení Napoleonových vojsk. Po odhalení se mu podařilo utéci přes Mohuč a Kolín do Ruska, Napoleon však proti němu nechal v novinách otisknout článek, jímž připomínal vraždu Pavla I., čímž se ruského cara dotkl.³¹ Po této aféře začaly otevřené přípravy k válce.

V prosinci roku 1811 Napoleon vyhlásil odvozy 120 000 rekrutů (později vytvořily část IX. sboru, zejména z nováčků složenou Durutteho divizi).³²

Napoleon však dosud stále váhal, bývalý francouzský vyslanec v Sankt-Petěrburgu a Napoleonův vrchní štolba Armand de Caulaincourt (bratr divizního generála Augusta de Caulaincourta zabitého v bitvě u Borodina) císaře před tažením varoval, stejného názoru byl na příklad i podplukovník de Ponthon, jenž v Rusku strávil několik let a znal dobře tamní poměry.³³ Na druhé straně Napoleonův ministr zahraničí Hugues-Bernard Maret, maršál Louis-Nicolas Davout či bývalý ministr zahraničí Jean-Baptiste de Champagny s válkou proti Rusku souhlasili.

Odpůrci války poukazovali na rozlehlost ruského území a nemožnost dostat je plně pod kontrolu, ruská zima znemožňovala od října pokračovat v tažení a vojáci se mohli potýkat s fanatickými obránci vlasti (jak tomu bylo i ve Španělsku), kteří se neštíteli jakýchkoli prostředků pro vyhnání okupantů ze země. Platilo to, co napsal vojenský teoretik Carl von Clausewitz (též účastník tažení na ruské straně):

²⁹ PEČENKA, Marek a Bohuslav LITERA. Dějiny Ruska v datech. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7., s. 120

³⁰ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 30

³¹ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 460

³² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 51

³³ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 463

„Ruská říše není země, kterou je možno vysloveně dobýt, tj. natrvalo obsadit, alespoň ne silami nynějších evropských států a ani ne s 500 000 muži, které přivedl Bonaparte. Takovou zemi je možno podmanit jen s pomocí její vlastní slabosti a vlivem vnitřního rozkolu.“³⁴

Přesto pokračovaly přípravy k válce, na ruské straně se přikročilo k budování pevnosti u Drissy, toto dílo pruského taktika Karla Ludwiga von Phulla mělo společně s jednou ruskou armádou (ministra války Michaila Bogdanoviče Barclaye de Tollyho) Napoleona zadržet, zatímco by Francouzům druhá ruská armáda (knížete Pjotra Ivanoviče Bagrationa) vpadla do boku a týlu.³⁵

Ruští vojevůdci sestavili několik plánů jak obranných (především plán von Phulla), které počítaly s ústupem k pevnosti na Drisse, tak útočných (admirála Pavla Vasiljeviče Čičagova), které vytkly ruským vojskům za cíl přenést válku na území Varšavského velkovévodství.

Barclay de Tolly již roku 1810 zformuloval v memorandu o obraně ruské západní hranice myšlenku ústupového boje a taktiky spálené země.³⁶ Nepovažoval totiž za možné ubránit velmi dlouhou ruskou hranici proti koncentrovanému útoku francouzských sil. Aby doplnil stavy jednotek, vyhlásil Barclay de Tolly ve stejném roce odvody, jimiž ruská armáda získala přes 100 000 nových mužů.³⁷ Kromě toho ministr zdokonalil vojenský výcvik a změnil armádní strukturu (jednotné složení pluků).

Kromě výše zmíněných armád knížete Bagrationa a Barclaye de Tollyho, které dosud jen tábořily, disponoval car ještě Finským sborem a Dunajskou armádou. Finský sbor bojoval proti Švédům, 5. 4. 1812 však Švédsko spojeneckou smlouvou v Abo změnilo strany, a proto se mohli muži Finského sboru postupně vracet do Ruska. Dunajská armáda bojovala proti vojskům Osmanské říše, tuto válku ukončil 28. 5. 1812 bukurešťský mír, jenž umožnil Dunajské armádě posílit ruskou obranu proti Napoleonovi.

Francouzské síly dosud stály na německém území pod velením maršála Davouta, od února roku 1812 započal přesun na východ, v březnu prošly Pruskem, přičemž pruský král Fridrich Vilém III. byl přinucen podepsat spojeneckou smlouvu namířenou proti Rusku.

14. března 1812 sjednali francouzští vyjednavací spojeneckou smlouvu s Rakouskem, na jejímž základě se Rakousko zavazovalo připojit k Napoleonově armádě svých 30 000 mužů. Rusku se naproti tomu povedlo, jak je uvedeno výše, v Abo sjednat mír a spolenectví se Švédskem, jemuž vládl bývalý Napoleonův maršál Jean-Baptiste Bernadotte.

V polovině května dorazil Napoleon do Drážďan, kde hostil většinu spřátelených evropských panovníků. Strávil zde deset dní, po nichž se odebral ke svému vojsku.

³⁴ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959., s. 576

³⁵ tamtéž, s. 420

³⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 32

³⁷ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 36

24. června započal přechod francouzských vojsk přes řeku Němen představující hranici mezi Varšavským velkovévodstvím a Ruskem.

Napoleon ve své proklamaci, která byla vydána před tažením, uvedl, že:

„... Rusko přísahalo Francii věčné spojenectví a válku s Anglií. Dnes zrušilo své přísahy! Nechce dát vysvětlení svého chování, dokud prý se francouzští orli nevrátí za Rýn, nechajíc zde svoje spojence na pospas. Rusko je ve vleku osudu, jeho osudy se mají naplnit...“³⁸

Skladbu armády, s níž Napoleon v červnu 1812 přišel k ruským hranicím, popisuje následující kapitola.

³⁸ KOLEKTIV AUTORŮ, Napoleon ve svých projevech. Praha: Československá akciová tiskárna, 1936., s. 109

3 STRUKTURA VELKÉ ARMÁDY

1) Císařská garda

velitel: císař Napoleon I.

- a) Stará garda (maršál François-Joseph Lefebvre)
 - 3. gardová divize (div. gen. Philibert Courial)
 - b) Mladá garda (maršál Édouard Mortier)
 - 1. gardová divize (div. gen. Henri-François Delaborde)
 - 2. gardová divize (div. gen. François Rouget)
 - Viselská legie (div. gen. Michel Claparède)
 - c) Gardová kavalerie (maršál Jean-Baptiste Bessières)
 - gardová divize (div. gen. Walther)
- 47 000 mužů

Maršál François-Joseph Lefebvre (1755–1820), původem Alसान, proslul zejména za francouzské revoluce, roku 1793 se stal brigádním generálem, roku 1794 divizním, účastnil se bitev u Fleursu a Stockachu. Za Direktoria získal velení Vnitřní armády, s níž pomohl Napoleonovi provést brumairový převrat.³⁹ V pruském tažení (1806) získal velení X. sboru (složenému z Francouzů, Poláků, Sasů a Bádenců), s nímž obléhal a dobyl Gdaňsk. Za tento úspěch získal titul vévody Gdaňského. Bojoval ve Španělsku i Portugalsku, následně též v tažení roku 1809 proti Rakušanům. Roku 1812 získal velení nad starou gardou, roku 1814 bránil francouzské území před koalicí a v roce 1815 se přidal Napoleonovi. Po císařově pádu se stal v roce 1816 francouzským pairem.

Obrázek 1: Maršál Lefebvre. Zdroj: <https://www.napoleon.org/histoire-des-2-empires/iconographie/francois-joseph-lefebvre-duc-de-dantzig-marechal-de-france1755-1820/>

Le maréchal Lefebvre en 1805, par M. D. C. de Versailles.
(Documentation photographique de la Réunion des archives militaires)

³⁹ KOVAŘÍK, Jiří. Tažení za přeludem: Napoleon, Alexandr I. a válka s Ruskem roku 1807. Třebíč: Akcent, Drahomír Rybníček, 2016. ISBN 978-80-7497-161-7., s. 272

Maršál Édouard Mortier (1768–1835), syn revolučního poslance, vstoupil do armády roku 1789 jako dobrovolník. Bojoval ve všech významných bitvách v Nizozemí (mj. Jemmapes či Fleurus), v roce 1799 byl dvakrát povýšen, stal se divizním generálem a velel divizi v Massénově armádě. Roku 1804 se stal maršálem, roku 1805 bojoval u Dürnsteinu, kde byl obklíčen početnějšími Rusy a sváděl ústupový boj s Gazanovou a Dupontovou divizí. V pruském tažení velel VIII. sboru, bojoval i u Friedlandu (1807) a ve Španělsku (1808–1811), následně dostal velení mladé gardy a získal titul vévody z Trévisa. Roku 1813 se opět zúčastnil všech významnějších bitev (mj. Drážďany a Lipsko), s maršálem Marmontem bránil až do kapitulace Paříž. Za Sta dní se přidal k Napoleonovi, od roku 1816 byl členem sněmovny, pak i vyslancem v Sankt-Petěrburku a roku 1834 ho král Ludvík Filip jmenoval ministrem války. Roku 1835 se měl zúčastnit vojenské přehlídky, ale na cestě ho v kočáře zabila bomba určená pro krále Ludvíka Filipa.

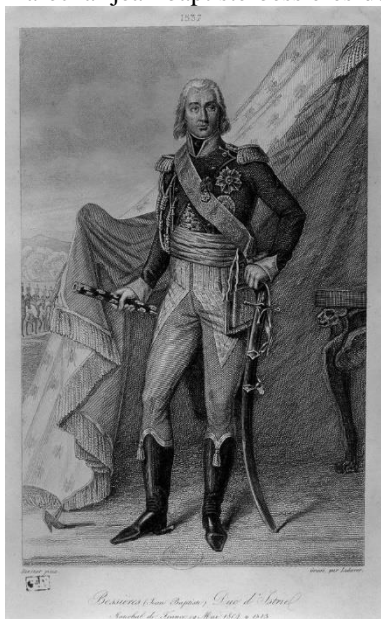
Obrázek 2: Maršál Mortier. Zdroj: <https://www.frenchempire.net/biographies/mortier/>

Maršál Jean-Baptiste Bessières (1768–1813) se narodil do rodiny ranhojiče v jižní Francii, rozhodl se pokračovat v rodinné tradici a vystudoval medicínu na univerzitě v Montpellieru. Vrátil se do svého rodného města, kde se stal bradýřem a místním lékařem. Roku 1792 vstoupil do konstituční gardy, tato jednotka byla však s pádem království rozpuštěna a Bessières upadl do podezření ze sympatií s monarchií.⁴⁰ Vstoupil pak jako řadový voják do armády a roku 1794 se stal kapitánem. Zúčastnil se prvního italského tažení jako velitel tzv. guides, ostrahy vrchního velitele). Roku 1796 se stal šéfem eskadrony, jako plukovník bojoval v Egyptě, roku 1800 byl brigádním generálem a divizním se stal roku 1802. Maršálem se stal roku 1804, v následujících taženích velel střídavě jízdní gardě a jízdním sborům, získal titul vévody z Istrie. Roku 1808 porazil v čele Západopyrenejského observačního sboru španělského generála Joaquína Blakea v bitvě u Mediny de Rioseco, načež si ho Napoleon povolal zpět k sobě a svěřil mu velení nad gardou pro tažení do Rakouska. Jízdní gardě velel roku 1812, po odjezdu maršála Murata od armády velel celému francouzskému jezdecktu. V této hodnosti byl roku 1813 zabit v bitvě u Lützen.

⁴⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Maršálové Napoleonových orlů. 2. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-708-4., s. 47

Obrázek 3: Maršál Jean-Baptiste Bessières. Zdroj: <https://fr.muzeo.com/reproduction-oeuvre/portrait-du-marechal-jean-baptiste-bessieres-duc-distrie/leon-riesener>

2) I. (dříve Labský⁴¹) sbor

velitel: maršál Louis-Nicolas Davout

náčelník štábu: brig. gen. Jean-Louis Romeuf (červen–7. 9. 1812, zabit u Borodina)⁴²
plukovník (od 23. 9. 1812 brig. gen.) Louis-François Lejeune (od 7. 9. 1812)

velitel dělostřelectva: div. gen. Joseph Marie de Pernety (červen–25. 9. 1812, převelen k Záložnímu jezdeckvu)

brig. gen. Basile Baltus de Pouilly (od 25. 9. 1812)

velitel ženistů: brigádní generál François-Nicolas-Benoît Haxo

a) 1. divize (div. gen. Charles Antoine Morand)

b) 2. divize (div. gen. Louis Friant, raněn u Borodina, od listopadu v zastoupení div. gen. Étienne Pierre Sylvestre Ricard⁴³, následně brig. gen. François-Marie Dufour)

c) 3. divize (červen–17.8. 1812 div. gen. Charles Étienne Gudin de La Sablonnière, zabit u Valutiny gory, od 17. 8. brig. gen. Étienne Maurice Gérard, povýšen na div. gen. 7. 9. 1812 u Borodina)

d) 4. divize (červen–7. 9. 1812 div. gen. Joseph-Marie Dessaix, raněn u Borodina, od 7. 9. 1812 brig. gen. Jean-Paul Friedrichs)

e) 5. divize (div. gen. Jean-Dominique Compans, 7. 9. 1812 u Borodina krátce div. gen. Jean Rapp)

f) 1. a 2. lehká jízdní brigáda (div. gen. Pierre Pajol)
72 000 mužů, 214 děl

⁴¹ ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1., s. 206

⁴² БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 558

⁴³ ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1., s. 274

Maršál Louis-Nicolas Davout (1770–1823) se narodil v Annoux do šlechtické rodiny d'Avoutů, po revoluci si změnil jméno na Davout, roku 1791 byl již podplukovníkem a roku 1793 brigádním generálem. Po bojích u Rýnské armády se zúčastnil výpravy Napoleona Bonaparta do Egypta, při níž velel jezdecké brigádě (22. myslivecký a 15. dragounský pluk) v Dumasově divizi. V šarvátce u Redeciehu podnikl se svou brigádou nerozvážný útok a nechal se přepadnout mamlúky, přičemž ztratil na 80 mužů. Divizní generál Louis Desaix, velitel pěší divize, o něm napsal: „*Netrpělivost i odvaha mu znemožňují dbát mých rozkazů.*“⁴⁴ Roku 1800 se stal divizním generálem a velitelem jízdy Italské armády. Oženil se s Louisou Leclercovou, jež byla švagrovou Napoleonovy sestry Pauliny, dostal se tak do širšího okruhu rodiny Bonapartů. Roku 1801 ho Napoleon jmenoval generálním inspektorem jezdeckva a roku 1804 maršálem. V následujících taženích proslul svou pečlivostí a starostlivostí o vojáky. V bitvě u Slavkova část jeho III. sboru bránila Telnici. Při pruském tažení samostatně vybojoval bitvu u Auerstedtu, kdy se ubránil mnohem početnější hlavní pruské armádě. Za tento úspěch získal titul vévody z Auerstädtu a začalo se mu přezdívat Železný maršál („*Maréchal de fer*“). Spolu se svými „železnými divizemi“ (Moranda, Gudina a Frianta⁴⁵) významně zasáhl do bitvy u Jílového, kde svým obchvatem donutil Rusy k ústupu. Stal se generálním guvernérem Varšavského velkovévodství s odpovědností za odvody do armády.⁴⁶ Dále se roku 1809 vyznamenal v bitvách u Eggmühlu (a stal se knížetem z Eckmühlu) a Wagramu. Následně se stal vrchním velitelem vojenských sil na německém území, roku 1812 mu byl pro jeho zásluhy přiřknut nejpočetnější (na počátku tažení mohl čítat až 69 500 mužů⁴⁷) a nejlépe vycvičený I. sbor, nestal se však velitelem jižního křídla. Velení se zmocnil tajným Napoleonovým rozkazem, poté porazil knížete Bagrationa u Saltanovky, u Borodina navrhl Napoleonovi svůj vlastní útočný plán, který však nebyl přijat. Při ústupu nejprve velel zadnímu voji, pak ho vystřídal sbor maršála Neye. Po ruském tažení bránil roku 1814 úspěšně Hamburk, roku 1815 se stal ministrem války, nezúčastnil se tedy bitvy u Waterloo. Po Napoleonově odjezdu od armády se stal velitelem Loirské armády (tj. bojeschopný zbytek armády po Waterloo), organizoval obranu Paříže, nakonec ale podepsal rozkaz o stažení vojsk výměnou za slib, že Bourboni nebudou pronásledovat císařské důstojníky. Upadl v nemilost a až roku 1819 byl jmenován zpět do komory pairů a na sklonku života se stal starostou ve svém rodném městě.

⁴⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Bonaparte v Egyptě: Bonapartova výprava a tažení 1798-1801. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-466-3., s. 268

⁴⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Maršálové Napoleonových orlů. 2. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-708-4., s. 198

⁴⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 53

⁴⁷ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 559

Obrázek 4: Maršál Louis-Nicolas Davout. Zdroj: https://art.rmngp.fr/fr/library/artworks/amedee-maulet_portrait-du-marechal-nicolas-davout_lithographie

3) II. sbor

velitel: maršál Charles-Nicolas Oudinot (červen–17. 8. 1812, raněn v první bitvě u Polocka, vrátil se před přechodem Bereziny v listopadu 1812)

div. gen. Laurent Gouvion Saint-Cyr (od 17. 8. 1812 velel zároveň II. i VI. sboru, 27. 8. 1812 povýšen na maršála, raněn 20. 10. 1812 ve druhé bitvě u Polocka)

div. gen. Claude Legrand (21. 10. 1812–24. 10. 1812 po raněném Saint-Cyrově)

div. gen. Pierre Merle (24. 10. 1812–4. 11. 1812)

náčelník štábu: brig. gen. Guillaume Latrille de Lorencez

velitel dělostřelectva: div. gen. Charles François Dulauloy (červen–17. 8. 1812)

brig. gen. Claude Charles Aubry de La Boucharderie (od 17. 8. 1812)

velitel ženistů: plukovník Anne François Alexandre Blein (červen–9. 8. 1812)

brig. gen. Guillaume Dode de la Brunerie (od srpna 1812) ⁴⁸

a) 6. divize (div. gen. Claude Legrand)

b) 8. divize (červen–21. 8. 1812 div. gen. Jean-Antoine Verdier, raněn v první bitvě u Polocka, od 21. 8. 1812 div. gen. Nicolas-Joseph Maison)

c) 9. švýcarská divize (div. gen. Pierre Merle)

d) 5. a 6. lehká jízdní brigáda (brig. gen. Hercule Corbineau)

37 000 mužů, 114 děl

Maršál Charles-Nicolas Oudinot (1797–1848) vstoupil ve svých sedmnácti letech do královské armády, kterou však před revolucí opustil.⁴⁹ Vrátil se do ní až na počátku 90. let, vyznamenal se v bitvě u Curychu jako náčelník štábu generála Massény (v hodnosti divizního generála. Získal velení nad sdruženými prapory granátníků, s nimiž bojoval u Slavkova či u Friedlantu. Po smrti maršála Jeana Lannese v bitvě u Aspern-Esslingu převzal velení jeho

⁴⁸ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 159

⁴⁹ KOVAŘÍK, Jiří. Maršálové Napoleonových orlů. 2. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-708-4., s. 20

II. sboru a roku 1809 se stal spolu s Augustem Marmontem a Étienneem Jacquesem Macdonaldem maršálem. Získal titul vévody z Reggia. Roku 1812 se svým II. sborem bojoval proti Wittgensteinovi u Polocka, kde byl opět raněn, a k vojsku se vrátil až při závěrečné fázi ústupu. V tažení roku 1813 byl v několika bitvách poražen. Po Napoleonově návratu roku 1815 se k němu nepřidal, za což získal po druhé restauraci Bourbonů titul paira a před svou smrtí i guvernéra Invalidovny.

Obrázek 5: Maršál Oudinot. Zdroj: <https://www.frenchempire.net/biographies/oudinot/>

4) **III. sbor**

velitel: maršál Michel Ney

náčelník štábu: brig. gen. Louis Anne Marie Gouré de Villemontée

velitel dělostřelectva: div. gen. Louis-François Foucher de Careil

velitel ženistů: brig. gen. Guillaume Dode de la Brunerie (červen–srpen 1812, následně převelen ke II. sboru)⁵⁰

- a) 10. divize (div. gen. François Roch Ledru des Essarts)
- b) 11. divize (div. gen. Louis-Nicolas Razout)
- c) 25. württemberská divize (červen–červenec korunní princ Vilém Württemberský, pro nemoc odjel od armády, srpen v zastoupení generálporučík Johann Georg Scheler von Ungershausen, od srpna div. gen. Jean Gabriel Marchand)
- d) 9. a 14. lehká jízdní brigáda (genmjr. August von Wollwhrath)
39 000 mužů, 60 děl

Maršál Michel Ney (1769–1815) se narodil v Saarlouis, francouzském pohraničním městě dnes ležícím v Německu. Před revolucí se přidal k husarům, bojoval u Valenciennes, Fleursu či Jemappes. Stal se šéfem eskadrony, roku 1794 se zúčastnil pod generálem Kléberem obléhání Mohuče, kde byl raněn a povýšen na brigádního generála. Toto povýšení však odmítl, bojoval pak nadále v Armádě Sambry a Meusy pod generály Kléberem a Jourdanem.⁵¹ Povýšení přijal roku 1796, v této hodnosti velel husarské divizi. Divizním

⁵⁰ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 708

⁵¹ KOVAŘÍK, Jiří. Maršál Ney: Napoleonův nejstatečnější. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-410-6., s. 81

generálem se stal roku 1799 za zásluhu o dobytí Mannheimu (i toto povýšení nejprve odmítl). Divizi pak velel nejprve v Helvétské armádě (ve Švýcarsku) a potom v Dunajské armádě na Rýně (kde se pod generálem Moreauem zúčastnil bitvy u Hohenlinden). Po svém sňatku roku 1802 ho Bonaparte vyslal do Švýcarska, kde probíhaly boje mezi příznivci a odpůrci kantonálního uspořádání a dalšími skupinami. Ney obsadil Bern i Curych a s pomocí francouzského ministra zahraničí Charlese de Talleyranda pomáhal dojednat Mediační listinu, která zachovala kantonální uspořádání. Roku 1803 se stal ministrem pro švýcarské otázky.⁵² Roku 1804 byl jmenován francouzským maršálem. Ve válce roku 1805 se vyznamenal v bitvě u Elchingenu (za toto vítězství získal titul vévody z Elchingenu), v polském tažení roku 1807 je nutno zmínit přivedení svého sboru v bitvě u Jílového na pomoc Napoleonovi, čímž významně pomohl zastavit ruský útok. Roku 1812 získal velení III. sboru, v bitvě u Borodina s ním útočil na Tři fleše (a za svou statečnost od Napoleona obdržel titul knížete Moskevského), nejvíce se však proslavil v závěrečné fázi ústupu, kdy dokázal vyvázat z obklíčení v bitvě u Krásného a se zbytky svého sboru projít po skrz ruská vojska a dostat se až k Napoleonovi. Po Davoutovi převzal velení zadního voje a byl posledním mužem, který opustil Rusko (začalo se mu přezdívat „Nejstatečnější ze statečných“). Roku 1814 tlačil Napoleona k abdikaci, přidal se k Bourbonům, za Sta dní (1815) se však opět vrátil k Napoleonovi a u Waterloo velel francouzské jízdě. Po druhé Napoleonově abdikaci byl popraven.

Obrázek 6: Maršál Ney. Zdroj: <https://www.britannica.com/biography/Michel-Ney-duc-dElchingen>

5) IV. sbor

velitel: italský vicekrál, brigádní generál Eugène de Beauharnais

náčelník štábu: div. gen. Jean-Joseph Dessolles (červen–19. 8. 1812)

brig. gen. Armand Charles Guilleminot (od 19. 8. 1812)⁵³

velitel dělostřelectva: div. gen. Charles Nicolas d'Anthouard de Vraincourt

velitel ženistů: div. gen. Jean Étienne Poitevin de Maureilhan

a) Italská garda (brig. gen. Teodoro Lecchi)

⁵² KOVAŘÍK, Jiří. Maršál Ney: Napoleonův nejstatečnější. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-410-6., s. 186

⁵³ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 778

- b) 13. divize (červen–24. 10. 1812 div. gen. Alexis Joseph Delzons, zabit v bitvě u Malojaroslavce, od 24. 10. 1812 brig. gen. Armand Charles Guilleminot⁵⁴)
- c) 14. divize (div. gen. Jean-Baptiste Broussier)
- d) 15. italská divize (div. gen. Domenico Pino)
- e) 12. a 13. lehká jízdní brigáda (div. gen. Philippe Antoine d'Ornano)
45 000 mužů, 100 děl

Eugène de Beauharnais (1781–1824) se narodil revolučnímu generálovi Alexandru de Beauharnais a Joséphine de Beauharnais, pozdější Napoleonově manželce. Po popravě generála de Beauharnais se roku 1796 jeho matka vdala za Napoleona Bonaparta, jehož se Eugène stal pobočníkem. Bojoval v Egyptě, roku 1804 se stal brigádním generálem a velitelem gardových jízdních myslivců. Po transformaci Italské republiky na království roku 1804 se Eugène de Beauharnais stal italským vicekrálem, většina moci však byla stále v rukou Napoleona jako italského krále.⁵⁵ Oženil se s bavorskou princeznou Augustou Amálií. Roku 1809 bojoval společně s generálem Macdonaldem proti Rakušanům v Itálii. Roku 1812 velel jako brigádní generál IV. italsko-francouzskému sboru a po odjezdu maršála Murata velel všem zbytkům Velké armády. Po bitvě u Lützeny odjel do Itálie, kde se až do Napoleonova pádu bránil spojeneckým vojskům. Poté žil v Bavorsku, kde roku 1824 zemřel.

Obrázek 7: Italský vicekrál Eugène de Beauharnais. Zdroj: <https://childsgallery.com/work/eug-ne-prince-eug-ne-de-beauharnais-also-eug-ne-napoleon/>

6) V. sbor

velitel: div. gen. Józef Antoni Poniatowski (červen–listopad 1812)

div. gen. Józef Zajaczek (od listopadu 1812)

náčelník štábu: div. gen. Stanisław Fiszer (do 18. října 1812, zabit v bitvě u Tarutina)

velitel dělostřelectva: brig. gen. Jean-Baptiste Pelletier

velitel ženistů: plk. Jean-Baptiste Mallet de Grandville

⁵⁴ ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1., s. 278

⁵⁵ PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie. Přeložil Drahoslava JANDEROVÁ, přeložil Bohumír KLÍPA, přeložil Kateřina VINŠOVÁ. Praha: Lidové noviny, 1997. Dějiny států. ISBN 80-7106-152-2., s. 216

- a) 16. polská divize (červen–17. 8. 1812 div. gen. Józef Zajaczek, 17. 8. 1812–říjen 1812 brig. gen. Wincenty Krasiński⁵⁶, od října 1812 opět div. gen. Józef Zajaczek)
- b) 17. polská divize (div. gen. Jan Henryk Dąbrowski)
zůstala posádkou v Bobrujsku, pak pod velením maršála Victora (XI. sbor), při ústupu měla krýt Borisov⁵⁷
- c) 18. polská divize (div. gen. Karol Kniazewicz)
- d) 18., 19., a 20. polská lehká jízdní brigáda (červen–září 1812 div. gen. Henryk Ignacy Kamiński, září div. gen. Horace-François Sébastiani de la Porta, od září div. gen. Charles Lefebvre-Desnottes)
36 000 mužů, 140 děl

Divizní generál Józef Antoni Poniatowski (1763–1813) se narodil ve Vídni do polské šlechtické rodiny. Jeho strýc Stanisław Poniatowski vládl v letech 1764-1795 Polsku. Józef se stal habsburským vojákem, roku 1788 byl plukovníkem a pobočníkem císaře Sv. říše římské, českého a uherského krále Josefa II. Po prvním dělení Polska ho jeho strýc povolal jako generálmajora do čela polské armády, s níž porazil Rusy u Zieleńců. Roku 1794 se zúčastnil jako divizní generál Kościuzzkova povstání, po jehož porážce se odebral do exilu ve Vídni a Berlíně. Po vzniku Varšavského velkovévodství (1807) se stal ministrem války a vrchním velitelem polských vojsk s hodností francouzského divizního generála. Následně velel i Polákům ve Velké armádě, roku 1812 velel V. sboru, roku 1813 VIII. sboru. Krátce před bitvou u Lipska (16. 10. 1813) ho Napoleon jmenoval maršálem, při ústupu od Lipska se však raněný maršál pokusil na koni překonat řeku Elster a utopil se.

Obrázek 8: Divizní generál Poniatowski. Zdroj: <https://www.frenchempire.net/biographies/poniatowski/>

7) VI. sbor

velitel: div. gen. (od 27. 8. 1812 maršál) Laurent Gouvion Saint-Cyr

náčelník štábu: plk. d'Albignac

velitel dělostřelectva: plk. Espiard de Colonge

- a) 19. bavorská divize (gen. pěch. Bernhard Erasmus von Deroy, 23. 8. 1812 zemřel na zranění z první bitvy u Polocka)

⁵⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 348

⁵⁷ tamtéž, s. 390

- b) 20. bavorská divize (genpor. Carl Philipp von Wrede)
- c) 21. a 22. bavorská lehká jízdní brigáda (genmjr. Maximilian von Preysing-Moos)
sbor se mezi první a druhou bitvou u Polocka takřka rozpadl, jeho zbytkům pak velel genpor. von Wrede
25 000 mužů, 60 děl

Divizní generál (od první bitvy u Polocka 27. 8. 1812 maršál) Laurent Gouvion Saint-Cyr (1764–1830) se narodil do měšťanské rodiny, z níž pocházelo několik důstojníků královské armády.⁵⁸ Místo vojenské dráhy však načas přešel k divadlu, do armády vstoupil až roku 1792 a po dvou měsících služby se stal kapitánem (díky svému matematickému nadání). Roku 1794 se stal kvůli nedostatku vyšších důstojníků brigádním a vzápětí divizním generálem. V dalších letech pak bojoval střídavě v Itálii a na Rýně, roku 1796 jakožto velitel středu armády generála Moreaua porazil Rakušany u Biberachu. Dalšího úspěchu dosáhl v bitvě u Altenkirchenu, kde čtyřmi klamnými útoky nejprve nepřátelská vojska vylákal a následně porazil.⁵⁹ Roku 1799 bojoval na Rýně i v Itálii, zúčastnil se bitvy u Novi, při ústupu vytvořil zadní voj. Roku 1802 se stal francouzským vyslancem v Lisabonu. V dalších letech bojoval úspěšně v Itálii i ve Španělsku, tam byl však nakonec zproštěn velení a odjel od armády. Vrátil se až roku 1812, kdy bojoval v čele VI. sboru po boku maršála Oudinota. Bojoval v bitvě u Polocka, po zranění maršála Oudinota převzal velení obou francouzských sborů a Rusy porazil. Za toto vítězství obdržel 27. 8. 1812 maršálskou hůl. O dva měsíce později Rusy u Polocka znovu porazil, byl tu však raněn a musel opustit armádu. Plukovník Marbot, který byl roku 1812 pod Saint-Cyrovým velením ho popisuje jako velmi klidného a sebedůvěrou naplněného muže, který si však udržoval velký odstup od svých podřízených. Sám byl velmi střídavý, hromadil zásoby, které však vojákům nerozděloval. I toto chování mu mezi vojáky vyneslo přezdívku „hibou“ (sova).⁶⁰ V roce 1813 byl zajat v Drážďanech, do Francie se vrátil roku 1814, v roce 1815 zůstal věrný Bourbonům a po jejich druhé restauraci se stal dvakrát ministrem války a jednou ministrem námořnictva. Zemřel na svém statku roku 1830.

⁵⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Maršálové Napoleonových orlů. 2. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-708-4., s. 16

⁵⁹ tamtéž, s. 96

⁶⁰ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 503

Obrázek 9: Divizní generál Saint-Cyr. Zdroj: <https://www.frenchempire.net/biographies/gouvionStCyr/>

8) VII. sbor

velitel: div. gen. Jean-Louis-Ebénézer Reynier

náčelník štábu: plk. Joseph Gressot (francouzský) a plk. Karl Gustav von Langenau (saský)

velitel dělostřelectva: podplk. von Hoyer

- a) 21. saská divize (genpor. Karl Christian von Lecoq)
- b) 22. saská divize (genpor. Karl Wilhelm von Funck)
- c) 23. lehká jízdní brigáda (genmjr. Ludwig von Gablenz)
17 000 mužů, 50 děl

Divizní generál Jean-Louis-Ebénézer Reynier (1771–1814) pocházel z dnešního Švýcarska, do francouzské armády vstoupil jako dobrovolník roku 1792. Bojoval v Nizozemí, rychle postupoval vojenským žebříčkem: roku 1793 byl ještě šéfem batalionu a již v roce 1794 byl brigádním generálem (tuto hodnost však přijal až roku 1795). Roku 1796 byl divizním generálem u Moreauovy armády. Bojoval v Egyptě, po návratu zabil v souboji generála Destaingua, který byl přítelem generála Menoua, po smrti generála Desaix vrchního velitele Egyptské armády, který konvertoval na islám.⁶¹ Upadl za to v nemilost, bojoval pak na méně důležitých frontách (Portugalsko, Itálie). Saskému pomocnému sboru velel již krátce roku 1809 po odvolání maršála Bernadotta. V ruském tažení bojoval po boku s rakouským pomocným sborem. Roku 1813 byl u Lipska zajat a po propuštění v Paříži na následky zranění zemřel.

⁶¹ KOVAŘÍK, Jiří. Bonaparte v Egyptě: Bonapartova výprava a tažení 1798-1801. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-466-3., s. 367

Obrázek 10: Divizní generál Reynier. Zdroj: <http://www.maquetland.com/article-phototheque/6044-1810-saxe-casque-officier-garde-corps-bruxelles>

9) VIII. sbor

velitel: div. gen. Dominique Joseph Vandamme (v červnu odvolán pro kořistnictví)

div. gen. Jean-Victor Tharreau (dočasně v červenci)

div. gen. Androche Junot (od srpna)

náčelník štábu: plk. Jean Reverst

velitel dělostřelectva: brig. gen. Jacques Alexandre Allix

a) 23. vestfálská divize (div. gen. Jean-Victor Tharreau)

b) 24. vestfálská divize (div. gen. Adam Ludwig von Ochs)

c) 24. vestfálská lehká jízdní a gardová jízdní brigáda (brig. gen. Pierre Chabert)
18 000 mužů, 46 děl

Divizní generál Dominique Joseph Vandamme (1770–1830) patřil mezi proslulé kořistníky, se svými jednotkami často plenil okupovaná území. Známy pamětník a pobočník maršála Neye Octave Levassesseur se zmiňuje, že Vandamme zneužíval své postavení a vymáhal po obyvatelstvu nezákonné rekvizice (mj. při obléhání Magdeburku roku 1806).⁶² Do armády vstoupil již před revolucí (a odjel bojovat do kolonií), již roku 1793 se stal brigádním generálem a bojoval u Rýnské armády. Roku 1799 se stal divizním generálem, roku 1805 v bitvě u Slavkova mu byla přidělena v rámci Soultova sboru úloha provést tzv. Lví skok a rozrazit nepřátelský střed. Bojoval v Prusku i Rakousku, získal titul hraběte a generálního inspektora jezdeckva. V ruském tažení velel Vestfálcům, ale kvůli jeho podpoře rabování ho císař odvolal a dočasně nahradil jeho divizionářem Jeanem-Victorem Tharreauem. Roku 1813 byl v samostatné bitvě u Chlumce poražen Rusy a zajat. Do vlasti se vrátil v roce 1814 a během Sta dní se přidal k Napoleonovi a velel III. sboru Severní armády pod maršálem Grouchem, s nímž bojoval u Wawre a nezúčastnil se bitvy u Waterloo.

Kvůli excesům vestfálských vojáků Napoleon gen. Vandammea na konci června 1812 nahradil ve velení sboru gen. Jeanem-Victorem Tharreauem.⁶³ Před bitvou o Smolensk se

⁶² LEVAVASSEUR, Octave, KOVAŘÍK, Jiří, ed. *Od Slavkova po Waterloo (1802-1815)*. Praha: Elka Press, 2018. Militaria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-37-7., s. 74

⁶³ KOVAŘÍK, Jiří. *Napoleon v Rusku I*. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 110

velení ujal divizní generál Androche Junot, veterán z prvních tažení Napoleona zvaný Junot La Tempête (Junot Bouřka) jenž byl do té doby účastníkem tažení ve štábu italského vicekrále.

Obrázek 11: Divizní generál Vandamme. Zdroj: <http://www.c-i-f.fr/pages/personnages/general-vandamme.html>

10) X. sbor

velitel: maršál Étienne Jacques Macdonald

náčelník štábu: plukovník Jacques Terrier

velitel dělostřelectva: div. gen. Albert Louis Valentin Taviel

velitel ženistů: div. gen. Jacques David Martin de Campredon⁶⁴

- a) 7. polsko-bavorská divize (div. gen. Charles Louis Dieudonné Grandjean)
- b) 27. pruská divize (červen–24. 9. 1812 genpor. Julius von Grawert, na svou žádost odvolán, od 24. 9. genpor. Ludwig Yorck von Wartenburg)
- c) 26. a 27. kombinovaná lehká brigáda (genpor. Friedrich von Massenbach)
32 000 mužů, 100 děl

Maršál Étienne Jacques Macdonald (1765–1840) byl synem skotských emigrantů. Jeho otec byl členem irského pluku královské armády. Budoucí maršál se do armády přidal roku 1792, bojoval v Nizozemí a již roku 1793 se stal brigádním generálem. Roku 1796 byl divizním generálem, od roku 1798 převzal velení malé francouzské armády posádkou v Římě. Obsazoval Neapolsko, pak se přidal k Moreauovi, s nímž byl poražen u Trebbia Suvorovem. Následně upadl v nemilost kvůli své podpoře zatčených generálů Moreaua a Pichegrua. Roku 1809 se stal poradcem Napoleonova syna Eugèna de Beauharnais, který velel Severoitalské armádě. Spolu s Eugènem se přidal k Napoleonově armádě u Wagramu, kde velel V. sboru. Spolu s ním provedl svůj slavný útok na střed rakouských pozic s celým svým sborem zformovaným do karé. Navzdory velkým ztrátám Napoleon zvítězil a roku 1809 jmenoval Macdonalda maršálem a vévodou z Tarenta. Po tomto vítězství Macdonalda převedli do Španělska, odkud se vrátil až roku 1812, aby převzal X. sbor, zčásti tvořen pruským pomocným sborem, s nímž bojoval u Rigy až do odpadnutí Prusů. Se zbytkem sboru se pak

⁶⁴ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 242

vrátil do Pruska, roku 1813 bojoval u Lipska, roku 1814 tlačil na Napoleona, aby abdikoval, přesto se k němu roku 1815 přidal. Po druhém návratu Bourbonů velel Loirské armádě a krátce byl ministrem války. Zemřel na svém panství roku 1840.

Obrázek 12: Maršál Macdonald. Zdroj: <https://www.frenchempire.net/biographies/macdonald/>

11) Rakouský pomocný sbor

velitel: generál jezdeckva (od 12. 8. 1812 polní maršál) kníže Karel Filip kníže Schwarzenberg

náčelník štábu: genmjr. Joseph von Stutterheim

- a) 1. rakouská pěší divize (podmaršálek Vincenz Ferrerius Bianchi)
- b) 2. rakouská pěší divize (podmaršálek Heinrich Bessina von Siegenthal)
- c) 3. rakouská pěší divize (podmaršálek Leopold von Trautenberg)
- d) rakouská jízdní divize (generál jezdeckva Johann Maria hrabě Frimont)
30 000 mužů, 60 děl

Generál jezdeckva Karl Filip kníže Schwarzenberg (1771–1820) pocházel z vlivné české šlechtické rodiny. Do armády vstoupil roku 1787 jako podporučík, bojoval ve válce proti Osmanské říši, roku 1790 byl majorem, poté se zařadil jako plukovník k dragounům, s nimiž bojoval u Neerwinden. Roku 1796 byl generálmajorem, roku 1799 se účastnil bojů o Mannheim (kde se utkal i s maršálem Neyem), roku 1800 se stal podmaršálkem, následně odjel do Sankt-Petěrburgu jako vyslanec. Vyznamenal se roku 1805, kdy unikl s několika jednotkami jezdeckva z obklíčeného Ulmu. Roku 1809 se významnou měrou zasloužil o budování Landwehru (rakouské zeměbrany, viz níže) a stal se vyslancem na Napoleonově dvoře. Roku 1812 stál v čele rakouského pomocného sboru, tvořil společně s Reynierovým sborem jižní křídlo Napoleonových sil. Rusy porazil v bitvě u Poddubna, za což mu císař František I. 12. 8. 1812 udělil titul polního maršála.⁶⁵ Když Rakousko roku 1813 změnilo strany, stal se velitelem České armády a posléze celé koaliční armády (s jednotkami Rusů, Prusů, Rakušanů a dalších států). Byl poražen u Drážďan, zvítězil však v bitvě u Lipska a roku 1814 vstoupil do Paříže. Roku 1815 odešel do výslužby.

⁶⁵ HOLLINS, David. Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815. Ilustroval Christopher ROTHERO. Praha: Grada, 2007. Elita. ISBN 978-80-247-1894-1., s. 15

Obrázek 13: Generál jezdeckva kníže Schwarzenberg. Zdroj: <https://www.geni.com/people/Karl-I-Prinz-von-Schwarzenberg/6000000016259229701>

12) Záložní jezdeckvo

velitel: maršál Joachim Murat

náčelník štábu: div. gen. Augustin-Daniel Belliard

a) I. jízdní sbor

velitel: div. gen. Étienne Marie Antoine de Nansouty (červen–7. 9. 1812, raněn u Borodina)

div. gen. Antoine-Louis de Saint-Germain (od 7. 9. 1812)

- 1. lehká divize (červen–7. 9. 1812 div. gen. Jean-Pierre Bruyère, od 7. 9. 1812 brig. gen. Charles Claude Jacquinet⁶⁶)
- 1. kyrysnická divize (div. gen. Antoine-Louis de Saint-Germain)
- 5. kyrysnická divize (div. gen. Jean-Baptiste Cyrus de Valence)

12 000 mužů

b) II. jízdní sbor

velitel: div. gen. Louis-Pierre Montbrun (červenec–7. 9. 1812, zabit v bitvě u Borodina)

div. gen. Auguste de Caulaincourt (7. 9. 1812, zabit při útoku na Velkou redutu u Borodina)

div. gen. Horace-François Sébastiani de la Porta (od 7. 9. 1812)

- 2. lehká divize (červen-srpen div. gen. Horace-François Sébastiani de la Porta, srpen div. gen. Pierre Pajol)
- 2. kyrysnická divize (div. gen. Pierre Wathier)
- 4. kyrysnická divize (div. gen. Jean-Marie Defrance)

10 000 mužů

⁶⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 152

c) III. jízdní sbor

velitel: div. gen. Emmanuel de Grouchy (červen–7. 9. 1812, zraněn v bitvě u Borodina)

div. gen. Armand Lebrun de La Houssaye (od 7. 9. 1812)

- 3. lehká divize (div. gen. Louis Pierre Chastel)
- 3. kyrysnická divize (div. gen. Jean-Pierre Doumerc)
převelena ke II. sboru maršála Oudinota
- 1. dragounská (6. těžká) divize (div. gen. Armand Lebrun de La Houssaye)

10 000 mužů

d) IV. jízdní sbor

velitel: div. gen. Victor Latour-Maubourg

- 4. lehká divize (div. gen. Aleksander Roźniecki)
- 7. smíšená kyrysnická divize (div. gen. Jean Thomas Lorge)
se saskými pluky Garde du Corps a Von Zastrow a polskými a vestfálskými kyrysníky
divize se proslavila v bitvě u Borodina svým útokem na Velkou redutu

8 000 mužů

celkem 40 000 mužů

Maršál Joachim Murat (1767–1815) vstoupil do armády roku 1789 jako královský lehký jezdec. Roku 1792 byl poddůstojníkem, roku 1795 se seznámil s Napoleonem Bonapartem při potlačování royalistického povstání 13. vendémiairu v Paříži jako šéf eskadrony, který republikánům dodal děla potřebná pro boj v ulicích. Roku 1796 získal hodnost brigádního generála a spolu s Napoleonem se zúčastnil prvního italského tažení. V Egyptě získal hodnost divizního generála a roku 1800 si vzal Napoleonovu sestru Karolínu. V dalších taženích velel armádnímu jezdeckvu. Roku 1804 se stal maršálem a roku 1806 velkovévodou z Clevesu a Bergu, a navíc císařským velkoadmirálem. Tyto tituly (a panství nad 320 000 lidmi) měly připadnout Muratově rodině dědičně.⁶⁷ U Friedlantu vedl roku 1807 útok s několika tisíci jezdci, který dočasně pomohl uklidnit situaci v bitvě. Roku 1808 velel všem francouzským silám ve Španělsku a po korunovaci Josefa Bonaparta španělským králem získal uprázdněný titul neapolského krále. Jeho předchůdce Josef v království zanechal značné dluhy, maršál Murat přesto dokázal z Neapolska udělat prosperující zemi.⁶⁸ Zrušil zákony, které zabraňovaly přístupu jakéhokoli anglického zboží, čímž si zvýšil popularitu mezi obyvatelstvem. Roku 1812 se opět stal velitelem záložní jízdy, velel císařově předvoji, ale svým rychlým postupem jezdeckvo naprosto vyčerpal. Po Napoleonově odjezdu od armády se stal vrchním velitelem Velké armády, ale hodnost brzy složil a předal ji Eugènu de Beauharnais. Po bitvě u Lipska opustil Napoleonovo vojsko a začal vyjednávat s koalicí, aby

⁶⁷ ATTERIDGE, A. Hilliard. Maršál Murat: Král neapolský. Přeložil Pavla BUCHTOVÁ. Brno: Bonus A, 1997. Napoleonica. ISBN 80-85914-53-0., s. 129

⁶⁸ tamtéž s. 189

si zachránil neapolský trůn. Jelikož se však obával zrady, zaútočil na rakouská vojska, ale byl sám roku 1815 poražen v bitvě u Torentina. Následně uprchl k Napoleonovi, který ho ale nepřijal, a Murat byl nucen odplout zpět do Neapolska. Tam ho zajali královští vojáci a vojenský soud ho odsoudil k smrti.

Obrázek 14: Maršál Murat. Zdroj: <https://www.britannica.com/biography/Joachim-Murat>

Bez sborů Victora a Augereaua, které hlavní armádu následoval až později, čítala podle Yorcka von Wartenburga Napoleonova armáda na počátku tažení 442 000 mužů.⁶⁹

3.1 Sbory vytvořené později

1) IX. sbor

velitel: maršál Claude Victor-Perrin

náčelník štábu: plk. Louis Auguste-Chataux

velitel dělostřelectva: plk. Pierre Louis Caron

- a) 12. divize (div. gen. Louis Partouneaux)
divize se vzdala Rusům v bitvě na Berezině
- b) 26. německá divize (div. gen. Herman Willem Daendels)
- c) 28. sasko-polská divize (div. gen. Jean-Baptiste Girard)
33 000 mužů, 70 děl

Sbor maršála Clauda Victora-Perrina překročil Němen až 4. 9., do Smolenska vtáhl 27. 9., přičemž se spojil s tamní posádkou, tudíž se jeho síly rozrostly na 37 000 mužů. Napoleon jím chtěl podle potřeby posílit svá vojska u Moskvy, anebo ho nechat ve Smolensku. Nakonec se sbor spojil se silami maršála Oudinota a s hlavní armádou u Bereziny.⁷⁰

⁶⁹ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 112

⁷⁰ tamtéž, s. 168

2) **XI. sbor**

velitel: maršál Pierre Augereau

- a) 30. divize (div. gen. Étienne Heudelet de Bierre)
- b) 31. divize (div. gen. Joseph Lagrange)
- c) 32. divize (div. gen. Pierre François Joseph Durutte)
divize tvořená nováčky a pluky ze Středomoří
- d) 33. neapolská divize a 34. divize
28 000 mužů

XI. sbor se rozkazem z 12. 8. teprve měl přiblížit k Němenu a do bojů v Rusku (až na 32. divizi na jižním válčišti) výrazně nezasáhl.⁷¹

Jiří Kovařík v knize Napoleon v Rusku I. strukturu vojsk zachovává, dospívá ale k číslu 665 400 mužů a 1413 děl, ve kterém jsou zahrnuty i vozatajstvo i ženijní jednotky. Pokud budeme započítávat i pomocné jednotky a posádky, prameny mohou ukazovat až 750 000 mužů, na druhou stranu císařův pobočník Gourgaud uvádí 325 000 mužů, z čehož 170 000 tvořili vojáci ze spřátelených zemí.⁷²

⁷¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 255

⁷² tamtéž, s. 57

4 ROZDĚLENÍ RUSKÉ ARMÁDY NA POČÁTKU TAŽENÍ

Napoleon chtěl dosáhnout rychlého vítězství na ruském území, po němž by byl car ochoten k jednáním a k míru podle Napoleonových představ.

Proto také vyrazil až koncem června, v době, kdy už skončila rasputica, tj. jarní tání a obleva, díky níž se cesty staly nepřístupnými. Kampaň ale v případě tohoto pozdního začátku musela skončit v říjnu či listopadu, kvůli nadcházejícímu mrazu.⁷³

Napoleon svou armádu rozprostřel do oblouku podél toku Visly, čímž chtěl zmást ruské velení, které si nemohlo být jisto tím, kterým směrem Napoleon zaútočí.

Útok mohl proběhnout:

- a) levým křídlem přes dolní Vislu na Kovno
- b) pravým křídlem z Varšavy na Grodno
- c) z Lublina do Volyňska

Ruské velení tak bylo nuceno své síly rozdělit, a to tak, že:

- a) generál pěchoty Barclay de Tolly stál se 127 000 (1. západní armáda) muži v prostoru Šavle – Vilno – Prušany
- b) generál pěchoty kníže Bagration zaujímal se 63 000 (2. západní armáda) postavení ve Volyňsku

Následně se však postavení ruských vojsk změnilo a vznikla „záložní“ 3. západní armáda generála jezdeckta Tormasova (45 000 mužů⁷⁴), která v průběhu tažení bránila silám Schwarzenbega a Reyniera v proniknutí do ruských jižních provincií.

Nastal přesun armád, takže nakonec vypadala ruská pozice na západní hranici následovně:

- a) 1. západní armáda na linii Ošmjany – Vilno
- b) 2. západní armáda v prostoru Prušan
- c) 3. západní armáda u Lucku

Kromě těchto sil v Rusku operoval i Finský sbor (postaven proti Švédům) či Dunajská armáda, která bojovala s Turky až do uzavření míru v Bukurešti 28. května 1812.

Následující kapitola přibližuje rozdělení ruských sil, jejich strukturu, velitele a změny, které jednotky za rok 1812 prodělaly.

⁷³ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 33

⁷⁴ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 62

4.1 1. západní armáda

velitel: generál pěchoty Michail Bogdanovič Barclay de Tolly

náčelník štábu: genpor. Filippo Paulucci (do 30. 6. 1812), generálmajor Alexej Petrovič Jermolov (od 30. 6. 1812)

generální ubytovatel: plk. Karl Fridrich von Toll (do 24. 8. 1812), plk. Jakov Petrovič Gaverdovskij (24. 8. 1812–8. 9. 1812), podplk. Vasilij Andrejevič Gabbe (od 8. 9. 1812)⁷⁵

velitel dělostřelectva: genmjr. Alexandr Ivanovič Kutajsov (zabit 7. 9. 1812 u Borodina)

- 1) 2. pěší sbor (červen–18. 10. 1812 generálporučík Karl Fjodorovič Baggovut, zabit v bitvě u Tarutina, poté sboru velel genpor. Sergej Nikolajevič Dolgorukov)
 - a) 4. pěší divize (genmjr. Eugen kníže Württemberský)
 - b) 17. pěší divize (genpor. Zachar Dmitrijevič Olsufjev)

- 2) 3. pěší sbor (červen–7. 9. 1812, generálporučík Nikolaj Alexejevič Tučkov, smrtelně zraněn u Borodina, sboru pak velel genmjr. hrabě Pavel Alexandrovič Stroganov)
 - a) 1. granátnická divize (genmjr. hrabě Pavel Alexandrovič Stroganov)
granátnické pluky hraběte Arakčejeva, Tělesný granátnický, Pavlogradský, Jekatěrinoslavský, Sankt-Petěrburgský a Tavridský
 - b) 3. pěší divize (genpor. Pjotr Petrovič Konovnicyn, od 31. 8. 1812 genmjr. Šachovskoj⁷⁶)
Kozácký tělesně-gardový pluk a Černomořská sotňa

- 3) 4. pěší sbor (červen–červenec generálporučík Pavel Andrejevič Šuvalov, od konce července generálporučík Alexandr Ivanovič Osterman-Tolstoj)
 - a) 11. pěší divize (do 7. 9. 1812 genmjr. Nikolaj Nikolajevič Bachmetěv, zraněn u Borodina, pak divizi velel Pavel Nikolajevič Čoglokov⁷⁷)
 - b) 23. pěší divize (do 7. 9. 1812 genmjr. Alexej Nikolajevič Bachmetěv, zabit u Borodina, pak divizi velel genmjr. Vasilij Davidovič Laptěv)
její součástí byla 2. svodná granátnická brigáda

- 4) 5. záložní (gardový) sbor (velkokníže Konstantin Pavlovič, od 6. 8. 1812 genpor. Nikolaj Ivanovič Lavrov⁷⁸)
 - a) gardová pěší divize (genmjr. Alexej Petrovič Jermolov, od 6. 8. 1812 genpor. Nikolaj Ivanovič Lavrov)

⁷⁵ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 554

⁷⁶ tamtéž, s. 711

⁷⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 162

⁷⁸ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 600

- její součástí byla 1. svodná granátnická brigáda (plukovník kníže Grigorij Matvejevič Kantakuzen)
- b) 1. kyrysnická divize (genmjr. Nikolaj Ivanovič Depreradovič)
s kyrysnickými pluky Kavalergardským, Jízdním gardovým, J. V. cara, J. V. carevny a Astrachaňským
- 5) 6. pěší sbor (generál pěchoty Dmitrij Sergejevič Dochturov)
- a) 11. pěší divize (genpor. Pjotr Michajlovič Kapcevič)
- b) 24. pěší divize (do 7. 9. 1812 genmjr. Pjotr Gavrilovič Lichačev, zajat u Borodina, pak divizi velel genmjr. Vasilij Ivanovič Laptěv)
- 6) 1. jezdecký sbor (generálporučík Fjodor Petrovič Uvarov, ten v spnu převzal velení nad všemi jezdeckými sbory, 1. sboru pak velel genmjr. Egor Ivanovič Meller-Zakomelskij⁷⁹)
s dvěma dragounskými pluky a pluky gardových kopiníků, dragounů a husarů
- 7) 2. jezdecký sbor (generálmajor Fjodor Karlovič baron von Korff)
se sedmi dragounskými pluky
- 8) 3. jezdecký sbor (generálmajor Pavel Petrovič hrabě von der Pahlen)
se čtyřmi dragounskými a jedním husarským plukem
- 9) kozácký sbor (generál jezdeckva Matvej Ivanovič Platov)
s deseti donskými kozáckými pluky a pluky Baškirů a Kalmyků

127 000 mužů, 580 děl

Generál pěchoty Michail Bogdanovič Barclay de Tolly (1757–1818) pocházel ze skotské šlechtické rodiny usazené v Livonsku. V patnácti letech vstoupil do ruské armády. Roku 1799 se stal generálmajorem, roku 1806 bojoval proti Napoleonovi jako velitel předvoje Bennigsenovy armády, zúčastnil se bitvy u Jílového roku 1807, načež se stal generálporučíkem. Roku 1809 pak působil ve Finsku, porazil Švédy a byl povýšen na generála pěchoty. Po hraběti Arakčejevovi převzal roku 1810 křeslo ministra války a začal plánovat obranu Ruska před Francií (jeho dílo O obraně ruské západní hranice). V roce 1812 dostal velení 1. západní armády, prováděl ústupovou taktiku, nakonec však ztratil vrchní velení, jež získal generál pěchoty kníže Kutuzov. Přesto setrval ve funkci velitele 1. západní armády, již velel v bitvě u Borodina. Po vyklizení Moskvy a tarutinském manévru složil funkci. Vrátil se po Kutuzovově smrti roku 1813 a velel ruským vojskům táhnoucím proti Napoleonovi. Roku 1814 vstoupil do Paříže a získal titul generál-feldmaršála. Roku 1815 se stal knížetem.

⁷⁹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 455

Obrázek 15: Generál pěchoty Barclay de Tolly. Zdroj: <https://biography.wikireading.ru/59297>

4.2 2. západní armáda

velitel: generál pěchoty kníže Pjotr Ivanovič Bagration

náčelník štábu: genmjr. (od 21. 10. 1812 generálporučík) Guillaume Emmanuel Guignard, vikomt de Saint-Priest

generální ubytovatel: genmjr. Michail Stepanovič Visticikij

velitel dělostřelectva: genmjr. Karl Fedorovič Löwenstern

velitel ženistů: genmjr. Georg Christianovič von Förster⁸⁰

- 1) 7. pěší sbor (generálporučík Nikolaj Nikolajevič Rajevskij)
 - a) 12. pěší divize (do 23. 7. 1812 genmjr. Pjotr Michajlovič Koljubakin, raněn v bitvě u Saltanovky, následně divizi velel genmjr. Ivan Ivanovič Palicyn, u Borodina jí velel genmjr. Ivan Vasiljevič Vasilčikov⁸¹)
 - b) 26. pěší divize (genmjr. Ivan Fjodorovič Paskevič)
- 2) 8. pěší sbor (generálporučík Michail Michajlovič Borozdin, od listopadu 1812 genpor. Sergej Nikolajevič Dolgorukov)
 - a) 2. granátnická divize (genmjr. Karel kníže Meklenburský)
 - b) 2. svodná granátnická divize (genmjr. Michail Semjonovič Voroncov)
 - c) 2. kyrysnická divize (genmjr. Otto Fjodorovič Knorring, u Borodina genmjr. Ilja Michajlovič Duka)
s kyrysnickými pluky Jekatěrinoslavským, Vojenského řádu, Maloruským, Novgorodským a Gluchovským
- 3) 4. jezdecký sbor (generálmajor hrabě Fjodor Fjodorovič Sievers)
se čtyřmi dragounskými a jedním husarským plukem

⁸⁰ ELBL, Pavel Benedikt. Generál Bagration: legenda ruské armády. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-693-3., s. 421

⁸¹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 230

- 4) kozácký odřad (generálmajor Vasilij Dmitrijevič Ilovajskij)
s osmi donskými a jedním bugským kozáckým plukem
- 5) 27. pěší divize (genpor. Dmitrij Petrovič Něverovskij)
oddělená divize složená z nováčků, která se střetla v bitvě u Krásného se sborem
maršála Neye a s Muratovým jezdecktvem

63 000 mužů, 180 děl⁸²

Pjotr Ivanovič kníže Bagration (1765–1812) pocházel z rodiny gruzínských králů Bagrationů, mezi jeho předky patřili známí králové David IV., či Giorgi V. Král Iraklij II. přijal roku 1783 ruský protektorát a car Pavel I. pak Gruzii roku 1801 anektoval.⁸³ Bagration vstoupil do ruské armády roku 1783, zúčastnil se bojů proti Osmanské říši na Krymu, kde se seznámil s proslulým generál-felšmaršálem Suvorovem. Po dobytí Očakova roku 1788 se stal kapitánem. V následných letech pomáhal potlačovat polská povstání, roku 1798 byl plukovníkem, 1799 generálmajorem a bojoval společně se Suvorovem v Itálii. Roku 1805 velel přednímu voji Kutuzovovy armády v Bavorsku, jeho úloha se při ústupu změnila na velení zadnímu voji. Zúčastnil se bitvy u Slavkova 2. 12. 1805, kde stál proti maršálu Lannesovi. Po bitvě získal hodnost generálporučíka. Napoleonovi čelil v bitvách u Jílového a Friedlandu (1807), pak bojoval proti Švédům a Turkům a stal se generálem pěchoty. V roce 1812 velel 2. západní armádě, byl poražen maršálem Davoutem u Saltanovky, načež ustoupil ke Smolensku, kde se spojil s 1. západní armádou Barclaye de Tollyho. Jeho poslední bitvou bylo Borodino, kde se svými muži zaujal postavení u Tří fleší. Tam byl při útoku smrtelně zraněn a zemřel nedlouho poté.

Obrázek 16: Generál pěchoty kníže Bagration. Zdroj: <https://24smi.org/celebrity/29380-petr-bagration.html>

⁸² REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 62

⁸³ ELBL, Pavel Benedikt. Generál Bagration: legenda ruské armády. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-693-3., s. 19

4.3 3. západní (záložní) armáda

velitel: generál jezdeckva Alexandr Petrovič Tormasov

- 1) pěší sbor (generál pěchoty Sergej Michajlovič Kamenskij)
 - a) 18. pěší divize (genmjr. Alexej Grigorjevič kníže Ščerbatov)
- 2) pěší sbor (genpor. Jevgenij Ivanovič Markov):
 - a) 9. pěší divize (genmjr. Jevstafij Jevstafjevič Udom)
 - b) 15. pěší divize (genmjr. Fjodor Viktorovič Nazimov)
- 3) sbor (genpor. Fabian Vilhelmovič baron von Osten-Sacken)
záložní bataliony a eskadrony
- 4) jízdní sbor (genmjr. Charles hrabě de Lambert)
 - a) 5. jezdecká divize (genmjr. Charles hrabě de Lambert)
dragounské a kopinické pluky
 - b) 8. jezdecká divize (genmjr. Jefim Ignatjevič Čaplic)
dragounské pluky

45 000 mužů, 168 děl

Alexandr Petrovič Tormasov (1752–1819) byl synem poručíka carského loďstva. Do armády vstoupil roku 1772 jako poručík, roku 1777 byl plukovníkem, pak sloužil v husarském pluku. Bojoval s Turky a Poláky, roku 1796 se stal velitelem kyrysnického pluku Vojenského řádu s hodností generálmajora.⁸⁴ Roku 1801 byl krátce uvězněn, pak se stal generálem jezdeckva. Po další léta zastával různé diplomatické a administrativní funkce a roku 1812 ho car jmenoval velitelem 3. záložní armády.

Obrázek 17: Generál jezdeckva Tormasov. Zdroj: <https://ababab-balalar.livejournal.com/345927.html>

Генералъ отъ Кавалеріи
ГРАФЪ АЛЕКСАНДРЪ ПЕТРОВИЧЪ
ТОРМАСОВЪ

⁸⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 217

4.4 Dunajská (Moldavská) armáda

velitel: admirál Pavel Vasiljevič Čičagov

- 1) pěší sbor (genpor. Louis-Alexandre hrabě Langeron
 - a) 22. pěší divize (genmjr. Sergej Alexejevič Tučkov)

- 2) pěší sbor (genpor. Ivan Nikolajevič von Essen)
 - a) 8. pěší divize (genpor. Ivan Nikolajevič Essen)

- 3) pěší sbor (genpor. Alexandr Lvovič Vojnov)
 - a) 10. pěší divize (genmjr. Christofor Andrejevič Lieven)

- 4) pěší sbor (genpor. Alexandr Pavlovič Zass)
 - a) 16. pěší divize (genmjr. Michail Leontjevič Bulatov)
 - b) 7. jezdecká divize (genpor. Alexandr Pavlovič Zass)

33 000 mužů

Pavel Vasiljevič Čičagov (1767–1849) se narodil do vojenské rodiny, jeho otec byl rovněž admirálem. Roku 1779 nastoupil do Preobraženského pluku, pak ovšem roku 1783 přešel k loďstvu, roku 1790 byl kapitánem 1. stupně, roku 1798 kontradmirálem, car Pavel I. ho nechal na čas uvěznit, již roku 1802 byl viceadmirálem, a nakonec i admirálem. Mezi léty 1807–1811 zastával úřad ministra námořnictva. Roku 1812 dostal velení nad Dunajskou armádou (po Kutuzovovi). Bojoval u Bereziny, kde nedokázal zadržet postupujícího Napoleona. Po válce odešel do Paříže, kde také zemřel.

Obrázek 18: Admirál Čičagov. Zdroj: <https://military.wikireading.ru/7584>

4.5 Samostatný 1. pěší sbor

velitel: generálporučík hrabě Peter Ludwig Adolf von Wittgenstein

- 1) pěší sbor (genpor. hrabě Peter Ludwig Adolf von Wittgenstein):
 - a) 5. pěší divize (genmjr. Grigorij Maximovič Berg)
 - b) 14. pěší divize (genmjr. Ivan Terent'jevič Sazonov)
 - c) 3. a 5. jízdní brigáda (genmjr. Michail Dmitrijevič Balk)

24 700 mužů

Peter Ludwig Adolf von Wittgenstein (1769–1843) se sice narodil v Rusku, byl však potomkem šlechtického rodu původem z Pruska. Roku 1781 se zapsal do gardového Semjonovského pluku, pak krátce sloužil u jezdeckva a účastnil se tažení proti Persii. Roku 1798 ho car jmenoval plukovníkem a o rok později generálmajorem. Roku 1807 byl již generálporučíkem, účastnil se polského tažení proti Napoleonovi. V roce 1812 obdržel velení nad 1. sborem, který se v červenci oddělil od 1. západní armády a bojoval na severu u Polocka proti maršálům Oudinotovi a Saint-Cyrovi. Roku 1826 se stal generál-feldmaršálem.

Obrázek 19: Generálporučík hrabě Wittgenstein. Zdroj: <http://www.imha.ru/print:page,1,1144534542-vitgenshtejn-petr-xristianovich-graf-svetlejshij-knyaz.html>

4.6 Finský sbor

velitel: generálporučík Fabian Gotthard hrabě von Steinheil

- 1) Finský sbor (generálporučík Fabian Gotthard hrabě von Steinheil)
 - a) 6. pěší divize (genpor. Fabian Gotthard hrabě von Steinheil)
 - b) 21. pěší divize (genmjr. Nikolaj Ivanovič Děmidov)
 - c) 25. pěší divize (genmjr. Pavel Jakovljevič Bašuckij)
 - d) 27. jízdní brigáda (genmjr. Ilja Ivanovič Aleksejev)

15 000 mužů

Fabian Gotthard von Steinheil (1762–1831) pocházel z Estonska, roku 1776 vstoupil do ruské armády, kde se roku 1785 stal podporučíkem. Následně získal roku 1789 titul podplukovníka, působil v kartografickém oddělení. Roku 1799 se stal generálmajorem a roku 1806 a 1807 zastával post náčelníka štábu u ruské armády v Prusku a bývalém Polsku. Po roce 1807 se stal generálporučíkem, roku 1810 ho car jmenoval gubernátorem Finska. Následně velel i Finskému sboru, s nímž zasáhl ve prospěch ruských sil u Polocka. Roku 1819 povýšil na generála pěchoty.

Obrázek 20: Generálporučík hrabě von Steinheil. Zdroj:

https://runivers.ru/doc/d2.php?CENTER_ELEMENT_ID=149723&PORTAL_ID=8454&SECTION_ID=6594

Finský sbor vytvořil car kvůli obraně severozápadní hranice před Švédy. Po změně orientace Švédska, které nově vedl korunní princ Karl Johann, vlastním jménem Jean-Baptiste Bernadotte, Napoleonův maršál, se Švédsko stalo k Rusku přátelským státem a finské vojsko hraběte Steinheila mohlo podpořit hlavní ruské síly. Z Helsinek se tento sbor přesunul až k Rize, kam jeho muži přišli 22. 9. 1812.⁸⁵

4.7 Ruské velení

V následující krátké kapitole chci popsat strukturu velení v ruských armádách roku 1812, neboť v čele armád a jejich štábů proběhlo v průběhu roku několik podstatných změn, jež jsou důležité pro pochopení průběhu tažení.

Velitel První západní armády Barclay de Tolly byl od 18. 1. 1810 také ruským ministrem války. V jeho neprospěch u některých ruských vlastenecky orientovaných generálů mluvil jeho německý původ, v hlavním stanu se tak vytvořila opozice v čele s bratrem cara velkoknížetem Konstantinem Pavlovičem.

Barclay de Tolly 30. 6. 1812 obměnil velení hlavního štábu, aby na svou stranu získal ruské generály. Místo Piemont'ana generálporučíka Filippa Pallucioho byl velitelem štábu jmenován vojáky oblíbený generálmajor Alexej Petrovič Jermolov (do té doby velitel gardové pěší

⁸⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 257

divize), který patřil k de Tollyho opozici. Do funkce generalkvartirmejsetra (štábní organizační funkce) byl dosazen plukovník Karl Friedrich von Toll a generalintendantem zodpovědným za dodávky zásob jednotkám se stal Georg Kankrin.⁸⁶

6. srpna se náčelníkem štábu spojených dvou západních armád stal carův bratr velkokníže Konstantin Pavlovič, přičemž hlavami štábů První a Druhé armády zůstali generálmajorové Jermolov a vikomt de Saint-Priest.

Po vyklizení Smolenska se začali bouřit někteří generálové a důstojníci (mezi nimi byl opět velkokníže Konstantin Pavlovič), kníže Bagration však de Tollymu zachoval loajalitu, Barclay de Tolly nakonec svou pozici obhájil a od 1. západní armády odešel do Sankt-Petěrburgu velkokníže Konstantin Pavlovič spolu s dalšími důstojníky.

Nakonec ale přece jen zvítězili Tollyho odpůrci, kteří požádali cara o nového vrchního velitele, 17. 8. 1812 zasedl v Sankt-Petěrburgu mimořádný výbor, jemuž předsedal generál-feldmaršál hrabě Saltykov (mezi další členy patřil i hrabě Arakčejev nebo ministr policie Balašov).⁸⁷ Ten měl za cíl najít nového vrchního velitele 1. a 2. západní armády. Z kandidátů (mj. kníže Bagration, Bennigsen, Tormasov) výbor nakonec vybral generála pěchoty knížete Kutuzova, veterána z válek proti Osmanům a poraženého z bitvy u Slavkova (2. 12. 1805), jehož car 20. 8. jmenoval do čela 1. a 2. západní armády. Reskriptem cara se pak pod velením knížete Kutuzova ocitli i ostatní velitelé ruských armád, a sice Tormasov, Čičagov, Wittgenstein a von Steinheil.

Barclay de Tolly zůstal nadále velitelem 1. západní armády, rezignoval však na funkci ministra války. V čele 2. západní armády setrval generál pěchoty kníže Bagration. Tyto dvě armády byly organizačně spojeny do tzv. Hlavní armády pod generálem pěchoty knížetem Kutuzovem.⁸⁸

Kutuzovovým náčelníkem štábu se stal generál pěchoty Levin August von Bennigsen, velitel ruské armády v Prusku a bývalém Polsku roku 1807, oba muži však byli navzájem nepřáteli, což značně ztěžovalo práci štábu i armády.

Bitva u Borodína znamenala faktický zánik 2. západní armády, po celkovém ústupu až za Moskvu velel de Tolly 5 ze 7 pěších sborů a třem jezdeckým. Na konci září však podal rezignaci ze zdravotních důvodů, neshodoval se s Kutuzovovým pojetím války.⁸⁹

29. září 1812 proběhla změna v jižních ruských armádách, 3. západní armáda (původně pod velením Tormasova) se sloučila s Dunajskou armádou admirála Čičagova, generála jezdeckva Tormasova Kutuzov převedl do hlavního štábu, kde mu následně předal velení nad zbytky

⁸⁶ tamtéž, s. 157

⁸⁷ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 123

⁸⁸ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 190

⁸⁹ tamtéž, s. 206

2. západní armády, přičemž předvoj byl pod Miloradovičovým velením.⁹⁰ Pod těmito muži bojovaly jednotlivé ruské armády do bitvy u Bereziny na sklonku roku 1812.

5 PRVNÍ FÁZE VÁLKY ČERVEN 1812

V první polovině června 1812 Napoleon přesunoval své sbory od dolní Visly k Němenu. Postupně se tu shromáždilo devět pěších sborů, rakouský pomocný sbor, císařská garda a čtyři sbory záložního jezdeckva. Další dva sbory se postupně dotvářely. Kromě této armády, která se chystala na tažení do Ruska, bojovaly další francouzské síly ve Španělsku, kde již od roku 1808 probíhala protifrancouzská válka.

Napoleonova plánovaná taktika svědčí o tom, že nezamýšlel vést vleklou válku jako ve Španělsku, jeho taktika spočívala ve využití rozdělení hlavních ruských sil na 1. a 2. západní armádu, cílem bylo rychlým pochodem obě armády obklíčit a s velkou přesilou porazit. Pak by následoval mír podle Napoleonových představ. Vidíme tedy, že Napoleonova taktika, kterou chtěl porazit ruské armády, byla kombinací obou myšlenek, jež provázely všechna Napoleonova tažení: strategický obchvat nepřátelského křídla a strategický průlom se soustředěním velkého počtu vojáků.⁹¹

Tomu odpovídalo následující rozložení císařových sil:

- 1) severní levé křídlo
 - a) X. sbor (Macdonald)

- 2) hlavní Napoleonovo uskupení proti 1. západní armádě
 - a) garda (Mortier)
 - b) I. sbor (Davout)
 - c) II. sbor (Oudinot)
 - d) III. sbor (Ney)
 - e) I. jezdecký sbor (de Nansouty)
 - f) II. jezdecký sbor (Montbrun)

- 3) uskupení Eugène de Beuharnais k obklíčení 2. západní armády ze severu
 - a) IV. sbor (Eugène de Beuharnais)
 - b) VI. sbor (Gouvion Saint-Cyr)
 - c) III. jezdecký sbor (de Grouchy)

- 4) uskupení Jerôme Bonaparta k obklíčení 2. západní armády z jihu
 - a) V. sbor (Poniatowski)
 - b) VIII. sbor (Vandamme)
 - c) IV. jezdecký sbor (Latour-Maubourg)

⁹⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 370

⁹¹ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 117

- 5) jižní pravé křídlo
 - a) Rakouský sbor (Schwarzenberg)
 - b) VII. sbor (Reynier)

24. června 1812 začal přechod hlavní francouzské armády přes Němen, řeku, která představovala hranici mezi Varšavským velkovévodstvím a Ruskem. Tři mosty vedoucí přes řeku dosahující v těch místech až 200 m divizní generál Jean-Baptiste Eblé dokončil kolem půlnoci, nejprve přepluli řeku voltizéři na člunech, kteří vytvořili na druhém břehu předmostí, následoval sbor maršála Davouta, pak jezdecké sbory de Nansoutyho a Montbruna, a nakonec Oudinotův sbor a garda.⁹² Neyův sbor měl zpoždění a přešel později.

Uskupení Eugèna de Beauharnais, jež se skládalo z jeho vlastního sboru, sboru Gouviona Saint-Cyra a jezdeckého sboru de Grouchyho přešlo se zpožděním 29. a 30. 6. 15 km proti proudu Němenu.

Ruské síly nijak Napoleonově překročení hranic nebránily, 24. 6. probíhal ve Vilnu ples, jehož se účastnil i car. Po obsazení Kovna, které následovalo hned po překročení Němenu, uprchl jeho starosta do Vilna, kde cara informoval o vypuknutí války. Poslové pak informovali velitele obou západních armád a kozáckého atamana Platova, načež Barclay de Tolly rozhodl o provedení ústupu až k opevněnému táboru na Drisse. Rozběhl se tedy defenzivní plán von Phulla spočívající, jak je uvedeno výše, ve vázání Napoleonových sil 1. západní armádou a k jejich obklíčení 2. západní armádou.⁹³ Tento plán měl ovšem velké nedostatky, jak uvádí von Clausewitz, v příliš nízkých počtech ruských vojáků. Napoleon by tak mohl porazit obě armády odděleně, k čemuž také směřoval.

25. a 26. 6. se stále dokončoval přechod Němenu, císař zatím tábořil v Kovnu. 28. 6. se I. sbor maršála Davouta dostal až k Vilnu, které bylo 1. západní armádou vyklizeno předchozí noci, a obsadil je.

Jelikož Rusové neprovedli ofenzívu vůči Jérômovi, s čímž jeden z díčích Napoleonových plánů počítal⁹⁴, ve Vilně byl, zatímco tu vojsko několik dní nabíralo síly, sestaven plán druhý, který dělil francouzské síly a za každou armádou posílal část vojska⁹⁵:

- a) Jezdecké sbory de Nansoutyho (I.) a Montbruna (II.) s pěšími sbory Oudinota (II.) a Neye (III.), jakožto i se dvěma divizemi Davoutova sboru (vše pod velením maršála Murata), měly pronásledovat de Tollyho armádu, která ustupovala přímo k táboru na Drisse
- b) III. Grouchyho jezdecký sbor se třemi zbývajícími divizemi Davouta (I. sbor) měly zahájit postup k Minsku, aby přetřali Bagrationově 2. západní armádě cestu k Drisse

⁹² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 91

⁹³ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959., s. 420

⁹⁴ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 115

⁹⁵ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 93

- c) Uskupení Jerôma Bonaparta (s Poniatowského V., Reynierovým VII. a Vandammeovým VIII. sborem) mělo obchvátit Bagrationa z druhé strany a společně s Davoutem celou 2. západní armádu zničit předtím než se stačí spojit s de Tollym.

Než přikročím k popisu bojů v červenci roku 1812, věnuji jednu kapitolu Litvě a její správě, kterou zde Napoleon při svém příchodu na bývalá polsko-litevská území vytvořil.

5.1 Litevská otázka

Ve Vilnu se, jak uvádím výše, francouzská armáda na pár dní zastavila, obyvatelé Litvy očekávali obnovení Polsko-Litevské unie. Tak se ale nestalo, přestože byla jmenována nová litevská vláda a začalo se se stavbou litevských národních gard (celkem 12–15 000 mužů).

Guvernérem Vilna a litevských provincií se stal francouzský ministr zahraničí Hugues-Bernard Maret, vévoda z Bassana, a vojenským velitelem divizní generál Dirk van Hogendorp. Marbot k tomu poznamenává:

„Ani jednomu z nich se nepodařilo zajistit náš týl, neboť vévoda z Bassana, bývalý diplomat, neměl zkušenosti správního charakteru a Holand'an Hogendorp uměl francouzsky jen málo a nevěděl nic o našich vojenských řádech a zvycích. U francouzských jednotek procházejících Vilnem, stejně jakou u místní šlechty nemohli uspět.“⁹⁶

Dále zde Napoleon 1. 7. 1812 zřídil prozatímní vládu řízenou komisí, jejíž členy (kníže A. Sapieha, hrabě F. Telski, J. Swierakowski) dosadil on sám. Litvu rozdělil do 14 podprefektur.⁹⁷

Napoleon se tu přes jistou snahu vytvořit centrální správu nedočkal podpory od litevské šlechty (tvořené většinou Poláky), kterou s Rusy pojil přístup k nevolnictví, jenž se neshodoval s francouzskými představami o svobodě.⁹⁸

Marbot však také tvrdí, že polští velkostatkáři z okolí Polocka poskytovali Napoleonovým sborům z řad svých nevolníků špehy, přestože navenek zachovávali loajalitu Rusům.⁹⁹

Úspěchem bylo vytvoření 3. litevského pluku švališerů-kopiníků, který se následně stal součástí gardy.¹⁰⁰

⁹⁶ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVARÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 480

⁹⁷ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 101

⁹⁸ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVARÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 474

⁹⁹ tamtéž, s. 499

¹⁰⁰ BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978, s. 354

Nakonec se tedy francouzskému císaři nepovedlo na svou stranu obrátit litevské provincie a zajistit si tak obyvatelstvo, které by bylo ochotné bojovat proti Rusům. Napoleonova neochota obnovit Polsko-Litevsko nám zase potvrzuje, že si nechtěl Rusko navždy znepřátelit, ale jen je a jeho cara přesvědčit k dodržování kontinentální blokády. Kromě znemožnění trvalého míru s Ruskem by také hrozilo opětovné zhoršení vztahů s Rakouskem a Pruskem, tyto státy by jistě pobouřilo obnovené Polsko, které by se mohlo (obzvláště v případě Rakouska) dožadovat vrácení svých bývalých území.¹⁰¹

¹⁰¹ MANFRED, Al'bert Zacharovič. Napoleon Bonaparte. Přeložil Vlasta BOUDYŠOVÁ. Praha: Svoboda, 1975. Členská knihnice (Svoboda)., s. 524

6 ČERVENEC 1812

Zatímco na severu postupoval Muratův předvoj za ustupující 1. západní armádou, na jižní frontě proběhla změna ve velení francouzské armády. Maršál Davout totiž po obsazení Minsku (8. 7. 1812) použil Napoleonův rozkaz, který měl v případě bitvy či spojení armád svěřit velení zkušenějšímu maršálovi místo krále Jérôme Bonaparta. Přestože jedinou srážkou na jihu byly šarvátka u Miru 10. července 1812 či boj o Romanovo 14. července s předvojem knížete Bagrationa, Davout 15. či 16. července převzal díky Napoleonově tajnému rozkazu velení nad celým uskupením. I když svým rozhodnutím vnesl zmatek mezi sbory, je nutno uznat, že Jérôme Bonaparte se, jakožto nezkušený velitel, nedokázal nijak přiblížit ke knížeti Bagrationovi či ho odříznout od Smolenska.¹⁰²

Jérôme Bonaparte tuto urážku neunesl a opustil armádu i se svými vestfálskými gardami. Maršál Davout tak rázem velel celému jižnímu uskupení, jež se skládalo ze IV. jezdeckého sboru Latour-Maubourga, tří divizí jeho vlastního I. sboru, V. polského sboru Poniatowského, VII. saského sboru Reyniera, VIII. smíšeného sboru Jeana-Victora Tharreaux, který vystřídal v čele sboru generála Vandammea, jehož Napoleon na počátku července odvolal. Jeho úkolem nyní bylo zastavit a obklíčit Bagrationovo vojsko, které vytrvale ustupovalo celý červenec.

Generál pěchoty kníže Bagration v čele 2. západní armády musel zvážit možnosti, jak ustoupit k de Tollyho vojsku. Minsk byl již v rukou Francouzů, zbývala tedy cesta přes Mogilev do Smolenska. Přes 40 000 mužů 2. západní armády tedy pokračovalo po této cestě, u Saltanovky jim však maršál Davout zastoupil cestu s 28 000 muži, které měl v tu chvíli k dispozici. Přestože se tu francouzskému maršálovi podařilo 23. července zvítězit, kníže Bagration nebyl se svým vojskem zcela zničen, a i když musel zvolit dlouhou okliku přes Mstislav, dorazil 2. srpna do Smolenska. Napoleonovi se tedy nezdařil ani druhý plán, jímž chtěl rozdrtit 2. západní armádu.

Muratův předvoj byl podobně neúspěšný: 1. západní armáda dokázala ustoupit k řece Dvině a k táboru na Drisse, kterého dosáhla 11. července.

Murat dosáhl Dviny 15. července, 1. západní armáda u tábore na Drisse několik dní setrvala, nejbliže k Muratově uskupení se nacházel 1. sbor generálporučíka hraběte Wittgensteina, který se střetl 15. 7. s částí Oudinotova II. sboru u města Dvinsk. Toto město nakonec Oudinot dobyl, bitvy se zúčastnili i portugalsí pěšáci, původem často váleční zajatci naverbovaní ve Francii.¹⁰³

¹⁰² YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 124

¹⁰³ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVARÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 476

V noci ze 14. 7. na 15. 7. pak Ruskové vyklidili Drisse. Byl tak definitivně opuštěn defenzivní plán von Phulla, který navrhoval bránit se v tomto opevněném táboře.¹⁰⁴ Pokud by 1. západní armáda v Drisse zůstala, mohl se opakovat scénář známý z obléhání Ulmu roku 1805, kdy se nakonec musela rakouská Mackova armáda vzdát.

Oudinotovým postupem se však 1. sbor hraběte Wittgensteina od 1. západní armády oddělil, a zatímco zbytek ruských sil ustupoval směrem ke Smolensku, hrabě Wittgenstein zůstal v blízkosti Polocka. Napoleon, jenž mezitím odjel z Vilna, kde setrval několik týdnů, rozkázal Oudinotovi obsadit Polock a hraběte Wittgensteina porazit. Měl mu být nápomocen VI. bavorský sbor (divizního generála Gouviona Saint-Cyra), který mu císař pro případ bitvy přidělil.

Nejzazší sever císařských sil vytvořil X. sbor maršála Macdonalda, jehož součástí byl i pruský pomocný sbor, určený pro obléhání a dobytí Rigy, kam přitáhl po 25. červenci 1812.

Car Alexandr I. vydal 18. 7. manifest, který vyzýval ke vstupu do nových jednotek zeměbrany. Nastalo budování jednotek opolčenijske, které přispěly k Napoleonově porážce v Rusku (více o jejich struktuře níže).¹⁰⁵

Po vyklizení tábora na Drisse se 1. západní armáda Barclaye de Tollyho přesunula k Vitebsku, Muratův předvoj ji pronásledoval, zároveň se blížila i císařská garda a uskupení italského vicekrále. Barclay de Tolly proti Francouzům vysunul 4. sbor posílený jízdou (vše pod velením genpor. Alexandra Ivanoviče Ostermana-Tolstého), který se 25. 7. a 26. 7. střetl s maršálem Muratem u Ostrovna. Přestože byl maršál Murat málem zajat¹⁰⁶, Rusové byli nuceni opět ustoupit až před Vitebsk, jedno z dalších klíčových měst. 27. 7. se k tomuto městu opět přiblížil Muratův předvoj a našel Rusy sešikované k boji. Mohla tu tedy proběhnout generální bitva, již chtěl císař dosáhnout vítězství v tažení.¹⁰⁷ Napoleon, který nocoval v asi 20 kilometrech vzdálených Běšenkovičích, dal Muratovi rozkaz na 1. západní armádu neútočit do příchodu posil (garda, uskupení Eugèna de Beauharnais). Barclay de Tolly tu byl vskutku ochoten svést generální bitvu, avšak počítal s podporou uskupení knížete Bagrationa. To však, jak je uvedeno výše, nemohlo zvolit nejkratší cestu přes Mogilev a muselo zvolit okliku přes Mstislav, tudíž by kníže Bagration své muže do bitvy nestihl přivést. V noci na 28. 7. přišla de Tollymu od knížete Bagrationa zpráva, která shrnovala předcházející poznatky, a velitel 1. západní armády se rozhodl vyklidit Vitebsk a ustupovat dál.¹⁰⁸ Do tohoto města pak Francouzi vkročili 28. 7. 1812.

II. sbor maršála Oudinota v době obsazení Smolenska pronásledoval dle císařových dispozič z 26. 7. 1812 Wittgensteinův sbor, který ustupoval severněji od 1. západní armády až k městu

¹⁰⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 159

¹⁰⁵ PEČENKA, Marek a Bohuslav LITERA. Dějiny Ruska v datech. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7., s. 121

¹⁰⁶ ATTERIDGE, A. Hilliard. Maršál Murat: Král neapolský. Přeložil Pavla BUCHTOVÁ. Brno: Bonus A, 1997. Napoleonica. ISBN 80-85914-53-0., s. 213

¹⁰⁷ tamtéž s. 214

¹⁰⁸ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 133

Sebež, kde zaujal pozici blokující spojení centrálních Napoleonových sil s X. Macdonaldovým sborem u Rigy.¹⁰⁹ Prvním střetnutím byly boje u Jakubců a Kljastic (30. a 31. 7. 1812), po níž byl Oudinot nucen ustoupit.¹¹⁰ Jeho pronásledováním pověřil hrabě Wittgenstein generálmajora Jakova Petroviče Kulněva, ten však zanedbal průzkum a 1. 8. 1812 byl přepaden divizním generálem Claudem Legrandem. Marcellin de Marbot, který do útoku vedl 23. myslivecký pluk, uvedl, že na místě Francouzi zajali nejméně 4 000 mužů.¹¹¹ V boji také padl sám generálmajor Kulněv. Po tomto neúspěchu ustoupili Rusové zpět na Sebež, zatímco Oudinotův sbor se stáhl do Polocka, kde se následně setkal s VI. Saint-Cyrovým sborem.

Nejseverněji se nacházející X. sbor zatím stál rozložen kolem Rigy, již bránili muži generálporučíka Johanna Magnuse von Essena, část sboru obsadila pevnost Dvinsk (Dinaburk), kterou Rusové nehájili.

Jižní část (VII. saský Reynierův sbor a Rakouský sbor generála jezdeckva knížete Schwarzenberga) Napoleonovy armády od počátku tažení postupovalo odděleně od zbytku vojsk. Jeho úkolem bylo chránit hranici s Varšavským velkovévodstvím a postupovat do jižních ruských gubernií. Úkolem zabránit Sasům a Rakušanům v průniku do těchto gubernií byla pověřena 3. záložní armáda generála jezdeckva Tormasova stojící v okolí Lucku.

24. 7. 1812 převzali na jižním křídle Rusové iniciativu, a přestože síly obou stran byly vyrovnané (kolem 45 000 mužů), dokázali využít rozdělení obou sborů a zaútočit na slabší z nich. Tím byl VII. sbor divizního generála Reyniera (asi 17 000 mužů). Tormasovova armáda porazila několik oddělených Reynnierových uskupení, načež se Sasové stáhli zpět ke Slonimu, kde se spojili se Schwarzenbergovým sborem.¹¹²

Kvůli dešťům a nedostatku potravin začala Napoleonova armáda pomalu ztrácet své muže na obou křídlech i v centrálním uskupení. Pokud uvážíme nejnižší počet vojáků 24. června 1812, totiž 363 000, vlivem nepříznivých okolností a nutnosti zanechat francouzské posádky ve větších dobytých městech tvořilo k 28. 7. 1812 císařskou armádu dle Yorcka už jen 229 000 mužů.¹¹³ Do této sumy jsou navíc započítány i sbory, které nemohly císaři v případě bitvy u Vitebska či Smolenska přijít na pomoc, tedy X. sbor u Rigy a VII. a Rakouský sbor na jižním křídle. Ruské síly na rozdíl od sil francouzských začaly narůstat, a to vlivem přicházejících domobranců a intenzivním povoláváním záloh do pole. Začátkem srpna se mohlo Francouzům u Smolenska postavit asi 78 000 mužů 1. západní armády a 43 000 mužů 2. západní armády.¹¹⁴

¹⁰⁹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 184

¹¹⁰ tamtéž, s. 185

¹¹¹ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 490

¹¹² YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 131

¹¹³ tamtéž, s. 156

¹¹⁴ tamtéž, s. 143

7 SRPEN 1812

Po vyklizení Vitebska se 1. západní armáda stahovala třemi kolonami k dalšímu klíčovému městu – Smolensku. Její většina se ve Smolensku objevila již 1. srpna 1812, kde na ni čekaly posily v podobě sboru generálporučíka Friedricha von Wintzingerodeho (asi 8 000 mužů).¹¹⁵

Mezi 1. a 2. srpnem 1812 pak do Smolenska dorazila i 2. západní armáda, která se sem, jak je uvedeno výše, po své porážce od maršála Davouta dokázala probít. Kníže Bagration se podřídil velení Barclaye de Tollyho a 6. 8. 1812 získal velkokníže Konstantin Pavlovič hodnost náčelníka hlavního štábu obou armád.¹¹⁶ Velení nad carskou gardou pak převzal generálporučík Nikolaj Ivanovič Lavrov.

Zatímco Napoleon uvažoval ve Vitebsku o dalším postupu, iniciativu převzal Barclay de Tolly, 7. 8. 1812 27. pěší divizi genpor. Dmitrije Petroviče Něverovského (složenou z nováčků) ponechal ke krytí Smolenska z jižní strany ve vesnici Krasnyj a zbylé síly rozdělil do dvou kolon, jejichž cílem byl výpad na rozdělené Napoleonovy síly.¹¹⁷

8. 8. 1812 se střetl kozácký předvoj atamana Matveje Ivanoviče Platova s 2. lehkou jízdní divizí div. gen. Horace-Françoise Sébastianiho u Inkova, Francouze zaskočil, přičemž pobral několik desítek zajatců. Poté, co se Napoleon o tomto boji dozvěděl, se rozhodl provést manévr, jenž by vedl k obchvatu Smolensky z jihu, neboť dospěl ke správnému závěru, že Barclay de Tolly využije k ofenzivě většinu sborů a směr z jihu bude nechráněn či chráněn velmi slabě (Barclay de Tolly tu ponechal jen 27. pěší divizi).

Zatímco spojené ruské síly stály okolo Rudnje, kde se vrchní velitel rozmýšlel o dalším postupu, přičemž s jeho velením narůstala u ruských generálů nespokojenost, vyrazily vpřed sbory záložního jezdeckta s III. Neyovým sborem. 14. 8. 1812 narazily tyto síly na 27. pěší divizi rozloženou u Ljad a Krásného, pod tlakem Francouzů následně zahájil genpor. Něverovskij ústup. Se svou divizí dokázal i přes vysoké ztráty (kolem 1500–3000 mužů¹¹⁸) uniknout a dostat se až do Smolenska, což značilo další Napoleonův neúspěch.

Po zprávě o Napoleonově postupu se kníže Bagration s Barclayem de Tollym obrátili zpět do Smolenska, který mohl do jejich příchodu chránit pouze 7. pěší sbor generálporučíka Nikolaje Nikolajeviče Rajevského, jenž se do té doby stále nacházel nedaleko města, společně s 27. pěší divizí. Napoleon tedy mohl počítat se snadným obsazením Smolenska, ovšem za předpokladu rychlého postupu francouzských sil. Ten ovšem překvapivě nenastal a 15. 8. 1812 (na den císařových narozenin) francouzské síly Smolenska nedosáhly. Tak se stalo až ráno 16. 8. 1812, kdy se před městskými hradbami (cihlovými a až 18 stop širokými¹¹⁹)

¹¹⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 242

¹¹⁶ tamtéž, s. 245

¹¹⁷ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 143

¹¹⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 262

¹¹⁹ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 147

objevil III. sbor maršála Michela Neye. První francouzský útok směřoval na citadelu nacházející se na jižní straně hradeb. Nebyl úspěšný, a jelikož další francouzské sbory nepřicházely, Ney útok ukončil.

Posily mu přišly již ráno 17. 8. 1812, to už se ale přiblížili i muži 2. západní armády, která spěchala, aby posílila nevelký 7. sbor genpor. Nikolaje Nikolajeviče Rajejského. Následně přišli i muži 1. západní armády. Napoleon mezitím převzal velení nad francouzskými jednotkami u města a zahájil přímou zteč hradeb. Útočily sbory maršálů Davouta a Poniatowského (které dorazily k městu z jihu) a Neye společně s Muratovou jízdou.¹²⁰ Během dne proběhlo několik útoků na různé části města, proti V. sboru div. gen. Poniatowského na levém křídle stál 6. sbor generála pěchoty Dmitrije Sergjeviče Dochturova, maršál Davout s I. sborem útočil na střed ruských pozic a III. Neyův sbor (především jeho württemberská pěchota) se pokoušel dobýt citadelu.

Všechny útoky selhaly a Napoleon byl nucen odložit další obléhání na další den. V noci na 18. 8. 1812 se ovšem Barclay de Tolly rozhodl k dalšímu ústupu do nitra Ruska. Toto rozhodnutí se setkalo se značnou nevolí některých ruských velitelů, kteří pokládali za výhodné ve městě setrvat a nechat tu Napoleonovy síly vykrváct.¹²¹

Ruské jednotky tedy opustily město bez dalšího boje a již ráno 18. 8. do Smolenska vstoupili Francouzi. V té době již propukaly ohně, které postupně pohltily celý Smolensk, a toto město pak do několika dní téměř celé lehlo popelem.

Napoleonova armáda ve Smolensku čítala:

- a) dle Yorcka 185 000 mužů¹²²
- b) dle Demougina 200 000 mužů¹²³
- c) dle Reyové 235 000 mužů¹²⁴

25. württemberské divizi tu dočasně velel generálporučík Johann Georg Scheler von Ungershausen (pro nemoc korunního prince), Napoleon pak divizi svěřil diviznímu generálu Marchandovi.¹²⁵

Ve Smolensku zůstala jako posádka Delabordeho divize mladé gardy (6 000 mužů), do Vitebsku byla odeslána italská divize (10 000 mužů).¹²⁶ Později do města přibyla i pěší divize div. gen. Baraguey d'Hillierse.

¹²⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 284

¹²¹ tamtéž, s. 293

¹²² YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 156

¹²³ DEMOUGIN, Jacques. Les batailles de Napoléon. Paris: Trésor du patrimoine, 2004. ISBN 2912511399., s. 133

¹²⁴ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 113

¹²⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 297

¹²⁶ tamtéž, s. 335

Rusové se opět dokázali vyhnout generální bitvě, do níž Napoleon vkládal své naděje na rychlé ukončení tažení. Barclay de Tolly se s knížetem Bagrationem dohodli na ústup několika kolonami po silnici vedoucí k Moskvě. Část jedné kolony pod velením generálmajora Pavla Alexejeviče Tučkova však zbloudila a obloukem se vrátila zpět na dohled od Smolenska, kde ji zpozorovaly předsunuté francouzské hlídky. 19. 8. 1812 se střetlo toto ruské uskupení posílené několika dalšími ruskými odřady s III. sborem maršála Michela Neye, jemuž Napoleon podřídil dvě Davoutovy divize (Moranda a Gudina)¹²⁷, v bitvě u Lubina/Valutiny gory. Divize generálů Razouta a Gudina útočily na ruské pozice zepředu a VIII. sbor div. gen. Androche Junota měl ruské pozice obejít a vpadnout jim do zad. Tak se ovšem nestalo (a na generála Junota se následně snesla kritika a sám Napoleon mu vyčítal, že zapříčinil jeho neúspěch v ruském tažení), Francouzi se útoky na ruské pozice vyčerpali a při útoku byl zabit div. gen. Charles-Étienne Guadin, jehož v čele divize nahradil brig. gen. Étienne Maurice Gérard.

Bitva u Lubina způsobila značné ztráty na obou stranách (genmjr. Tučkov padl do zajetí), III. sbor maršála Neye prořídil natolik, že úlohu předvoje musel převzít I. sbor Davoutův.¹²⁸ Činnosti Napoleonovy armády u Smolenska se však na čas zastavily, císař s maršály uvažovali o dalším postupu. Tažení mohlo pokračovat až do Moskvy, Francouzi se mohli utábořit v okolí Smolenska, anebo mohli ustoupit zpět do Varšavského velkovévodství. Do 25. 8. pak zůstala armáda u Smolenska, načež bylo rozhodnuto pokračovat k Moskvě.

Von Clausewitz k tomu napsal:

„Kdyby se Bonaparte zastavil, zapletl by se v zimě do neveselého obranného systému. Místo toho, aby se na východě pouštěl do nekonečné, nákladné obranné války, zkusil jediný prostředek k účelu: smělym úderem vynutit na ohromenému protivníkovi mír.“¹²⁹

Rusové se stahovali k Moskvě a úkolem je pronásledovat byl opět pověřen maršál Murat s jízdou, jemuž Napoleon podřídil I. Davoutův sbor. Francouzi obsadili města Dorogobuž a Vjazmu, načež pokračovali dále za Rusy, u nichž se v té době zvedala další vlna odporu k pojetí války Barclaye de Tollyho a k jeho ústupové taktice. 25. 8. 1812 pak byl kvůli neshodám s vrchním velitelem poslán do Sankt-Petěrburgu velkokníže Konstantin Pavlovič a jeho místo velitele 5. gardového sboru zaujal generálporučík Nikolaj Ivanovič Lavrov.

27. 8. 1812 však přišel de Tollymu carův rozkaz, jímž potvrzoval závěr komise ustanovené 17. 8. 1812 (viz kapitola Ruské velení), jenž odvolával Barclaye de Tollyho z funkce velitele 1. a 2. západní armády a na jeho místo dosazoval generála pěchoty knížete Michaila Ilarionoviče Goleniščeva-Kutuzova, veterána z rusko-tureckých válek, jenž velel ruské armádě u Slavkova roku 1805. Velení 1. západní armády zůstalo de Tollymu (jenž se však

¹²⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 306

¹²⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Maršál Ney: Napoleonův nejstatečnější. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-410-6., s. 344

¹²⁹ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959., s. 557

vzápětí vzdal úřadu ministra války) a 2. západní armády knížeti Bagrationovi. Náčelníkem Kutuzovova hlavního štábu se stal generál pěchoty Leontij Leontijevič Bennigsen.¹³⁰

Konec srpna na straně mužů 1. a 2. západní armády byl vyplněn dalším ústupem k Moskvě, neboť postavení u Careva-Zajmišče, kde mohla být svedena generální bitva, neuznal nový vrchní velitel kníže Goleniščev-Kutuzov za vhodné.

Na jižním křídle Napoleon 2. 8. 1812¹³¹ podřídil VII. Reynierův sbor knížeti Schwarzenbergovi a nařídil pak těmto spojeným silám protiútok na Tormasova. Proto byl začátek srpna vyplněn dlouhými pochody, načež se 11. srpna k sobě obě nepřátelské armády přiblížily. 12. 8. 1812 proběhla bitva u Poddubna, v níž se Sasům a Rakušanům podařilo 3. záložní armádu porazit. Napoleon, jenž byl výsledkem potěšen, nabídl knížeti Schwarzenbergovi hůl francouzského maršála, tu však kníže odmítl, avšak vzápětí hodnost polního maršála získal od rakouského císaře Františka I.

17. a 18. srpna 1812 proběhla na severním válčišti první bitva o Polock. Střetly se v ní II. sbor maršála Oudinota a VI. sbor div. gen. Saint-Cyra na straně francouzské a 1. samostatný pěší sbor genpor. hraběte Wittgensteina na straně ruské. Boj probíhal vyrovnaně, maršál Oudinot však byl při povzbuzování Chorvatů ve svém sboru zasažen střepinou a byl nucen opustit bojiště. Velení se ujal div. gen. Saint-Cyr, jenž dokázal Rusy přimět k ústupu.¹³² V bitvě byl smrtelně raněn bavorský generálporučík Bernhard von Deroy.

27. 8. 1812 Napoleon div. gen. Saint-Cyra za úspěch v této bitvě povýšil na maršála a pověřil ho velením nad oběma sbory u Polocka. Zatímco se II. sbor dokázal udržet na dobré úrovni díky fungujícímu zásobování, bavorský VI. sbor prořídil a nedokázal pro sebe sehnat potraviny.¹³³ Jeho zbytkům pak velel generálporučík Karl Philipp von Wrede.

¹³⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 334

¹³¹ tamtéž, s. 218

¹³² tamtéž, s. 201

¹³³ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 519

8 BITVA U BORODINA 7. ZÁŘÍ 1812

Po ústupu od Smolenska a změně velení, jehož se ujal generál pěchoty kníže Goleniščev-Kutuzov, se Rusové rozhodli svést bitvu mezi Starou smolenskou silnicí a Novou smolenskou silnicí u vesnice Borodina. Tamní terén představoval nejvhodnější místo pro bitvu před vstupem do Moskvy. Mezi 3. a 4. srpnem se zde postupně shromáždili muži 1. a 2. západní armády, kteří začali budovat fleše a reduty pro zesílení ruské pozice.

5. srpna 1812 se přiblížili Francouzi, Napoleon si nechal od každého sboru poslat podrobnou zprávu o množství bojeschopných mužů. Výsledný počet činil 128 000, přičemž dalších 6 000 mužů bylo možné shromáždit do pěti dní.¹³⁴

K dispozici zde Napoleon měl svou císařskou gardu, I., III., IV., V. a VIII sbor a všechny čtyři sbory záložního jezdeckva. Kutuzov proti němu mohl postavit 1. západní armádu s 2., 3., 4., 5. a 6. pěším sborem, třemi jezdeckými sbory (1., 2. a 3.) a s kozáckým sborem a 2. západní armádu se 7. a 8. pěším sborem, 4. jezdeckým sborem, 2. kyrysnickou divizí i dalšími kozáky, a navíc se mohl opřít o moskevské a smolenské opolčeníje.

Rusové po příchodu na borodinskou planinu započali s budováním opevněné linie skládající se z několika baterií, redut a fleší. S pracemi pomáhaly jednotky opolčeníje, přes noc vznikla pro následující bitvu nejdůležitější místa: Velká reduta (též Kurganová či Rajevského baterie) a Tři fleše. Obě stavby se staly opěrnými body ruské obrany a soustředila se v nich děla podporovaná pěchotními divizemi. Předsunutá linie byla podepřena Ševardinskou redutou a tvořil ji předvoj generálporučíka Andreje Ivanoviče Gorčakova.

Dva dny před samotnou bitvou u Borodina (tedy 5. 9. 1812) proběhla bitva o Ševardinskou redutu, z níž nakonec Rusové ustoupili až ke své druhé obranné linii (Velká reduta a Tři fleše). Proti Rusům zde útočili Poláci z V. sboru a Compansova divize z I. sboru.

Pravé křídlo nové ruské linie pak vytvořila První západní armáda generála pěchoty Barclaye de Tollyho, jenž na pravou část přesunul pomocný sbor genpor. Miloradoviče, 2. pěší sbor genpor. Baggovuta a 4. sbor genpor. hraběte Ostermana-Tolstého a jezdecké sbory genpor. Uvarova (1. jezdecký sbor) a genmjr. hraběte von Korffa (2. jezdecký sbor). Svůj střed a své levé křídlo, které sahaly od vsi Gorki až k Velké redutě, svěřil 6. sboru genpor. Dochturova, 5. gardovému sboru genpor. Lavrova a 3. jezdeckému sboru genmjr. hraběte von der Pahlena (pro jeho nepřítomnost se sbor spojil s 2. jezdeckým sborem genmjr. von Korffa¹³⁵).

Levé křídlo ruských pozic obsadila Druhá západní armáda generála pěchoty knížete Bagrationa. Té svěřil vrchní velitel generál pěchoty kníže Goleniščev-Kutuzov prostor od Velké reduty přes ves Semjonovskaju a Tři fleše až k Utickému kurganu. Velkou redutu střežil 7. pěší sbor genpor. Rajevského, jehož podporoval 4. jezdecký sbor genpor. Sieverse.

¹³⁴ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 159

¹³⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 373

Vesnice Semjonovskaja byla kryta 8. pěším sborem genpor. Borozdina a Tři fleše kryla 27. pěší divize genpor. Něverovského. Směrem k Utickému kurganu rozmístil kníže Goleniščev-Kutuzov 3. pěší sbor genpor. Tučkova.

Na francouzské straně vznikly dva plány, jak svést nadcházející bitvu. První, který sestavil maršál Louis-Nicolas Davout, počítal s rozsáhlým obchvatem ruského pravého křídla přes Utický les, čímž by však zároveň došlo k oslabení Napoleonova pravého středu.¹³⁶ Císař se rozhodl provést svůj vlastní plán, tedy klamný útok IV. sboru sboru Eugèna de Beauharnais (posíleného divizemi Gérarda a Moranda z I. sboru) směrem ke vsi Borodino na ruské pravé křídlo, kde Rusové, jak vidíme výše, koncentrovali značnou část svých sil. Tento útok by mohl vést ruské velení k mylnému závěru, že Francouzi povedou hlavní útok tím směrem, tudíž by sem přesunuli další síly ze slabšího levého křídla, kam by následně následoval generální útok sborů maršálů Neye a Davouta.

Bitva u Borodina začala 7. 9. 1812 ráno dělostřeleckou přípravou, kdy se 102 děl maršálů Neye a Davouta snažilo donutit k ústupu ta ruská.¹³⁷ Zároveň započal útok IV. sboru (posíleného dvěma divizemi z I. sboru) na vesnici Borodino s cílem vyvolat u Rusů mylný dojem o směru generálního útoku. Tuto ves bránil Tělesně gardový myslivecký pluk, na nějž ráno zaútočila Delzonsova divize ze IV. sboru.¹³⁸ Zanedlouho ves Borodino padla a započal hlavní útok tří Davoutových divizí (Compans, Dessaix, Friant) s Neyovým sborem směrem ke Třem fleším. Útočily jednotky z Compansovy divize I. sboru, jímž se postavila 2. svodná granátnická divize genmjr. Michaila Semjonoviče Voroncova z 8. pěšího sboru.

Postupně se do útoku zapojili i muži z Dessaixovy divize a tři Neyovy divize (Ledru, Marchand, Razout). Ruským granátníkům přišla na pomoc Něverovského 27. pěší divize a jízda genmjr. Ilji Michajloviče Duky (kyrysníci) s husary a dragouny. Boje o Tři fleše pak vyplnily celé dopoledne, přičemž toto opevnění přecházelo střídavě do rukou Francouzů a Rusů. Při útoku byli raněni divizní generálové Joseph-Marie Dessaix (velení nad divizí převzal brig. gen. Jean-Paul Friedrichs, jenž jí velel i po zbytek tažení) a Jean Dominique Compans a následně i maršál Louis-Nicolas Davout se svým náčelníkem štábu brig. gen. Jeanem-Louisem Romeufem.¹³⁹

Při dalším ruském protiútku (1. svodná granátnická divize a 2. granátnická divize pod přímým velením knížete Bagrationa a 1. svodné gardové granátnické brigády pod velením knížete Grigorije Matvejeviče Kantakuzena) došlo k opětovnému obsazení Tří fleší Rusy. Knížete Bagrationa ovšem zasáhla dělková koule, jež mu způsobila smrtelné zranění, padl i kníže Kantakuzen a generálmajor Alexandr Alexejevič Tučkov, raněn byl náčelník štábu 2. západní armády Guillaume Emmanuel Guignard, vikomt de Saint-Priest.¹⁴⁰ Smrt vrchního velitele otrásla morálkou ruských vojáků a Tři fleše zanedlouho opět obsadili francouzští

¹³⁶ ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1., s. 267

¹³⁷ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 161

¹³⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 397

¹³⁹ ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1., s. 272

¹⁴⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 422

muži. Rusové se stáhli ke vsi Semjonovskaja a velení nad 2. západní armádou převzal generálporučík Dmitrij Sergejevič Dochturov.¹⁴¹ Francouzské oddíly maršálů Neye a Davouta po dobytí Tří fleší Rusy ke vsi pronásledovaly. Následoval útok gardové Viselské legie a jezdců IV. jízdního sboru divizního generála Victora Latour-Mabourg, kteří se střetli s carskými gardovými kyrysnickými pluky (Jeho Veličenstva cara a Jejeho Veličenstva carevny), jakož i gardovými pluky Litevským a Izmajlovským z 5. pěšího sboru. Útok Napoleonovy jízdy nebyl úspěšný a ves Semjonovskaja zůstala prozatím v rukou Rusů.¹⁴²

Na pravém křídle bojoval V. sbor maršála Józefa Poniatowského (v té době čítající již pouze asi 10 000 mužů¹⁴³) společně s VIII. sborem divizního generála Androche Junota proti 3. pěšímu sboru generálporučíka Nikolaje Alexejeviče Tučkova (který byl v průběhu bitvy smrtelně raněn). Poláci útočili na Utický kurgan skrz Utický les, avšak nepodařilo se jim dosáhnout výraznějšího úspěchu, jenž by donutil ruské síly k ústupu.

Na severu po dobytí Borodina zaútočil IV. sbor Eugèna de Beauharnais s dvěma divizemi z I. sboru (Gérarda a Moranda) na Velkou redutu bráněnou 7. pěším sborem generálporučíka Nikolaje Nikolajeviče Rajevského. Zde se pak bojovalo po zbytek dne, přičemž do levého francouzského křídla několikrát zaútočili ruští jezdci generálporučíka Fjodora Petroviče Uvarova.

Kolem třetí hodiny odpoledne se směrem k Velké redutě následně začala přesunovat část francouzského záložního jezdeckva. Divizního generála Louise-Pierra Montbruna, velitele II. jízdního sboru, zasáhla dělová koule, generál zanedlouho zemřel. Jeho místa se ujal divizní generál Auguste de Caulaincourt, jenž byl při následném útoku rovněž zabit. Jezdecký útok opět selhal a bylo nutné posílit síly Latour-Maourgovým IV. jízdním sborem, jenž se sem přesunul ze vsi Semjonovskaja. Tento útok sboru, jenž nebyl tvořen Francouzi, ale spojeneckými oddíly, však také selhal.

Velká reduta padla až díky náporu III. jízdního sboru divizního generála Emmanuela de Grouchyho (francouzští lehcí jezdci a švališěři z lehké divize div. gen. Louise Chastela a dragouni z těžké divize div. gen. Armanda Lebruna La Houssaye). Těm se postavili jezdci gardové jízdní brigády genmjr. Ivana Egoroviče Ševiče (Kavalergardský pluk¹⁴⁴), další husaři a dragouni i některé gardové pluky.¹⁴⁵ Rusové přesto Francouzům nedokázali vzorovat, pěšáci IV. a I. sboru obsadili Velkou redutu a Rusové se stáhli o několik set metrů od ní.

Obsazením Velké reduty pozdě odpoledne ukončilo francouzský postup na levém křídle, Rusové též nevyvíjeli další iniciativu a večer skončila i střelba z děl. Bitva u Borodina skončila a Rusové se následujícího dne opět začali stahovat směrem k Moskvě.

¹⁴¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 425

¹⁴² tamtéž, s. 461

¹⁴³ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 162

¹⁴⁴ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 319

¹⁴⁵ tamtéž, s. 589

Nakonec tedy můžeme dospět ke stejnému názoru jako Clausewitz, který napsal: „*Bitva u Borodina se řadí mezi ty, které nebyly dobojovány do konce. Vítěz dal přednost tomu, že se spokojil s polovičním vítězstvím, proto, že neměl tolik hotovosti, aby za ně zaplatil plnou cenu.*“¹⁴⁶

Historikové se neshodnou ohledně přesného počtu ztrát na obou stranách, zdroje uvádějí okolo 28 000 Napoleonových mužů a 45 000 Rusů (Rey¹⁴⁷), 35 000 a 45 až 50 000 (Encyklopedie roku 1812¹⁴⁸) či 28 000 a 40 000 (Yorck von Wartenburg¹⁴⁹).

V bitvě též zahynulo mnoho významných důstojníků na obou stranách (div. gen. Louis-Pierre Montbrun, div. gen. Auguste de Caulaincourt, brig. gen. Jean-Louis Romeuf, generál pěchoty kníže Pjotr Ivanovič Bagration, plukovník kníže Grigorij Matvejevič Kantakuzen a další), štábních důstojníků i prostých vojáků, některé sbory se ztenčily na polovinu a byl tak dokonán zánik tabulkového stavu armád, jímž se má práce zaobírá. Proto touto kapitolou končí popis první poloviny tažení do Ruska a v následujících kapitolách začíná porovnání obou proti sobě stojících armád v jejich ideálním stavu.

¹⁴⁶ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959., s. 216

¹⁴⁷ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 152

¹⁴⁸ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 91

¹⁴⁹ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 165

9 NAPOLEONOVA ARMÁDA

9.1 Výzbroj a výcvik

Výzbroj francouzské řadové pěchoty se ponejvíce skládala z tzv. fusil (fusila, puška s hladkou hlavní) vzoru An IX. Lehká pěchota disponovala dragounskými fusilami (zkrácená verze), těchto pušek byl však nedostatek, a proto některé bataliony lehké pěchoty bojovali s fusilami řadové pěchoty.¹⁵⁰

Branci cvičili podle předpisu z 1. 8. 1791. Výcvik zahrnoval manipulaci se zbraní, nácvik tvarů, přesuny, reakce na povely atd. Lehká pěchota se cvičila odlišně, a to kvůli odlišné harcovnické taktice, kterou uplatňovala. Maršál Louis-Nicolas Davout sepsal instrukci pro tvorbu karé, podle níž se řídil výcvik této složité formace proti jízdě.¹⁵¹

9.2 Vojska vazalů a spojenců

Oproti předchozím Napoleonovým tažením v tažení ruském bojovalo v řadách Napoleona mnoho příslušníků jiných národů. Císař Napoleon povolal do zbraně vojáky jednak svých vazalů a panovníků z řad své vlastní rodiny (vestfálští vojáci císařova bratra krále Jerôma Bonaparta, králi Josefu Bonapartovi věrní Španělé, Neapolci od maršála Joachima Murata), jednak spojenců (Pruské království a Rakouské císařství).

Zatímco tedy mohly být předchozí války Francie s koalicemi považovány za „vlastenecké války“, ruské tažení představovalo něco jiného. Proto také vojsko neoplývalo valnou morálkou, což se zvláště v pomocných sborech projevovalo rabováním. Španělé či Chorvaté (Napoleonova Francie získala mírovou smlouvou s Rakouskem v Bratislavě tzv. Dalmátské provincie) projevovali nedisciplinovanost a krutost.¹⁵² Právě smíšení Francouzů s cizinci ve vojsku uvádí ve svých pamětech pozdější generál de Marbot jako hlavní důvod porážky Napoleona. Je ale nutné říci, že Poláci za Napoleona bojovali věrně, neboť věřili, že se dočkají plnohodnotného obnovení svého státu.

A proto vypadala struktura sborů 1. června 1812 takto (uvedeny jsou tabulkové stavy podle Marbota, na začátku tažení se ještě počet vojáků změnil):

¹⁵⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 247

¹⁵¹ ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1., s. 207

¹⁵² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 54

Tabulka 1: Podíl nefrancouzských jednotek na celkovém počtu mužů ve sboru. Vypracováno podle MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 465 a YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 111

Sbor	Tabulkový stav	Francouzi	Spojenci	Podíl spojeneckých jednotek na celkovém stavu sboru
I. (Louis-Nicolas Davout)	67 000	58 000	9 000 Bádenců, Meklenburčanů, Hessenců, Španělů a Poláků)	13 %
II. (Charles-Nicolas Oudinot)	44 400	34 000	1 600 Portugalců, 1 800 Chorvatů, 7000 Švýcarů	23 %
III. (Michel Ney)	43 000	23 000	3 000 Portugalců, 3 000 Chorvatů, 14 000 Würtembeců	47 %
IV. (Eugène de Beuharnais)	77 000	38 000	1 700 Chorvatů, 1 200 Španělů, 2 000 Dalmatinců, 20 000 Italů, 12 000 Bavorů	51 %
V. (Józef Poniatowski)	36 000	0	36 000 Poláků	100 %
VI. (Laurent Gouvion Saint-Cyr)	25 000	0	25 000 Bavorů	100 %
VII. (Jean-Louis-Ebénézer Reynier)	17 000	0	17 000 Sasů	100 %
VIII. (Dominique Joseph Vandamme)	18 000	0	18 000 Vestfálců	100 %
X. (Étienne Jacques Macdonald)	32 000	0	22 000 Prusů, 5 000 Poláků, 5 000 Vestfálců	100 %
Rakouský pomocný (Karel Filip kníže Schwarzenberg)	30 000	0	30 000 Rakušanů	100 %
Záložní jezdectvo (Joachim Murat)	44 000	27 000	1400 Prusů, 600 Würtembeců, 1 100 Bavorů, 2 000 Sasů, 6 000 Poláků, 3 000 Vestfálců	39 %

9.2.1 Španělské jednotky

Španělskými jednotkami myslíme pluk Joseph Napoléon (5 polních batalionů a jeden záložní, tažení se však zúčastní pouze 4 bataliony). Jean-Roch Coignet, jenž se účastnil ruského tažení a dostal pod své velení odřad těchto Španělů, uvádí ve svých pamětech, že vyrabovali vesnici a stříleli po něm, jako po svém velícím důstojníkovi, polovina odřadu (62 ze 133) byla následující den popravena.¹⁵³ Žádný Francouz se k této vzpouře nepřidal. Jednotky to byly podle dochovaných záznamů a vzpomínek neukázněné, ale v bitvách si počínaly statečně.

¹⁵³ COIGNET, Jean-Roch. Napoleonův granátník: paměti kapitána Coigneta, vojáka Bonapartova konzulátu, granátníka císařské gardy a příslušníka Napoleonova štábu : kritické vydání. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Julien LE BLANT. Praha: Elka Press, 2014. Taria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-18-6., s. 224

Tento španělský pluk vznikl z expedičního sboru španělského krále Karla VI., který ho po francouzské anexi Cisalpinské republiky svěřil Napoleonovi k boji proti Švédům. Roku 1808 však byli ve Španělsku Bourboni svrženi, nahradil je Napoleonův bratr Josef a sbor císaři vypověděl poslušnost. Většinu mužů převezly anglické lodě zpět do Španělska, 4 000 vojáků se nepodařilo utéci a byli internováni. 13. 2. 1809 z ochotných mužů vytvořil pluk Joseph Napoléon, jehož velitelem byl roku 1812 Francouz Jean-Baptiste Tschudy.¹⁵⁴

Pluk byl rozdělen mezi Friantovu a Broussierovu divizi, po boji u Krymskoje před vstupem do Moskvy Rusové pluk těžce poničili tak, že ztratil většinu mužů.¹⁵⁵

9.2.2 Rakouské jednotky

Jak smýšlel císař František I. o Napoleonovi, svém zeti?

Několikrát spolu válčili, Napoleon ho připravil o Dalmácii, Tyrolsko, Halič a další provincie. Otázkou tedy zůstává, jestli mu císař Francouzů mohl věřit jako svému spojenci.

Před válkou roku 1809 rakouský císař ve svém prohlášení z 9. dubna 1809 shrnul vše, co Napoleonovi jeho nepřátelé vždy kladli za vinu:

„I také rakouské mocnářství nenasycené tíživostí císaře Napoleona propadnouti mělo – a tak jak on vsí sílu namáhá Španělskou zem podmaniti, nejsvětější s nejvyšší hlavu církve přesílenou mocí bezprávně potiskovati, krajiny vlašské země sobě přivlastniti, a oné země německé dle libosti rozdávat i utlačovati – rovně tak měly i rakouské země jeho veliké říši holdovati..., jenom vlastních nás samých obrana, ne pak nepřátelský vpád do cizích zemí, byl cíl a konec našeho ozbrojení...“¹⁵⁶

Na konci svého armádního prohlášení ze 16. srpna 1809 píše rakouský císař:

„Velkomyslnost, která v srdci mého vojska panuje, jest mně a jemu rukojmím, že pokudžby nepřítel nás slušně neseznal, my odplatu stálosti jednou zajisté dosáhneme.“¹⁵⁷

Nachází se snad již zde hrozba zrady napoleonské Francie?

Arcivévoda Karel, císařův bratr a roku 1809 velitel rakouského vojska ve svém Rozkaze pro armádu z 6. dubna 1809 dokonce mluví o „všeobecném nepříteli“:

„Brzyť také i cizích mocnářů vojska, co nejdůvěrněji s naším se spolčejí – by proti všeobecnému nepříteli s námi bojovali. Tehdáž, udatní vojanští kamarádi! je jakožto vaše milé bratry v vážnosti mějte a se vsí vaší silou jim ku pomoci přispějte.“¹⁵⁸

¹⁵⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 28

¹⁵⁵ tamtéž, s. 23

¹⁵⁶ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 186, uložení 53

¹⁵⁷ tamtéž

¹⁵⁸ tamtéž

Co se týče rakouského vojska, jeho pěchota se dělila na německou (pluky rakouské, české, moravské, italské, haličské), uherskou (uherské pluky) a chorvatskou (hraničáři). Doživotní vojenská služba byla v Hansburské monarchii ukončena roku 1802.¹⁵⁹ Uniforma pěchoty byla až na výjimky (uherští domobránci, lehká pěchota) bílá.

Rakouská pěchota se dělila podobně jako u pěchoty francouzské na řadovou a lehkou. Lehkou pěchotu představovali myslivci a hraničáři. Pluk řadové pěchoty (asi 2 000 mužů) se skládal ze tří batalionů (praporů), ty se dále dělily na diviziony, roty, půlroty a čtyři. Řadový pěšák nosil křesadlovou mušketu voru M 1807.¹⁶⁰

Nové myslivecké jednotky vznikaly od roku 1808, jejich muži nosili šedou uniformu a vyzbrojeni byli štucy nebo karabinami s bodákem.

Hraničářské jednotky se skládaly z mužů naverbovaných na hranicích s Osamnskou říší. Tito muži nosili hnědé uniformy, vyzbrojeni byli štucy nebo puškami a ovládali partyzánský způsob boje.

Rakouské císařství mělo na základě spojenecké smlouvy s Napoleonem uzavřené 14. 3. 1812 poskytnout francouzským silám 24 000 pěšáků, 6 000 jezdců a 60 děl.¹⁶¹ Tento počet se zdál některým pamětníkům příliš nízký, Marcellin de Marbot ve svých pamětech uvádí, že spojenci měli poskytnout mnohem více mužů, dokonce jejich celé vojsko, navíc se podivuje nad umístěním spojeneckých jednotek na křídlech armády, odkud se při náhlé změně aliancí mohly dostat do Napoleonových zad. Podle něho měly rakouské i pruské jednotky pochodovat před francouzskými, aby byly pod kontrolou.¹⁶² Rakouští generálové podle de Marbota chtěli jít do války s Ruskem, tytéž nálady však nesdíleli prostí vojáci, kteří Francouzům nemohli zapomenout porážky v dosavadních koaličních válkách.

Yorck i Kovařík uvádějí celkovou sílu sboru 30 000 mužů, rakouský voják Karl Johann von Grueber však tvrdí, že Rakušané do pole postavili mužů 40 000:

„Dny plynuly mimořádně příjemně, když tu náhle dorazil rozkaz Dvorské válečné rady postavit do pole pod velením polního maršála knížete Schwarzenberga rakouský Auxiliární sbor o čtyřiceti tisících mužích, který měl vytáhnout z Lemberka, připojit se k francouzské armádě v Polsku a spolu s ní se zúčastnit tažení do Ruska.“¹⁶³

¹⁵⁹ OTTENFELD, Rudolf Otto von a Roman GRONSKÝ. Rakouská armáda za napoleonských válek 1792-1815: The Austrian army during the Napoleonic Wars 1792-1815 = Österreichische Armee in der Zeit der napoleonischen Kriege 1792-1815 = L'armée autrichienne au temps des guerres napoléoniennes 1792-1815 = Avstrijskaja armija v period napoleonovskich vojn 1792-1815. Ostrava: Montanex, 2005. Konflikty a ideály. ISBN 80-7225-191-0., s. 41

¹⁶⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 228

¹⁶¹ tamtéž, s. 208

¹⁶² MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 464

¹⁶³ GRUEBER, Karl Johann von. Císařský kyrysník: paměti Karla Johanna, rytíře von Grueber, důstojníka rakouských kyrysníků a bavorských švališerů v letech napoleonských válek : kritické vydání doplněné

Kromě Schwarzenbergova sboru, kterému Napoleon v průběhu tažení podřídil i VII. sbor Reynierův, Rakousko zformovalo další podpůrné jednotky, konkrétně 4 divize pod velením knížete Hohenzollerna-Hechingena, které měly zajišťovat Halič a Varšavské velkovévodství.¹⁶⁴

9.2.3 Pruské jednotky

Prusko, jemuž vládl král Fridrich Vilém III., Napoleon porazil v tažení roku 1806 a podle míru v Tylži 9. července 1807 ztratilo polovinu svého území, muselo odstoupit všechna území na západ od Labe, která pak připadla jednak Vestfálskému království (králem se stal Napoleonův bratr Jerôme), jednak velkovévodství Berg (15. 3. 1806 velkovévodou jmenován maršál Joachim Murat¹⁶⁵) a všechna území získaná při dělení Polska (získalo je Varšavské velkovévodství a z menší části Rusko).

Podle pařížské smlouvy z 8. září 1808 muselo Prusko svou armádu omezit na 42 000 mužů, navíc muselo Francii zaplatit válečné reparace ve výši 120 milionů franků (původní částka se díky carově intervenci snížila), do splacení si mohli Francouzi ponechat některé pruské pevnosti.¹⁶⁶

Dle Marbota nabídl pruský král Napoleonovi svého syna jako pobočníka. Tuto nabídku však Napoleon nepřijal, Marbot je toho názoru, že pruský princ mohl Napoleonovi sloužit jako rukojmí, čímž by si podržel věrnost pruských vojsk.¹⁶⁷

Na rozdíl od Rakušanů, prušští generálové si nepřáli s Ruskem válčit, vojáci ale jít do války chtěli, aby dokázali svým přemožitelům od Saalfeldu, Jeny a Auerstedtu, že umějí bojovat stejně dobře jako Francouzi.¹⁶⁸

Nakonec se Prusové s Napoleonem dohodli a pro tažení do Ruska poskytli muže, z nichž se vytvořil X. sbor, tvořený dvěma pruskými divizemi, jednou divizí smíšenou (Grandjeanova bavorsko-francouzská) a pruským jezdeckem. Velitel sboru, maršál Étienne Jacques Macdonald, byl pověřen projít Kuronskem a dobýt Rigu. Velitel Prusů generálporučík Julius von Graewert přišel k Rize 28. 7. 1812 a přestože měli obléhatelé přesilu, město nekapitulovalo. Velitel města generálporučík Magnus von Essen dokonce napsal von Graewertovi urážlivý dopis, jímž odpověděl na výzvu ke kapitulaci:

vzpomínkami kyrysníka Müllera, hraběte Neipperga a pojednáním o rakouské kavalerii v napoleonských válkách. Přeložil Jiří KOVAŘÍK. Třebíč: Akcent, 2015. ISBN 978-80-7497-108-2., s. 130

¹⁶⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 208

¹⁶⁵ ATTERIDGE, A. Hilliard. Maršál Murat: Král neapolský. Přeložil Pavla BUCHTOVÁ. Brno: Bonus A, 1997. Napoleonica. ISBN 80-85914-53-0., s. 129

¹⁶⁶ SCHOEPS, Hans-Joachim. Dějiny Pruska. Přeložil Šárka STELLNEROVÁ, přeložil František STELLNER. Praha: Garamond, 2004. ISBN 80-86379-59-0., s. 94

¹⁶⁷ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 464

¹⁶⁸ tamtéž, s. 464

„Kdybych si myslel, že pruský generál napsal z vlastní vůle podobný dopis, pokládal bych za nedůstojné na něho odpovídat. Mezi řádky však až příliš prosvítá cizí ruka, proto posílám tuto odpověď na list v přesvědčení, že Vaše Excellence je jen nástrojem despotické moci, které se musí striktně podřídít...“¹⁶⁹

U Rigy také pruský expediční sbor změnil velení tak, že místo von Graewerta zaujal generálporučík Ludwig Yorck von Wartenburg, jenž dosud velel jedné z divizí. 30. 12. 1812 Yorck uzavřel Tauroggenskou konvenci, kterou anuloval únorovou spojeneckou smlouvu s Napoleonem a prohlásil svůj sbor za neutrální.¹⁷⁰ Macdonald prohlásil, že jde o „zradu, jaká nemá v historii obdoby“¹⁷¹, ale pruské muže už zpět na svou stranu nezískal a musel se vrátit pouze s Francouzi a Bavyry.

9.2.4 Polské jednotky

Poláci svůj stát ztratili při trojím dělení Polska, po tažení v letech 1806 a 1807 získali nazpět území od Pruska, a to Poznaňsko a Varšavsko, z nichž se vytvořilo Varšavské velkovévodství, jež se spojilo personální unií se Saskem (král Fridrich August), fakticky však státu vládl Józef Poniatowski, bývalý adjutant císaře Josefa II. a Napoleonův divizní generál, krátce před svou smrtí maršál. Poláci dobře znali ruskou zimu a na rozdíl od Francouzů na ni dokázali připravit své koně, které okovali.

„Polští koně jsou malí, žíví se vším, co najdou, ba i starou slámou, která slouží jako střešní krytina. Vzduch všemu strádání, kterým za války procházejí, zatímco z našich normandských koní zbude kostra, když nedostanou dva týdny oves“¹⁷²

S Poláky mohl Napoleon počítat jako s věrnými spojenci, po zániku svého státu se v Itálii zformovaly polské legie (počátek vytváření 9. 1. 1797¹⁷³), jež bojovaly společně s Bonapartem. Legie vznikaly na území Lombardské republiky, v polovině roku 1797 již měly na 6 000 členů, kterými byli polští vojáci, kteří padli do zajetí v habsburské armádě, nebo polští emigranti.¹⁷⁴

V roce 1800 působila v Porýní Dunajská legie, jejíž muži podporovali francouzské armády bojující na západě.

Po vzniku Varšavského velkovévodství se vytvořila nová polská armáda, jejíž větší část bojovala po boku Napoleona. Nicméně některé divize si Poláci ponechali na obranu hranic, mezi něž patřila např. Kosiňského divize, na krátký čas povolána ke Schwarzenbergovu

¹⁶⁹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 191

¹⁷⁰ SCHOEPS, Hans-Joachim. Dějiny Pruska. Přeložil Šárka STELLNEROVÁ, přeložil František STELLNER. Praha: Garamond, 2004. ISBN 80-86379-59-0., s. 113

¹⁷¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 536

¹⁷² BLAZE, Elzéar. Život v Napoleonově armádě. Kritické vydání. Praha: Elka Press, 2015. Militaria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-23-0., s. 87

¹⁷³ FRIEDL, Jiří, Tomasz JUREK, Miloš ŘEZNÍK a Martin WIHODA. Dějiny Polska. Přeložil Martin VESELKA. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-306-8., s. 630

¹⁷⁴ tamtéž, s. 361

uskupení. De iure sice nové polské území spadalo pod saského krále Fridricha I. Augusta, de facto však nový stát řídil Napoleon z Paříže.

Odvody a shromažďování mužů z Varšavska zajišťoval maršál Louis-Nicolas Davout z titulu vojenského rezidenta Varšavského vévodství.¹⁷⁵

Celý V. sbor Napoleonových sil tvořili roku 1812 Poláci pod velením divizního generála Poniatowského (maršálem se stal až krátce před svou smrtí roku 1813).

Polskou Viselskou legii (divize se čtyřmi pluky) dokonce Napoleon zařadil do své gardy pod velením divizního generála Claparèdea.¹⁷⁶ U Borodina se kvůli ztrátám její stavy zredukovaly na tři pluky.

Skladba polského pěšího pluku se řídila francouzskými předpisy, pluk tedy tvořilo šest kompanií, z toho čtyři fyzilírské, jedna granátnická a jedna voltžérská. Polské jezdectvo disponovalo jízdními myslivci (strzelci koni), hulány, husary a kyrysníky (vznik až v roce 1810).

Mezi významné polské vojevůdce roku 1812 můžeme zařadit knížete Józefa Poniatowského, jeho náčelníka štábu Stanisława Fiszera (padlého v bitvě u Tarutina), dále divizní generály Jana Henryka Dąbrowského bránícího Bobrujsk, Józefa Zajączeka či Karola Kniazewicze.

9.2.5 Italské jednotky

Po postupné ztrátě vlivu Habsburků v severní Itálii a jejich vytlačení až k Benátkám vznikalo mnoho tzv. sesterských republik, mezi něž můžeme uvést na příklad Piemontskou, Cispadanskou, Transpadanskou, Ligurskou a hlavně roku 1802 vzniknuvší Italskou republiku s metropolí Milánem. Tato republika postupně pohltila své menší sousedy a roku 1805 se přeměnila v Italské království. Králem se stal Napoleon (jako Napoleone I.), který jako svého vicekrále jmenoval Eugèna de Beuharnais, svého nevlastního syna.

Italské království se dále rozšířilo o Benátsko (1806), Marky (1807) a Tridentsko (1809). Z celkového italského rozpočtu, jenž činil roku 1802 86 miliónů franků, bylo celých 49 miliónů určeno pro podporu francouzského vojska.¹⁷⁷

Toskánsko a západní Itálie včetně Říma se staly přímou součástí Francie jako její departmenty, na jihu zaniklo Sicilské království, které nahradilo Neapolské království, jež do roku 1808 vedl Napoleonův bratr Josef, jenž se však toho roku stal králem španělským, a proto Napoleon vybral nového vladaře, jímž se 1. 8. 1808 stal maršál Joachim Murat.¹⁷⁸

¹⁷⁵ ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1., s. 144

¹⁷⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 456

¹⁷⁷ PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie. Přeložil Drahoslava JANDEROVÁ, přeložil Bohumír KLÍPA, přeložil Kateřina VINŠOVÁ. Praha: Lidové noviny, 1997. Dějiny států. ISBN 80-7106-152-2., s. 216

¹⁷⁸ ATTERIDGE, A. Hilliard. Maršál Murat: Král neapolský. Přeložil Pavla BUCHTOVÁ. Brno: Bonus A, 1997. Napoleonica. ISBN 80-85914-53-0., s. 129

Avšak jedinou neapolskou jednotkou, která se zapojila do ruského tažení, byly Neapolské čestné gardy, jízdní jednotka, jejíž muži téměř všichni zemřeli mrazem na začátku prosince roku 1812 a nezapojili se tak do žádných větších bojových operací.

Italský vicekrál vedl při ruském tažení IV. sbor skládající se z divizí Teodora Lecchiho (italská královská garda), Alexise Josepha Delzonse, Jeana-Baptista Broussiera a Domenica Pina. Sborovému jezdecktvu velel divizní generál d'Ornano, Napoleonův bratranec.

Italská královská garda vznikla roku 1805 z prezidentské gardy, v dubnu 1811 se včlenila do Italského pozorovacího sboru, z něhož se 1. 4. 1812 stal IV. armádní sbor, byla pod přímým velením brigádního generála Teodora Lecchiho, jehož náčelníkem štábu byl kapitán Badalassi.¹⁷⁹ Bojovala u Borodina, kde se v karé bránila četným útokům Uvarovovy kavalerie.

Struktura italské královské gardy byla následující:

Italská královská garda

velitel: brig. gen. Teodoro Lecchi

náčelník štábu: kapitán Badalassi

velitel dělostřelectva: šéf eskadrony Clement

velitel ženistů: kapitán Rudgierra

- 1) pěší brigáda (brig. gen. Teodoro Lecchi)
 - a) gardový pluk královských vélitů (plukovník Moroni)
 - b) gardový pěší pluk (plukovník 2. třídy Crovi)
 - c) gardový rekrutský pluk (plukovník Peraldi)
 - d) královští námořníci (plukovník Tempet)

- 2) jízdní brigáda (brig. gen. Triaire)
 - a) gardový dragounský pluk (plukovník Jacquet)
 - b) dragounský pluk Královny (plukovník Narbonne)

celkem 5 620 mužů, 3 880 koní na počátku tažení¹⁸⁰

Čestná garda (Guardia d'Onore) vznikla z jezdecké Prezidentské gardy též roku 1805 a sloužilo v ní 323 mužů z urozených italských rodin.

¹⁷⁹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 317

¹⁸⁰ tamtéž, s. 317

9.2.6 Jednotky z Rýnského spolku

Rýnský spolek představoval volné sdružení německých států, které navazovalo na Svatou říši římskou národa německého zaniklou v roce 1806, kdy její poslední císař František II. (rakouský císař František I.) abdikoval. Roku 1808 se již skládala z 39 států, mezi nejvýznamnější je nutno uvést Bavorsko (které Napoleon povýšil na království), Sasko (v personální unii s Polskem), Vestfálsko (nově vzniklý stát, jehož králem byl Napoleonův bratr Jérôme Bonaparte jako Hieronymus I.) a další. Každý stát měl povinnost poskytnout Francii v případě války kontingent mužů, jehož síla se různila podle lidnatosti daného státu.

Největším státem Rýnského spolku bylo Bavorské království. Jeho jezdecko tvořilo šest pluků švaliérů (těžkých jezdců podobných francouzským dragounům), pěchotu tvořilo šest pluků, které nosily bledě modré uniformy. Bavoři tvořili VI. sbor Velké armády pod velením div. gen. (od 27. 8. 1812 maršála) Laurenta Gouviona Saint-Cyra dvěma divizemi generálporučíků von Wredeho a Deroye (Deroy byl zabit v první bitvě u Polocka).

Pěchota Württemberského království (do r. 1806 vévodství), která byla přítomna ruskému tažení, spadala pod Neyův sbor a tvořila jeho třetí divizi, jíž veleli postupně korunní princ Vilém, generálporučík Johann Georg Scheler von Ungershausen, a nakonec francouzský divizní generál Jean Gabriel Marchand. Tažení se zúčastnily řadové pluky (se čtyřmi bataliony) a bataliony lehké a myslivecké. Jednotky byly vyzbrojeny mušketou An IX či karabinami.¹⁸¹

VIII. Napoleonův sbor tvořili vojáci z Vestfálského království krále Jerôma Bonaparta. Tomuto sboru původně velel divizní generál Vandamme, jenž však nedokázal zabránit násilnostem ze strany jemu svěřených Vestfálců, a proto byl odvolán, sbor pak dočasné připadl veliteli první divize Jeanu-Victoru Tharreauovi, aby nakonec jeho velení u Smolenska převzal divizní generál Anroche Junot. Kromě tohoto sboru se tažení zúčastnily i dva vestfálské kyrysnické pluky (vyzbrojeny kyrysnickým palašem) s eskadronou Garde du Corps, jež se vrátila do Vestfálska společně s odjezdem svého krále.

Saské království dodalo dva kyrysnické pluky von Zastrow a Garde du Corps (vyzbrojeny palašemi, pistolemi a karabinami), jež prosluly svým útokem na Velkou redutu a bojem proti carské gardě v bitvě u Borodina. VII. sbor div. gen. Jeana-Louise-Ebénézera Reyniera, který tvořili pouze Sasové, bojoval na jihu společně s Rakušany v bitvě u Poddubna.

Dále v Napoleonově armádě bojovaly menší útvary mužů z Bergského velkovévodství, Hessenska či Bádenska.

Helvétská konfederace (dnešní Švýcarsko) do Rýnského spolku nepatřila, dodala však Velké armádě pluky tvořící 9. divizi generála Pierra Merleho. Švýcaři bojovali v obou bitvách u Polocka a u Bereziny.

¹⁸¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 291

9.3 Napoleonova garda

Napoleonova císařská garda (Garde Impériale) vznikla 10. 5. 1804 přeměnou z gardy konzulské. Administrativně a symbolicky jí veleli generálplukovníci (colonels généraux, dvorská hodnost). Generálplukovníkem granátníků byl roku 1812 maršál Louis-Nicolas Davout, myslivců Jean-de-Dieu Nicolas Soult, dělostřelectva a námořnictva Édouard Mortier, jezdeckta Jean-Baptiste Bessières.¹⁸² O gardě a jejím nasazení však vždy rozhodoval pouze císař.

*„Garda byla výhradním cílem veškeré péče císaře. Sama dostávala minimální dávku v potravinách, které se ještě tu a tam našly, a směla také olupovat ostatní vojsko, protože stížnosti proti ní byly neúspěšné. Proto také byla u armády nenáviděná.“*¹⁸³

Tato slova, jež napsal poručík prvního stupně von Baumbach, dokazují značnou nelibost, s níž vojáci nesli privilegovanost gardy. Vojáci gardisty překřtili na „Immortels“, Nesmrtelní kvůli jejím nízkým ztrátám v boji. Na druhou stranu muži v gardě byli velmi zkušení, aby do ní mohli být zařazeni, museli prodělat dvě tažení a sloužit alespoň čtyři roky.

*„Šetřili je pro velké příležitosti, a to bylo určitě moc dobře, neboť příchod císařské gardy téměř pokaždé bitvu rozhodl.“*¹⁸⁴

Císařská garda se od roku 1811 skládala ze tří složek: gardy staré, střední a mladé. U tohoto dělení je nutno brát v úvahu, že mužstvo některých jednotek se nacházelo u mladé gardy, zatímco důstojníci příslušeli ke staré gardě.

9.3.1 Mladá garda

Mladé gardě velel maršál Édouard Mortier, na počátku ruského tažení se skládala ze dvou gardových divízi (1. a 2.) a z Viselské legie.

První dvě divize (divizní generálové Henri-François Delaborde a François Roguet) se skládaly ze dvou pěších brigád složených z voltizérských a tirailerských pluků.

Struktura 1. gardové pěší divize byla následující:

1. gardová pěší divize

velitel: div. gen. Henri-François Delaborde

- 1) 1. gardová pěší brigáda (brig. gen. Pierre Berthézene)

¹⁸² BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978, s. 354

¹⁸³ ŠURGOT, Michal. 1812 Z Moskvy a v zajetí: paměti Christopha von Yelina a dalších císařských. Praha: Michal Šurgot, 2018. ISBN 978-80-906631-2-1, s. 27

¹⁸⁴ BLAZE, Elzéar. Život v Napoleonově armádě. Kritické vydání. Praha: Elka Press, 2015. Militaria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-23-0., s. 51

- a) 5. voltížerský pluk (plukovník Joseph Victor Sicard)
 - b) 6. voltížerský pluk (plukovník Charles Rousseau)
- 2) 2. gardová pěší brigáda (brig. gen. François Lanusse)
- a) 5. tirailerský pluk (plukovník Jean-François Hennequin)
 - b) 6. tirailerský pluk (plukovník Jean Carre)
4. dělostřelecká rota mladé gardy a 5. dělostřelecká rota (brig. gen. De Noury)
- 3 650 mužů na počátku tažení¹⁸⁵

Do Delabordeho divize byl včleněn i gardový pluk z Hessenska, jemuž osobně velel hessenský korunní princ Emil.¹⁸⁶

Muži ve voltížerských jednotkách byli menšího vzrůstu, museli umět dobře střílet a být iniciativní. Používali harcovnickou taktiku, často šli před batalionem ve střelecké rojnici. Tiraillement, taktika užívaná voltížery i tirailéry, spočívala ve spolupráci dvou vojáků, přičemž jeden střílel a druhý nabíjel, takže dvojice měla vždy nabitou zbraň. V bitvě u Bereziny se střetli tirailéri francouzští i ruští, kteří však neprošli důkladným výcvikem, proto s převahou zvítězili Francouzi.

Divize generála Rougeta se skládala ze dvou pěších brigád generálů Boyledieua a Lanabèroho:

2. gardová pěší divize

velitel: div. gen. François Roguet

- 1) 1. gardová pěší brigáda (brig. gen. Louis Léger Boyeldieu)
 - a) 1. voltížerský pluk (plukovník Antoine Mallet)
 - b) 1. tirailerský pluk (plukovník Auguste Le Noir)
 - 2) 2. gardová pěší brigáda (brig. gen. Jean-Pierre Lanabère)
 - a) fyzilírský myslivecký pluk (plukovník Pierre François Vigny)
 - b) fyzilírský granátnický pluk (plukovník Pierre Bodelin)
 - c) flankérský pluk (plukovník Pierre Boudon de Pompejac)
13. a 14. rota pěšího dělostřelectva

6 300 mužů na počátku tažení¹⁸⁷

¹⁸⁵ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 553

¹⁸⁶ BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978, s. 148

¹⁸⁷ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 154

Poslední složkou byla Viselská legie divizního generála Claparèdeho skládající se ze čtyř polských viselských pluků ve dvou brigádách. Claparède rovněž velel konvoji trofejí, které si Francouzi odváželi z Moskvy a jeho muži měli na starosti jejich bezpečnost.¹⁸⁸ Viselská legie vznikla na podzim roku 1808 jako Legia Nadwiślańska z Legie Polsko-Włoské sloužící předtím ve Vestfálském království. Tažení roku 1812 se zúčastnila její pěchota zocelená boji ve Španělsku (Zaragoza, Tudela, Albuera), jízda (švališěři-kopiníci) se zúčastnila jen v malém počtu¹⁸⁹ (7. a 8. francouzský švališěřsko-kopinický pluk byl původně součástí Viselské legie jako 1. a 2. pluk Lanciers de Vistule).

9.3.2 Stará garda

Nejelitnější vojáci Napoleonovy armády, muži staré gardy, byli v roce 1812 soustředěni do 3. gardové divize pod velením div. gen. Philiberta Couriala. Divize se soustředila 20. 2. 1812¹⁹⁰ a 24. 6. 1812 ji tvořily dvě gardové brigády, dělostřelecká divize a inženýrské vojsko. Velitelem staré gardy byl maršál François-Joseph Lefebvre. Podmínkou přijetí do staré gardy bylo alespoň 10 let služby (a tři polní tažení), bezúhonnost, schopnost číst a psát, osobní statečnost a výška alespoň 1,76 m.

3. gardovou pěší divizi tvořily dvě pěší brigády (brig. gen. Joseph Boyer de Rébeval a brig. gen. Claude-Étienne Michel) s gardovými pěšími pluky mysliveckými a granátníckými.

3. pluk pěších granátníků se skládal z mužů bývalé holandské gardy („bílých granátníků“) krále Ludvíka Bonaparta, která se po francouzské anexi Holandského království (9. 7. 1810) stala součástí francouzské armády. Tomuto pluku velel Holanďan, brig. gen. Ralph Dundas Tindal. Mezi 15. a 18. listopadem roku 1812 muži staré gardy v čele s holandskými granátníky bojovali u Krásného, kde pomáhali zadržet Rusy před příchodem opožděných francouzských sborů.¹⁹¹

Struktura 3. gardové divize byla následující:

3. gardová pěší divize

velitel: div. gen. Philibert Courial

1) 1. gardová pěší brigáda (brig. gen. Joseph Boyer de Rébeval)

a) 1. pluk pěších myslivců (brig. gen. Jean Louis Gros)

b) 2. pluk pěších myslivců (plukovník François Rosey)

2) 2. gardová pěší brigáda (brig. gen. Claude-Étienne Michel)

¹⁸⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 123

¹⁸⁹ tamtéž, s. 169

¹⁹⁰ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 712

¹⁹¹ BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978, s. 136

- a) 1. pluk pěších granátníků (brig. gen. Claude-Étienne Michel, v poli velel šéf batalionu Jean Laurede)
- b) 2. pluk pěších granátníků (plukovník Louis Harlet)
- c) 3. pluk pěších granátníků (brig. gen. Ralph Dundas Tindal)

1.–4. dělostřelecká rota staré gardy, 3. rota dělostřelectva mladé gardy

7540 mužů na počátku tažení¹⁹²

9.3.3 Gardové jezdectvo

Napoleon pověřil velením gardového jezdectva maršála Bessièrese, jenž tomuto uskupení velel až do své smrti roku 1813. Tvořily je čtyři brigády sloučené do jedné divize divizního generála Walthera.

První brigádu tvořil pluk gardových jízdních granátníků (brigádní generál Louis Lepic) s plukem císařovniných dragounů (brig. gen. Raymond-Gaspard de Bonardi de Saint-Sulpice velící i celé brigádě).

V dalších brigádách (div. gen. Claude Guyot, Wincenty Krasíński, Pierre David Colbert-Chabamais) se nacházely pluky:

- 1) elitní žandarmský (div. gen. Antoine Jean Durosnel)
- 2) jízdní myslivecký (div. gen. Claude Guyot)
- 3) švališérský-kopinický (div. gen. Wincenty Krasíński)
- 4) mamelucká kompanie (šéf eskadrony Antoine Kirmann)

V letech 1807, 1810 a 1812 postupně vznikly tři pluky gardových švališérů-kopiníků, první z polských jezdců, druhý z holandských husarů (po anexi Holandska Francií tzv. Červení kopiníci) a třetí z Litevců, tento pluk se ale při tažení rozpadl.¹⁹³

9.4 Napoleonovo dělostřelectvo

9.4.1 Dělostřelecké systémy Gribeauval a roku XI

15. 10. 1765 začal platit dělostřelecký systém Gribeauval, nazvaný tak podle svého stvořitele, generálmajora (maréchal de camps) Jeana-Baptista Vaquetta de Gribeauvala. Svou bojovou dráhu začal Gribeauval ve francouzské armádě, roku 1757 však přešel do habsburského vojska. Sbíral poznatky o rakouském dělostřelectvu, které mělo v té době také svou významnou osobnost, totiž knížete Liechtensteina, který po prohrané válce o rakouské dědictví zahájil v říši Marie Terezie rozsáhlou reformu dělostřelectva. Habsburská děla v té době získala pověst nejlepších a nejmodernějších děl v Evropě. Kníže Liechteinstein provedl

¹⁹² tamtéž

¹⁹³ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 453

mnohé důležité úpravy: dělostřelectvo rozdělil na polní a obléhací, modernizoval lafety i děla.¹⁹⁴

Při sedmileté válce Gribeauval velel dělostřelcům při obraně Svídnice a i přesto, že posádka nakonec musela kapitulovat, dokázal Prusům zasadit velké ztráty, čímž se stal proslulým a po návratu ze zajetí byl jmenován generálporučíkem.

Roku 1763 se vrátil do Francie a jako generální inspektor dělostřelectva připravil modernizaci francouzské artilerie.

Polní dělostřelectvo podle tohoto systému tvořila 12, 8 a 4liberní děla (1liberní pro lehké jednotky) a 6palcové houfnice. Dále existoval systém děl pro posádky pevností a pro obléhání. Taková děla mohla být až 24liberní.¹⁹⁵ Francouzi také používali lehká plukovní děla (3 nebo 4liberní), která se přidělovala v počtu čtyř děl na pluk.¹⁹⁶

Roku 1785 se královským výnosem do dělostřelecké výbroje zavedly moždíře.

Systém Gribeauval se Francouzům nejdříve osvědčil, po revolučních válkách však začali generálové volat po změně. Naplánoval ji divizní generál Auguste Marmont, který chtěl nahradit 4liberní a 8liberní děla 6liberkami, které se téměř vyrovnaly 4liberním dělům v pohyblivosti a 8liberním dělům v palebné síle. O užitečnosti 6liberních děl se Marmont přesvědčil roku 1800, kdy ukořistil 60 piemontských děl. Mezi lety 1801 až 1803 tak existovala komise zabývající se změnou Gribeauvalova systému, která 2. 5. 1803 předložila svůj plán, který by zaváděl 24liberní děla, 12liberní děla krátká a dlouhá, 6liberní děla krátká a dlouhá, 3liberní horské dělo (v taženích nepříliš užívané) a 24liberní moždíře a houfnice.¹⁹⁷

Napoleon byl s návrhem spokojen a započal s výrobou 6liberek, které se vyráběly až do roku 1808, kdy jich už byl dostatek (počty se navýšily i ukořistěnými děly z pruského tažení). Oficiálně však systém roku XI nebyl nikdy schválen a v praxi se používal jak on, tak i starý Gribeauvalův systém.

Roku 1812 s jednotkami táhly i ještě používané 4liberky, generál Lariboisière však dostal v Moskvě příkaz zničit všechny dosud funkční.¹⁹⁸

Dělostřelecké pluky sdružoval Corps impérial de l'artillerie (Císařský sbor dělostřelectva) a skládal se z osmi číslovaných pluků.¹⁹⁹

¹⁹⁴ CHARTRAND, René. Napoleonova děla 1792-1815: polní dělostřelectvo. Ilustroval Ray HUTCHINS. Praha: Grada, 2008. Válečná technika. ISBN 978-80-247-2417-1., s. 5

¹⁹⁵ CHARTRAND, René. Napoleonova děla 1792-1815: polní dělostřelectvo. Ilustroval Ray HUTCHINS. Praha: Grada, 2008. Válečná technika. ISBN 978-80-247-2417-1., s. 7

¹⁹⁶ tamtéž, s. 36

¹⁹⁷ tamtéž, s. 24

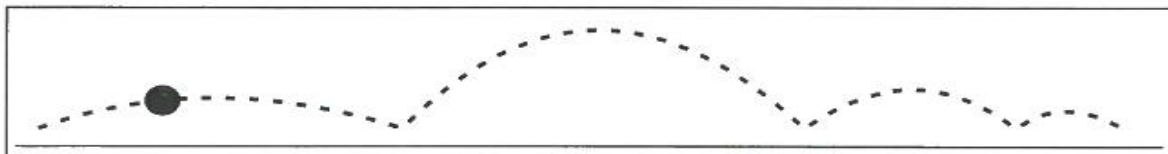
¹⁹⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 184

¹⁹⁹ CHARTRAND, René. Napoleonova děla 1792-1815: polní dělostřelectvo. Ilustroval Ray HUTCHINS. Praha: Grada, 2008. Válečná technika. ISBN 978-80-247-2417-1., s. 18

9.4.2 Dělostřelectvo při ruském tažení

Jednou z používaných dělostřeleckých praktik byla taktika zvaná ricochets, tzv. odskoky kulí, kterou Napoleon použil na příklad při obléhání Smolenska. Kule tak letěly až za hradby, kde zapalovaly domy a ničily ruská děla.²⁰⁰ Velké škody způsobily tyto odskoky v bitvě u Borodina.

Obrázek 21: Přibližná trajektorie projektilu při ricochets. Zdroj: СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7., s. 173

Na blízkou vzdálenost se pájlo kartáčovými náboji (kuličky nebo šrotem naplněné válce).

Koně pro zápřahy často hynuli zimou, na ústupu je nahrazovali koně kavaleristů, čímž se jízdní část postupně stávala opěšalou.²⁰¹ Přidělení koně však již také tažením zeslábli, a tudíž bylo potřeba, jak uvádí poručík Laugier, k jednomu dělu zapřáhnout 12 až 15 koní.²⁰²

Generálním inspektorem dělostřelectva byl roku 1812 divizní generál Jean Ambroise de Lariboisière, jenž velel zároveň i dělostřeleckému štábu hlavního stanu.²⁰³

9.5 Záložní jezdeckvo

Roku 1812 se skládalo z karabiníků, kyrysníků a dragounů. Sborům se většinou přidělovala jedna divize lehkého jezdeckva s pluky husarů, jízdních myslivců či švališerů-kopiníků. Velitelem záložního jezdeckva byl maršál Joachim Murat. Dle předpisů tvořily jezdecký pluk 4 či 5 eskadron, které se skládaly administrativně z kompanií a v boji z divizionů. Divizion se dále dělil na dva pelotony složené z rot. Jedna rota se (mimo kyrysníky) označovala jako elitní, kterou tvořili zkušenější muži a která v boji tvořila pravé křídlo uskupení.²⁰⁴

²⁰⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 286

²⁰¹ COIGNET, Jean-Roch. Napoleonův granátník: paměti kapitána Coigneta, vojáka Bonapartova konzulátu, granátníka císařské gardy a příslušníka Napoleonova štábu : kritické vydání. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Julien LE BLANT. Praha: Elka Press, 2014. Taria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-18-6., s. 248

²⁰² ŠURGOT, Michal. 1812 Z Moskvy a v zajetí: paměti Christophu von Yelina a dalších císařských. Praha: Michal Šurgot, 2018. ISBN 978-80-906631-2-1, s. 27

²⁰³ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 519

²⁰⁴ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 489

9.5.1 Karabiníci

Dva pluky karabiníků vznikly roku 1693²⁰⁵ a byly elitou císařského jezdeckta. Tažení do Ruska se zúčastnily oba dva pluky pod plukovníky Larochem a Blancardem. Soustředěny byly do II. jízdního sboru div. gen. Louise-Pierra Montbruna do 4. kyrysnické divize div. gen. Jean-Marie Defranceho. S touto divizí se zúčastnily druhého útoku na Velkou redutu v bitvě u Borodina.

Uniforma karabiníků se (od 24. 12. 1809) skládala z fraku a z dvoudílného železného kyrysu potaženého mědí (na rozdíl od ruských jezdců, kteří nosili kyrysy jen jednodílné). Na hlavě karabiníci nosili měděnou přilbu. Vyzbrojeni byli palaši An IV, musketony a pistolemi.²⁰⁶

9.5.2 Kyrysníci

Mezi těžké jezdce též patřili kyrysníci, pluk mělo na papíře tvořit 634 jezdců, kteří museli sloužit v armádě nejméně 12 let a prodělat alespoň tři kampaně.²⁰⁷ Název dostali podle svého brnění, které tvořil dvojdílný kyrys. Ruského tažení se zúčastnilo 12 francouzských kyrysnických pluků (1.–9., 11., 12., 14.), dva saské (von Zastrow a Garde du Corps), dva vestfálské (1. a 2.) a jeden polský (14.).

Kyrysnické pluky byly soustředěny do tří francouzských kyrysnických divizí pod velením divizních generálů Antoine-Louise de Saint-Germaine, Pierra Wathiera a Jeana-Pierra Doumerca. Poslední jmenovaná divize byla na počátku tažení převelena ke II. sboru maršála Charlese-Nicolase Oudinota, udržela si bojeschopnost až do bitvy u Bereziny, kde útočila na ruská vojska u Stachova.²⁰⁸ Poslední divizi tvořily polské, vestfálské a saské pluky (von Zastrow a Garde du Corps) pod velením divizního generála Jeana Thomase Lorge.

9.5.3 Dragouni

Poslední částí těžké jízdy byli dragouni. Ve Francii vznikla první dragounská jednotka roku 1645, v následujících desetiletích se potvrdila jejich pozice „jízdních pěšáků“, neboť jezdci byli cvičeni jak pro boj na koni, tak i pěšky. Napoleon se s touto jednotkou seznámil již při prvním italském tažení, dále pak i v Egyptě, kde opěšalí jezdci zformovali karé, aby se chránili před mameluky.²⁰⁹

Roku 1805 vznikla divize pěších dragounů (7200 mužů) pod velení divizního generála Louise Baraguey d' Hillierse, již v prosinci téhož roku však získala většina mužů koně, a proto byla divize zrušena.

²⁰⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonovi jezdci: legendární muži, slavné útoky, druhy zbraní, způsoby boje a život ve válce i v míru. Třebíč: Akcent, Drahomír Rybníček, 2015. ISBN 978-80-7497-085-6., s. 90

²⁰⁶ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 332

²⁰⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 461

²⁰⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonovi jezdci: legendární muži, slavné útoky, druhy zbraní, způsoby boje a život ve válce i v míru. Třebíč: Akcent, Drahomír Rybníček, 2015. ISBN 978-80-7497-085-6., s. 55

²⁰⁹ tamtéž, s. 209

Marbot k jednotce pěších dragounů píše:

„Dragouni pod osobním velením d’Hillierse sesedli a byli u Wertingenu poraženi. Pak vsedli na koně, byli opět poraženi a po léta se tato vojenská jednotka vzpamatovávala ze zmatku, který v ní Baraguey d’Hilliers zasel.“²¹⁰

Francouzské císařství mělo v roce 1812 celkem 24 dragounských pluků. Ruského tažení se zúčastnily pluky 7., 23., 28. a 30.²¹¹ Kromě těchto řadových pluků se tažení zúčastnil i pluk Císařovniných dragounů, který byl včleněn do gardového jezdeckva.

Jednotky byly vyzbrojeny šavlemi nebo palaši, pistolemi a dragounskými fusilami s bodákem model 1777 vzor An IX či An XI.²¹² Muži nosili typické tmavozelené uniformy a na hlavě měli kovovou přilbu s turbanem z kožešiny a zíněným ohonem.²¹³

9.5.4 Posvátná eskadrona

23. 11. 1812 zbytku záložního jezdeckva stále velel div. gen. Victor de Latour-Maubourg, z důstojníků, kteří měli stále koně, ale přišli o své muže Napoleon zformoval Posvátnou eskadronu (Escadronne sacré) o síle čtyř kompanií pod generály Saint-Germainem, Sébastianim, La Houssayem a von Thielamnem (600 mužů), jíž velel maršál Joachim Murat a jejím plukovníkem byl Emmanuel de Grouchy. Kvůli mrazu a vysokým ztrátám však i tato jednotka brzy přestala existovat.

9.5.5 Lehká jízda

Lehká jízda se nesdružovala do Záložní jízdy, ale byla přidělována jednotlivým sborům (většinou dvě brigády), aby jim zajišťovala výzvednou službu. Těmito jezdci byli husaři, švališěři-kopiníci či jízdni myslivci.

Husarské pluky Velké armády pocházely z Francie (12 pluků), Vestfálska (2 pluky), Saska (1 pluk), Pruska (3 pluky), Rakouska (4 pluky), Varšavského velkovévodství (2 pluky) a Bádenska (1 pluk). Všechny pluky byly vyzbrojeny šavlemi, karabinami a pistolemi.²¹⁴ Husaři nosili pestré uniformy s kabátcem přehozeným přes rameno a frakem dolmanem.

Tažení roku 1812 se zúčastnilo 24 pluků jízdniých myslivců, a to z Francie, Varšavského velkovévodství, Italského království a Württemberska. Vyzbrojeny byly stejně jako pluky

²¹⁰ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 515

²¹¹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 257

²¹² tamtéž, s. 257

²¹³ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonovi jezdci: legendární muži, slavné útoky, druhy zbraní, způsoby boje a život ve válce i v míru. Třebíč: Akcent, Drahomír Rybníček, 2015. ISBN 978-80-7497-085-6., s. 212

²¹⁴ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 215

husarské. Uniforma byla většinou zelená. Jeden jízdní myslivecký pluk byl součástí gardového jezdeckva.

9.6 Organizace Napoleonovy armády

Francouzská armáda se organizovala do armádních sborů, jejichž velikost se různila. V čele sboru stál obvykle maršál císařství či divizní generál. Sbor se skládal z několika divizí, jimž velel divizní generál. Divize se členila na brigády (brigádní generál), pluky (plukovník) atd. Každému sboru se přidělovalo lehké jezdeckvo (většinou švališéri-kopiníci či jízdní myslivci).

Brigáda se tabulkově skládala ze dvou až pěti tisíc, což byl počet, kterému mohl brigádní generál velet pouhým hlasem (v bitvě u Borodina s tím měli Rusové kvůli hluku problém a neslyšeli některé rozkazy svých velitelů), navíc se takovému počtu mužů ještě nemusela přidělovat těžká děla, což bylo pro větší množství vojáků vhodné (francouzské pluky disponovaly lehkými plukovními děly, více níže).²¹⁵

Francouzské pluky můžeme rozdělit na dva druhy: řadové (de ligne) pluky a pluky lehké (léger). Oba dva druhy se dále dělily na bataliony (bataillon), jimž velel šéf batalionu (chef de bataillon). Dělení dále pokračuje dvěma způsoby: administrativně a takticky. Administrativně (pro potřeby sčítání vojsk) tvořily batalion kompanie (compagnie), jež se skládaly ze dvou půlkompanií (demi-compagnie). Takticky (v bitvě) tvořily batalion pelotony (peloton) slučované do divizionů (division).

Každý batalion roku 1812 tvořily takticky čtyři pelotony fyzilírské, jeden voltížerský, jeden granátnický (u řadové pěchoty) či jeden karabinický (u lehké pěchoty).

9.6.1 Štábní struktura

- 1) **Císařský nejvyšší hlavní stan** (Grand quartier général impérial)
 - a) Hlavní štáb armády (État-major général) s přidruženými administrativními a zásobovacími sekcemi
 - b) Intendatura (Intendance aux armées), orgán administrace a logistiky, byla vedena vrchním intendantem (intendant général) Pierrem Daru, v tažení roku 1812 této složce velel nejprve generál Mathieu Dumas, pak se vrátila pod Darua (pokladní služba, váleční komisaři pověřeni zásobováním, ostrahou konvojů)
- 2) **Císařův vojenský dům** (Maison militaire de l'Empereur) s Napoleonovým osobním štábem
 - a) kabinet pro doručování rozkazů a styk se správními orgány císařství
 - b) topografická kancelář (Bureau topographique), která se stala plánovacím centrem armády a pečovala o mapy a skici terénu, v jejím čele stál roku 1812 plukovník Bacler d'Albe

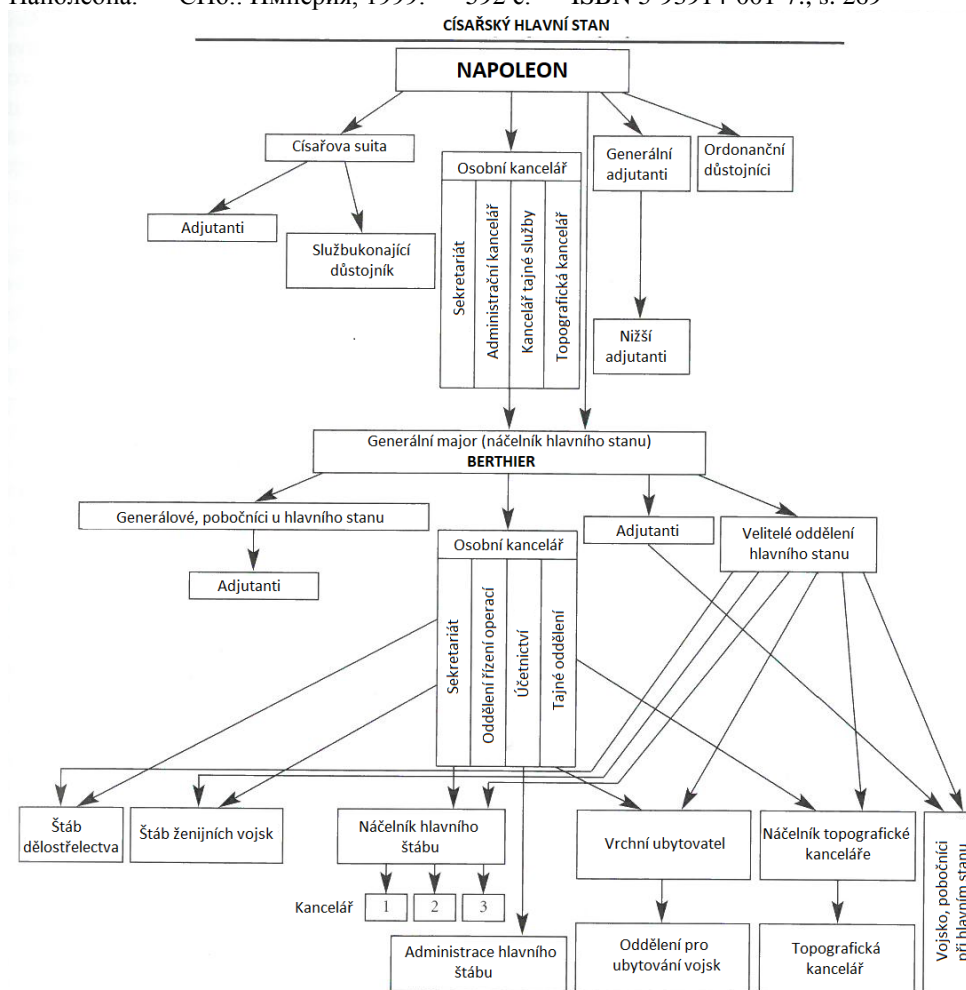
²¹⁵ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959., s. 246

- c) Malý štáb, jemuž roku 1812 velel divizní generál Monthyon²¹⁶
- 3) **Malý hlavní stan** (Petit quartier-général) byl tvořen skupinou císařových nejbližších spolupracovníků: náčelníkem štábu maršálem Louišem-Alexandrem Berthierem, velkomaršálkem paláce (do své smrti r. 1813 generálem Durocem), vrchním štolbou (generál Armand de Caulaincourt), Napoleonovým sluhou, osobní stráží a dalšími, Malý štáb vedl divizní generál Monthyon
- 4) **Velký hlavní stan** (Grand quartier-général) vedl maršál Berthier
- štáby a velitelství technických jednotek (dělostřelectvo, ženisté)
 - válečná pokladna

I přes tuto poměrně složitou organizaci hlavního štábu měl rozhodující slovo vždy pouze Napoleon, jeho podřízení ve štábu mu sice byli věrní, nebyli však schopni samostatného rozhodování. Císař o štábu roku 1812 řekl:

„Organizace hlavního štábu je taková, že tam nic nepředvídají.“²¹⁷

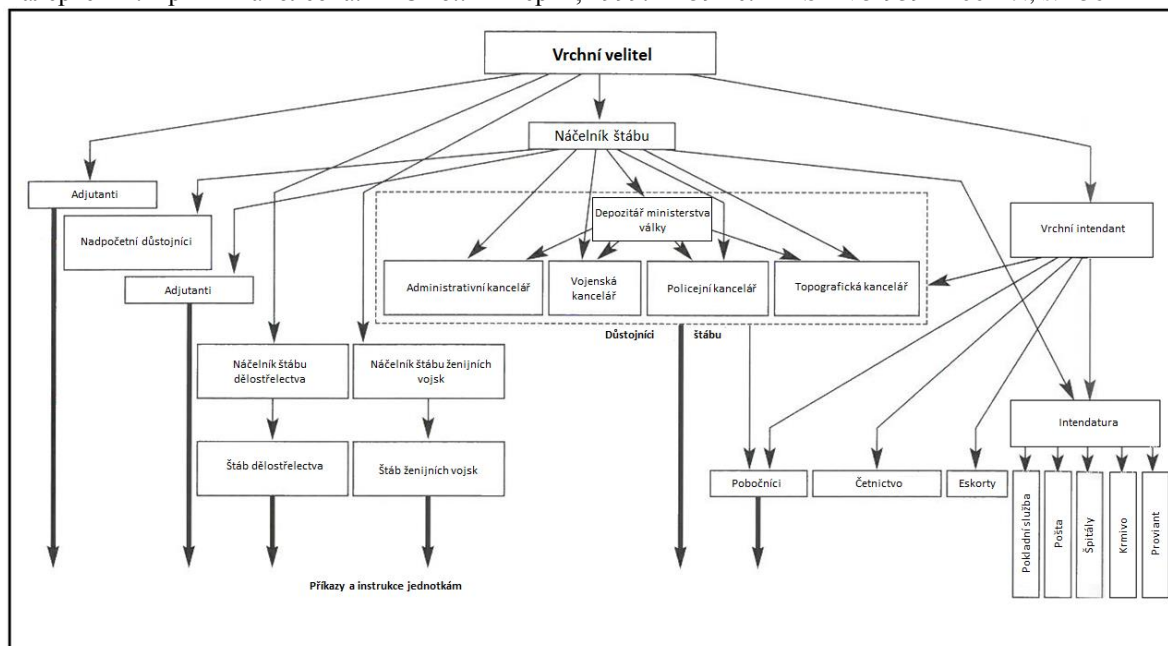
Obrázek 22: Císařský nejvyšší hlavní stan. Vypracováno podle СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7., s. 269

²¹⁶ COIGNET, Jean-Roch. Napoleonův granátník: paměti kapitána Coigneta, vojáka Bonapartova konzulátu, granátníka císařské gardy a příslušníka Napoleonova štábu : kritické vydání. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Julien LE BLANT. Praha: Elka Press, 2014. Taria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-18-6., s. 219

²¹⁷ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 155

Obrázek 23: Hierarchie rozkazů v Napoleonově vojsku. Vypracováno podle СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7., s. 256

9.7 Lékaři a zdravotní péče u Napoleonova vojska

Symbolem francouzského polního lékařství se stal baron Dominique-Jean Larrey, roku 1812 hlavní chirurg Velké armády. S lékařskou kariérou započal již od počátku Velké francouzské revoluce. Roku 1792 v Rýnské armádě zformoval první „létající ambulance“ (ambulances volantes), s nimiž jeho lékaři sbírali raněné přímo v bitvě, nikoli až po ní. Mezi lety 1804 až 1811 zastával funkci hlavního chirurga císařské gardy.²¹⁸

U sborů vypadal zdravotnický systém takto:

Tabulka 2: Lékařské hodnosti ve francouzských sborech roku 1812. Vypracováno podle БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 452

Třída	Chirurgové	Lékaři	Lékárníci	Ekvivalentní vojenská hodnost
1	Hlavní chirurg (chirurgien major)	Hlavní lékař (médecin major)	Hlavní lékárník (pharmacien major)	Major
2	Chirurg druhé třídy (chirurgien de 2e classe)	Lékař druhé třídy (médecin de 2e classe)	Lékárník druhé třídy (pharmacien de 2e classe)	Kapitán
3	Chirurg třetí třídy (chirurgien de 3e classe)		Lékárník třetí třídy (pharmacien de 3e classe)	Kapitán

Funkci generálního inspektora lékařství zastávalo šest doktorů (mezi nimi i baron Larrey).

Roku 1812 měla francouzská armáda přes 5 000 chirurgů a doktorů.²¹⁹

9.8 Zásobování

Zásoby pro nadcházející válku připravoval Napoleonovi vrchní intendant, hrabě Pierre Daru. Přestože řeku Němen armáda překročila s mnoha povozy (které ji zdržovaly), po prvních pár dnech byli vojáci odkázáni sami na sebe. Maršál Davout pro svůj I. sbor připravil konvoj tažený voly, takže po spotřebování všech zásob na voze mohli být voli poraženi a jejich maso rozděleno vojákům. Tímto krokem maršál podpořil kázeň a pořádek ve svém sboru.²²⁰

²¹⁸ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 400

²¹⁹ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 71

²²⁰ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVARŮK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 504

Kromě zásob na povozech si musel každý voják nést i svou vlastní zásobu jídla – kupříkladu maršál Davout přikázal svým mužům vzít si na začátek tažení mouku a chléb na 20 dní.²²¹

Při postupu vznikaly ve větších městech (Vilno, Kovno, Minsk, Smolensk) rozsáhlé sklady, které měla chránit posádka. Za ústupu však tyto sklady nebyly vojákům příliš užitečné, jelikož morálka klesla natolik, že prvně příchozí pluky samy spotřebovaly všechny zásoby, aniž by je zanechaly plukům dalším. Minsk padl Rusům do rukou se všemi zásobami.

Za požáru Moskvy nastalo rozsáhlé plenění, Francouzi si s sebou domů chtěli přivést množství lupy, které naložili na povozy, s nimiž však zatěžovali armádu a zpomalovali její ústup.

„Přestože nemožnost táhnout za sebou takovou obrovskou řadu povozů byla pro všechny zřejmá, nebyl dán příkaz k jejich opuštění. To snad nebylo uděláno s ohledem na to nepřipravit poražené o jejich poslední útěchu.“²²²

²²¹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 63

²²² ŠURGOT, Michal. 1812 Z Moskvy a v zajetí: paměti Christopha von Yelina a dalších císařských. Praha: Michal Šurgot, 2018. ISBN 978-80-906631-2-1, s. 15

9.9 Hodnosti ve francouzském vojsku

Tabulka 3: Vojenské hodnosti francouzské armády roku 1812. Převzato a upraveno z KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 548

Třída	Pěchota	Jezdeckvo	Třída	Pěchota	Jezdeckvo
Maršálové a generálové (maréchaux et généraux)			Nižší důstojníci (officiers subalternes)		
I	maršál císařství (maréchal de l'Empire)		IX	kapitán (capitaine)	
II	divizní generál (général de division)		X	poručík (lieutenant)	
III	brigádní generál (général de brigade)		XI	podporučík (sous-lieutenant)	
Vyšší důstojníci (officiers supérieurs)			Poddůstojníci (sous-officiers)		
IV	plukovník (colonel)		XII	adjutant-poddůstojník (adjutant sous-officier)	
V	plukovník 2. třídy (colonel en second)		XIII	seržant-major (sergent-major)	vrchní četař (maréchal-des-logis chef)
VI	major (major)		XIV	seržant (sergent)	četař (maréchal-des-logis)
VII	major 2. třídy (major en second)		XV	kaprál-furýr (caporal-fourrier)	brigádýr-furýr (brigadier-fourrier)
VIII	šéf batalionu (chef de bataillon)	šéf eskadrony (chef d'escadron)	XVI	kaprál (caporal)	brigádýr (brigadier)

Titul maršála Napoleon obnovil senátním výnosem z 18. 5. 1804 a zařadil ho mezi vysoké

hodnostáře (Grands Dignitaires)²²³, tj. dvořany, de facto však byli maršálové předurčení (až na čtyři čestné maršály-senátory) k velení vojskům, proto se uvádějí i ve vojenských hodnostech.

O pořádek a disciplínu v jednotkách se staral adjutant-major, vojenskou hodností kapitán či poručík.²²⁴

9.10 Komunikační linie

Obrázek 24: Napoleonova komunikační linie a rozmístění armád. Vypracováno podle БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 360

Napoleona zrazovalo neustálé prodlužování své komunikační linie, tj. spojnice se sklady a posádkami. Při dalším posunování totiž hrozilo, že vojsko bude Rusy odříznuto. Této situaci šlo zabránit buď zajištěním linie dostatečně silnými sbory, anebo jít do Moskvy s tak silnou armádou, že pokud by Rusové chtěli Francouze odříznout, sami by byli poraženi Napoleonem, který by se za nimi obrátil.²²⁵

V letech 1805, 1806 i 1807 Napoleon táhl s dostatečně silným vojskem, roku 1805 navíc zaujaly místo na Moravě i jeho pobočné sbory. Naproti tomu roku 1812 Napoleon Rusům dovolil, aby v jeho boky postavili silná vojska.

²²³ KOVAŘÍK, Jiří. Maršálové Napoleonových orlů. 2. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-708-4., s. 211

²²⁴ BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978, s. 88

²²⁵ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 155

Clausewitz ve své knize O válce tvrdí, že sebeopatrnější vojevůdce své boky nemohl zajistit lépe.²²⁶ To mohlo platit pro první část tažení, pak ale nastal rychlý úbytek vojáků.

Na severu stál proti Napoleonovým silám hrabě Wittgenstein se 40 000 (Yorck²²⁷) až 68 000 muži (Rey²²⁸), kterému se mohly postavit sbory Saint-Cyra, Oudinota a případně Macdonalda obléhajícího Rigu. Ty by ale mohly postavit nejvýše 52 000 mužů, síly Francouzů se navíc rychle ztenčovaly (za Napoleonova pobytu v Moskvě stavy jednotek sboru Gouviona Saint-Cyra klesly na 17 000 mužů).

Na jihu ohrožovaly Francouze spojené síly Tormasova a Čičagova se 64 000 muži (Yorck²²⁹) až 83 000 muži (Rey²³⁰). Těmto silám se mohly postavit jednotky knížete Schwarzenberga, Reyniera a případně polská divize generála Jana Henryka Dąbrowského (46 000 mužů).²³¹

Napoleon se snažil udržet spojení Moskvy s Paříží tak, aby doručení dopisu z jednoho města do druhého trvalo nanejvýše 14 dní.²³² Mezi Smolenskem a Moskvou existovaly štafety, které předávání zpráv zrychlovaly.

Po okupaci Moskvy se začaly tvořit partyzánské oddíly, jejichž cílem bylo ničit francouzské konvoje a trén a působit v Napoleonově týlu.

Francouzi se mohli opřít o několik větších měst: Minsk (Rusy obsazen 16. 11., guvernér divizní generál Bronikowski, který zde tábořil s posádkou 2000 Poláků), Smolensk (Rusy obsazen 17. 11., guvernér divizní generál Baraguey d'Hilliers, který zde tábořil s původně Lagrangeho divizí), Vitebsk (Rusy obsazen 7. 11., správce divizní generál Pouget a prefekt hrabě Lubenski).

²²⁶ CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959., s. 578

²²⁷ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 157

²²⁸ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 185

²²⁹ YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 157

²³⁰ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 185

²³¹ tamtéž

²³² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 105

10 RUSKÁ ARMÁDA

O vznik moderní ruské armády se do značné míry zasloužil car Pavel I. (1796–1801), za jeho vlády byl vydán Polní řád, kterým se řídili příslušníci pěchoty a jezdeckva i v roce 1812. Rozšířil také ruskou gardu o pluky Kavalergardský a Tělesně-gardový kozácký. Rozšířil Tělesně-gardový husarský pluk, který vznikl roku 1775 jako husarská eskadrona.

Jízda gardy rozšiřovala své řady i za cara Alexandra I., jenž založil Tělesně-gardový dragounský (jeho vzorem byli francouzští dragouni) a Tělesně gardový hulánský pluk.²³³ Z významných kozáckých důstojníků vznikla roku 1811 Tělesně-gardová černomořská sotňa.

Délka vojenské služby činila 25 let, vojáci až na výjimky neuměli číst ani psát. U vyšších poddůstojníků se však již gramotnost vyžadovala.²³⁴

Největší ruský zbrojní závod dodávající vojákům výzbroj se nacházel v Tule a byl velmi významným strategickým bodem.²³⁵

10.1 Organizace ruské armády

Od 1. 5. 1806 se vrátily divize, které zrušil car Pavel I. r. 1796. Divize měly disponovat všemi druhy jednotek, tj. pěchoty, jízdy i dělostřelectva. Těžkou pěchotu zastupovaly mušketýrské a granátnické pluky, lehkou myslivci, jízda se přidělovala lehká i těžká. Divize se od roku 1810 podle francouzského vzoru sdružovaly do pěších či jízdních sborů nebo sborů smíšených (především pod velením generálporučíků).

29. 9. 1809 se po vzoru francouzské armády vytvořily pěchotní brigády, jež se skládaly ze dvou pluků. Divizi tvořily tři brigády – dvě mušketýrské a jedna myslivecká.

Každý ruský pluk se skládal z batalionů, podle nejnovější regulace z 12. 12. 1810 se granátnický pluk skládal ze tří fyzilírských batalionů, mušketýrský ze tří mušketýrských a myslivecký ze tří mysliveckých.²³⁶

Batalion se takticky skládal ze čtyř rot (organizačně ze dvou půlbatalionů), přičemž první rota byla granátnická. Dále se rota dělila na dva vzvody.

10.1.1 Svodné granátnické divize

Do pole se od roku 1810 odváděly pouze 1. a 3. batalion, 2. batalion zůstával jako záloha a z jeho granátnických rot vznikaly svodné granátnické bataliony (o třech rotách),

²³³ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 501

²³⁴ tamtéž, s. 46

²³⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 31

²³⁶ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 37

ty se sdružovaly do svodných granátnických brigád (záloha sborů), roku 1812 se tyto brigády slučovaly do svodných granátnických divizí (roku 1812 existovaly dvě), které se staly zálohami vrchního velitele.²³⁷

Podobný princip slučování granátnických jednotek můžeme pozorovat i u Francouzů, kteří vytvořili záložní granátnickou divizi pod velením divizního generála Oudinota (pouze do roku 1807).

1. svodná granátnická brigáda se stala součástí gardy, tedy V. pěšího sboru generálporučíka Lavrova, a velel jí plukovník kníže Grigorij Matvejevič Kantakuzen, potomek byzantského císaře Jana VI. Kantakuzena.

Podobně jako u pěchoty, i u jezdeckva existovaly svodné jezdecké pluky (Svodný gardový jezdecký regiment ve Wittingsteinově sboru).

²³⁷ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 352

10.2 Hodnosti v ruském vojsku

10.2.1 Vojenské důstojnické hodnosti

Tabulka 4: Vojenské hodnosti v ruském vojsku roku 1812. Přeloženo z БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-Х., s. 783

Třída	Gardová pěchota a dělostřelectvo	Gardové jezdeckvo	Řadová pěchota	Řadové jezdeckvo	Řadoví dragouni	Řadové dělostřelectvo, inženýrská vojska a logistika	Kozácká vojska
I	generál-feldmaršál (генерал-фельдмаршал)						
II	generál pěchoty, generál jezdeckva, generál dělostřelectva, inženýrský generál (генерал от инфантерии, генерал от кавалерии, генерал от артиллерии, инженер-генерал)						
III	generálporučík (генерал-лейтенант)						
IV	generálmajor (генерал-майор)						
V							
VI	plukovník (полковник)						
VII	kapitán (капитан)	rotmistr (ротмистр)	podplukovník (подполковник)				
VIII	štábní kapitán (штабс-капитан)	štábní rotmistr (штабс-ротмистр)	major (майор)	major (майор)	major (майор)	kapitán (капитан)	vojskový staršina (войсковой старшина)
IX	poručík (поручик)	poručík (поручик)	kapitán (капитан)	rotmistr (ротмистр)	kapitán (капитан)	štábní kapitán (штабс-капитан)	esaul (есаул)
X	podporučík (подпоручик)		štábní kapitán (штабс-капитан)	štábní rotmistr (штабс-ротмистр)	štábní kapitán (штабс-капитан)	poručík (поручик)	
XI							
XII	praporčík (прапорчик)	kornet (корнет)	poručík (поручик)	poručík (поручик)	poručík (поручик)	podporučík (подпоручик)	setník (сотник)
XIII			podporučík (подпоручик)			praporčík (прапорчик)	
XIV			praporčík (прапорчик)	kornet (корнет)	praporčík (прапорчик)		chorunžij (хорунжий)

10.2.2 Civilní a námořní hodnosti

Tabulka 5: Civilní a námořní hodnosti v ruském vojsku roku 1812. Přeloženo z БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 783

Třída	Lod'stvo	Civilní správa	Dvorské úřady
I	generál-admirál (генерал-адмирал)	kancelář, vrchní tajný rada I. stupně (канцлер, действительный тайный советник 1-го класса)	
II	admirál (адмирал)	vrchní tajný rada (действительный тайный советник)	vrchní komorník, vrchní hofmistr, vrchní maršálek paláce, vrchní číšník, vrchní štolba, vrchní stolník (обер-камергер, обер-гофмейстер, обер-гофмаршал, обер-шенк, обер-штальмейстер, обер-егермейстер)
III	viceadmirál (вице-адмирал)	tajný rada (тайный советник)	hofmistr, maršálek paláce, štolba, stolník, vrchní ceremoniář (гофмейстер, гофмаршал, штальмейстер, егермейстер, обер-церемониймейстер)
IV	kontradmirál (контр-адмирал)	vrchní státní rada (действительный статский советник)	komorník (камергер)
V	kapitán-komandér (капитан-командор)	státní rada (статский советник)	ceremoniář, kamer-junker (церемониймейстер, камер-юнкер)
VI	kapitán I. stupně (капитан 1-го ранга)	kolegiální rada, vojenský rada (коллежский советник, военный советник)	
VII	kapitán II. stupně (капитан 2-го ранга)	člen státní rady (надворный советник)	
VIII	kapitán-poručík (капитан-лейтенант)	asistent kolegia (коллежский ассесор)	
IX	poručík (лейтенант)	titulární rada (титулярный советник)	
X		sekretář kolegia (коллежский секретарь)	
XI		lodní sekretář (корабельный секретарь)	
XII	mičman (мичман)	sekretář gubernia (губернский секретарь)	
XIII		provinční sekretář (провинциальный секретарь)	
XIV		kolegijní písař (коллежский регистратор)	

28. 9. 1812 vytvořil Kutuzov pro generálporučíka Konovnicyna hodnost armádního děžurného generála (Дежурный генерал). Touto hodností se Konovnicyn stal vysokým štábním důstojníkem a prvním Kutuzovovým pobočníkem.²³⁸

10.3 Ruská garda

Ruská garda tvořila V. pěší sbor, jemuž velel do 6. srpna 1812 velkokníže Konstantin Pavlovič (vyjma krátkých úseků mezi 1. 7. a 12. 7. 1812, kdy sboru velel generál-adjutant Pavel Andrejevič Šuvalov, a 12. 7. až 21. 7. genpor. Nikolaj Ivanovič Lavrov²³⁹) carův bratr, který byl toho dne jmenován náčelníkem štábu 1. i 2. západní armády.²⁴⁰ Novým velitelem gardového sboru se pak opět stal genpor. Nikolaj Ivanovič Lavrov. Jeho vrchním ubytovatelem byl plukovník Dmitrij Dmitrijevič Kuruta.

10.3.1 Pěší garda

Pěší část gardy tvořily na počátku tažení čtyři pěší brigády a jedna dělostřelecká soustředěná v pěší divizi genmjr. Alexeje Petroviče Jermolova. Ten byl 6. 8. 1812 povolán do štábu současně s velkoknížetem Konstantinem Pavlovičem a velení pěší gardové divize převzal přímo velitel 5. pěšího sboru Nikolaj Ivanovič Lavrov. Gardové pluky soustředěné v této brigádě měly často svého čestného velitele, jímž býval buď člen carské rodiny, anebo významný vysoký důstojník, v poli jim však velel jejich plukovník. Gardové pluky tvořily tři gardové bataliony.

První brigádu (genmjr. baron Grigor Vladimirovič Rozen, něm. Georg Andreas von Rosen) tvořily sesterské tělesně-gardové pluky Preobraženský a Semjonovský. Tyto pluky vznikly roku 1687 z tzv. potěšných pluků, které přidělila regentka Sofie svému nevlastnímu bratrovi Petru I., jehož odsunula do vsi Preobraženskoje, aby si s nimi mohl hrát na válku, jak bylo dobovým zvykem šlechty. Petr I. z nich pak udělal své elitní pluky.²⁴¹ Službu v těchto plucích ráda využívala šlechta, svou kariéru v Preobraženském pluku na příklad začínal i budoucí moskevský generál-gubernátor Fjodor Vasiljevič Rostopčin.²⁴²

Preobraženský tělesně-gardový pluk po svém vzniku roku 1687 bojoval na příklad v Severní válce proti Švédům (1700–1721). Po vypuknutí napoleonských válek se zúčastnil bitev u Slavkova (1805) či Friedlantu (1807). Jeho čestným velitelem byl sám car Alexandr I., jeho plukovníkem baron Egor Vasiljevič Drizen, a to až do září roku 1812, pro jeho nemoc pak pluku velel plukovník Boris Vladimirovič Polujektov.²⁴³ Pluk bojoval v bitvě u Borodina,

²³⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 89

²³⁹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 600

²⁴⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 245

²⁴¹ VLČEK, Radomír. Kapitoly z ruských dějin 18. století: geneze a vývoj ruského impéria. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6930-5., s. 41

²⁴² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 43

²⁴³ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 589

kde pomáhal bránit Velkou redutu před útokem francouzské jízdy. Po bitvě u Borodina měl být jeho stav okolo 1676 mužů.²⁴⁴

Semjonovský tělesně-gardový pluk se zúčastnil všech tažení, jež prodělal jeho sesterský Preobraženský pluk. Jeho čestným velitelem byl rovněž car Alexandr. I., jehož v boji zastupoval plukovník Karl Antonovič Kridner, od prosince 1812 generálmajor Jakov Alexejevič Pořomkin. V bitvě u Borodina stál s Preobraženským tělesně-gardovým plukem u Velké reduty. Na počátku tažení měl mít 2198 mužů.²⁴⁵

Druhou brigádu (plukovník, od 21. 11. 1812 genmjr. Matvej Jefgrafovič Chrapovickij) tvořily tělesně-gardové pluky Izmajlovský a Litevský.

Izmajlovský tělesně-gardový pluk založila roku 1730 carevna Anna Ivanovna, která ho svěřila důstojníkům většinou z Pobaltí a vojákům z Ukrajiny.²⁴⁶ V letech 1735–39 se zúčastnil bojů proti Osmanům, účastnil se i válek proti Švédům (1742 a 1789). Proti Napoleonovi bojoval na příklad v bitvách u Slavkova (1805) nebo Friedlantu (1807). V letech 1808–1809 opět bojoval ve válce proti Osmanům. Jeho čestným velitelem byl velkokníže Nikolaj Pavlovič (budoucí car Mikuláš I.), v poli mu velel plukovník (od 21. 11. 1812 generálmajor) Matvej Jefgrafovič Chrapovickij.²⁴⁷ Pluk bojoval v bitvě u Borodina na levém ruském křídle u vesnice Semjonovskaja, kde se bránil útokům francouzského záložního jezdeckta, konkrétně I. sboru divizního generála Étienne Marie de Nansoutyho a IV. sboru divizního generála Victora Latour-Maubourga.²⁴⁸

Litevský tělesně-gardový pluk vznikl na rozdíl od pluků dříve jmenovaných až 7. 11. 1811 a neměl čestného velitele. V poli mu velel plukovník (od 19. 11. 1812 generálmajor) Ivan Fjodorovič Udom. V bitvě u Borodina stál společně s Izmajlovským a Finským tělesně-gardovým plukem u vsi Semjonovskaja, kde se v karé bránil útokům francouzské jízdy.²⁴⁹ Utrpěl vysoké ztráty a po bitvě ho tvořilo již asi jen 885 mužů.²⁵⁰

Třetí brigádu (plukovník, od 21. 11. 1812 generálmajor baron Karl Ivanovič Bistrom) tvořili myslivci z Finského a Tělesně-gardového mysliveckého pluku.

Tělesně-gardový myslivecký pluk vznikl 9. 11. 1796 sloučením mysliveckých kompanií Izmajlovského a Semjonovského gardového pluku jako myslivecký batalion. Plukem se stal až 10. 5. 1806, kdy se k původnímu batalionu přidružil druhý o čtyřech kompaniích. Třetí batalion získal pluk roku 1807. Zúčastnil se bitev u Slavkova (1805) a Friedlantu (1807).

²⁴⁴ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 589

²⁴⁵ tamtéž, s. 650

²⁴⁶ VLČEK, Radomír. Kapitoly z ruských dějin 18. století: geneze a vývoj ruského impéria. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6930-5., s. 109

²⁴⁷ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 297

²⁴⁸ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 460

²⁴⁹ tamtéž

²⁵⁰ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 422

Čestným velitelem batalionu (a následně pluku) byl od roku 1799 kníže Pjotr Ivanovič Bagration, v tažení roku 1812 pluk podléhal plukovníku (od 21. 11. 1812 generálmajoru) baronu Karlu Ivanoviči Bistromovi.²⁵¹ U Borodina tato jednotka bránila prvotnímu náporu IV. sboru a přišla zde téměř o polovinu mužů²⁵², následně však byly její stavy doplněny, takže na konci září čítala 1407 mužů.²⁵³

Finský tělesně-gardový pluk byl zformován roku 1806 jako myslivecký batalion, ke gardě ho car přiřadil roku 1807, od 19. 11. 1811 k němu car přiřadil další dva bataliony, tudíž roku 1812 již tvořil klasický pluk se třemi bataliony. Jeho čestným velitelem byl velkokníže Konstantin Pavlovič, v boji mu velel plukovník Maxim Konstantinovič Križanovskij.²⁵⁴ Pluk bojoval v bitvě u Borodina, kde se v karé střetl s francouzskými jezdci u vsi Semjonovskaja, jež dokázal podle hlášení generálporučíka Nikolaje Ivanoviče Lavrova dokonce donutit k ústupu.²⁵⁵

Divize též obsahovala první svodnou granátnickou brigádu z první svodné granátnické divize genmjr. Nikolaje Nikolajeviče Bachmetěva pod velením plukovníka knížete Grigorije Matvejeviče Kantakuzena, potomka byzantského (římského) císaře Jana VI. Kantakuzena. Tuto brigádu tvořily čtyři svodné granátnické bataliony z 1. granátnické a 4. pěchotní divize.²⁵⁶

Vše doplňovala gardová dělostřelecká brigáda.

10.3.2 Jízdní garda

Jezdeckou část gardy tvořila 1. kyrysnická divize genmjr. Depreradoviče (u Borodina pod velením genmjr. Nikolaje Michajloviče Borozdina), kterou tvořila gardová kyrysnická brigáda, 1. kyrysnická brigáda a dvě gardové jízdní baterie.

V gardové kyrysnické brigádě genmjr. Ivana Egoroviče Ševiče se nacházel Kavalergardský a Tělesně-gardový jízdní pluk.

Kavalergardský pluk vznikl na rozkaz cara Pavla I. v lednu roku 1800 přeměnou z eskadron vzniklých již roku 1796. Jeho mužstvo se skládalo z ruských šlechticů, z nichž někteří se zúčastnili i spiknutí proti Pavlu I.²⁵⁷ Pluk se zúčastnil bitvy u Slavkova, kde bojoval proti Napoleonovým mamelukům. Jeho majitelem byl generálporučík Fjodor Petrovič Uvarov,

²⁵¹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 266

²⁵² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 403

²⁵³ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 266

²⁵⁴ tamtéž, s. 752

²⁵⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 461

²⁵⁶ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 557

²⁵⁷ UHLÍŘ, Dušan. Slunce nad Slavkovem. Vyd. 3. Třebíč: Akcent, 2010. Fakta (Akcent). ISBN 978-80-7268-777-0., s. 357

velitelem v poli byl plukovník Friedrich Karl Johann von Löwenwolde (rusky Karl Karlovič Levenvolde), který padl 7. 9. 1812 při protiútoky na Velkou redutu v bitvě u Borodina.²⁵⁸ Od roku 1812 nosili jeho muži dvojdílné černěné (německé) kyrysy. Roku 1812 měl mít 35 důstojníků a 725 vojáků.²⁵⁹

Tělesně-gardový jízdní pluk vznikl roku 1725 na popud carevny Kateřiny I. a až do roku 1796 byl jedinou gardovou jednotkou těžkého jezdeckva. Jeho uniforma se podobala kyrysnické.

1. kyrysnická brigáda genmjr. Nikolaje Michajloviče Borozdina se skládala z tělesně-gardových pluků Jeho Veličenstva cara a Jeho Veličenstva carevny a Astrachaňského kyrysnického pluku.

Kromě těchto formací těžké kavalerie se v jízdní gardě nacházel Tělesně-gardový husarský pluk, Tělesně-gardový hulánský pluk, Tělesně-gardový dragounský pluk (všechny v 1. jízdním sboru generálporučíka Fjodora Petroviče Uvarova), Tělesně-gardový kozácký pluk a Tělesně gardová Černomořská sořna.

10.3.3 Gardová ekvipáž

Tuto speciální jednotku o síle jednoho batalionu vytvořil car roku 1810 z námořníků petrohradských plavidel. Platily pro ni hodnostní stupně námořnictva. Tato jednotka bojovala u Borodina pod kapitánem 2. stupně Karcovem, mičman Lermontovov bránil hlavní borodinský most.²⁶⁰ Jejím hlavním úkolem bylo stavět a udržovat mosty.

10.4 Opolčenijs a jeho srovnání s Landwehrem

Rusko nebylo jedinou mocností, která na počátku 19. století započala budování zeměbrany (v ruském prostředí opolčenijs), své zkušenosti s ní mělo i Rakousko, jež své zeměbrance pluky (Landwehr) počalo budovat v roce 1808, největšího rozmachu pak tyto jednotky dosáhly roku 1809. Dalším státem s domobranou namířenou proti Francii Napoleona I. bylo i Prusko, které vydalo zákon o zřízení zeměbrany (název zněl rovněž Landwehr) 9. 2. 1813²⁶¹, to však již bylo po tažení do Ruska, a proto se pruským Landwehrem nebudu zabývat.

V následující části se tedy chci věnovat pouze srovnání rakouské a ruské zeměbrany.

²⁵⁸ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 319

²⁵⁹ tamtéž

²⁶⁰ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 394

²⁶¹ SCHOEPS, Hans-Joachim. Dějiny Pruska. Přeložil Šárka STELLNEROVÁ, přeložil František STELLNER. Praha: Garamond, 2004. ISBN 80-86379-59-0., s. 113

10.4.1 Opolčenijs

Pokyn ke zřízení opolčenijs dal car Alexandr I. 18. 7. 1812 svým manifestem o zřízení domobrany:

„...Vnitřní branná síla, která se tímto formuje, není v žádném případě milicí, ani odvodem, ale jen ozbrojením věrných dětí Ruska, organizovaným z preventivních důvodů k posílení našich vojsk a k účinnější obraně vlasti...“²⁶²

V průběhu roku 1812 pak počet mužů, kteří se přidali do řad opolčenijs, dosáhl asi 200 000–400 000 mužů (71 pěších a 25 jezdeckých pluků²⁶³). Příslušníci domobrany tvořili kohorty složené z dvou praporů pikenýrů, praporu myslivců s mušketami a rotou granátníků. Pikenýrská rota se skládala z 200 mužů, myslivecká ze 120 a granátnická ze 100.²⁶⁴

Nejvíce kohort poskytl Sankt-Petěrburg, z jehož obyvatel se vytvořilo 15 kohort. Dále se vytvořilo 12 kohort v Novgorodu, po pěti kohortách v Moskvě, Tveru a Jaroslavi, 6 kohort v Kaluze a Vladimíru, 4 hohorty v Simbirsku, Rjazani a Tule a 4 a ½ kohorty v Kostromi.²⁶⁵ Existovaly i soukromé jednotky opolčenijs, které stavěla šlechta nebo dokonce příslušníci panovnické rodiny.

Určujícím dokumentem, který opolčenijs specifikoval, se stal Řád sankt-petěrburgské domobrany, vydaný knížetem Michaiilem Ilarionovičem Goleniščevem-Kutuzovem. Jeho rakouskou obdobou byla Instrukce pro Landwehr (Instruction für die Landwehr).

Bitvy u Borodina se zúčastnila petrohradská a moskevská zeměbrana, velitelé je využívali na stavbu opevnění Tří fleší (400 mužů) a Kurganové baterie (podle Francouzů Velké reduty), jejíž stavby se účastnilo 600 mužů moskevského opolčenijs.²⁶⁶ Sloužily také jako záloha, v boji se ocitlo pouze 500 mužů moskevského opolčenijs nasazených proti Junotovu sboru.²⁶⁷

Výzbroj ruských dobrovolníků nebyla valné kvality, hovoří se o sekyrkách, kopích nebo pikách, palnými zbraněmi disponovaly jen některé jednotky.

Gubernátor Nového Ruska tak 26. 7. 1812 napsal:

²⁶² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 162

²⁶³ BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978, s. 86

²⁶⁴ HAYTHORNTHWAITE, Philip J. Ruská armáda za napoleonských válek 1799-1814. Ilustroval Bryan FOSTEN. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2690-5., s. 40-41

²⁶⁵ tamtéž, s. 40

²⁶⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 379

²⁶⁷ tamtéž, s. 504

„Zřídil jsem odvodní střediska a během 24 dnů byla domobrana na nohou, rozdělená do skupin a vyzbrojená, jelikož se však nedostávalo pušek, domobrancí byli vyzbrojeni kopími, neúčinnými a neškodnými.“²⁶⁸

10.4.2 Landwehr

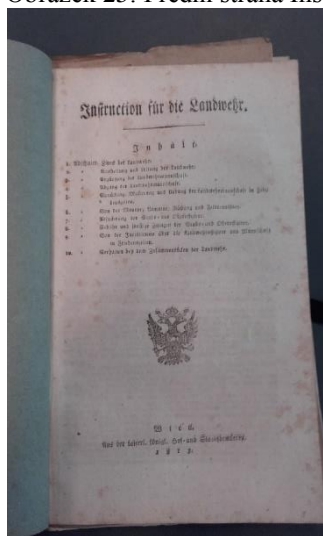
Výzva rakouského císaře občanům, která je motivovala k tomu, aby se přidali k Landwehru, proběhla Moravou v březnu roku 1809 (v Brně vydána 2. 3. 1809):

„Jeho předústojnost statečně obyvatele Moravy a Slezska, ve jménu našeho vši pocty hodného Země Pána svolává, aby se, když by na naši vlast nepřítel dotírali se opovážil, jakožto dobrovolníci v bataliony shromáždili, i také ven přes naše hranice naši milou vlast obhajovali, jenom povrchně a vůbec oné mnohonásobné prospěchy zmínila, ježto Jeho císařská Jasnost těmto pojistiti ráčila, kteříž tomu vyzvání poslušni se prokážou.“²⁶⁹

Následuje výčet výhod, které služba v Landwehru poskytovala. Muž sloužící v Landwehru již podle prvního článku nikdy nemusel sloužit v regulérní armádě, jako vstupné dostal podle druhého článku 15 zlatých atd.

Účel zeměbrany, její výzbroj, výstroj a platové podmínky určila roku 1813 Instrukce pro Landwehr (Instruction für die Landwehr).²⁷⁰

Obrázek 25: Přední strana Instrukce pro Landwehr. Zdroj: Soukromý archiv autora

V prvním článku Instrukce se dozvídáme účel Landwehru:

„Dle patentu z roku 1808 a oběžníku z roku 1811 je smyslem domobrany posílit obranu státu, především zajistit garnisoní službu v provinciích po vyrukování regulérního vojska.

²⁶⁸ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 137

²⁶⁹ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 186, uložení 53

²⁷⁰ Moravský zemský archiv, značka B 17, fond Moravské místodržitelství – patenty, karton 61, signatura L 34

Aby byla služba v zeměbraně poddaným ulehčena, byl Jeho Výsosti snížen počet mužů na 50 000 a rozdělen na jednotlivé provincie podle počtu obyvatel...“

Ovšem je jisté, že i přes velký počet mužů, kteří se dobrovolně přidali do rakouské armády, musela existovat značná skupina dezertérů i občanů, kteří s válkou proti Napoleonovi nesouhlasili, jak dokazuje cirkulář ze 17. 4. 1809:

„Za polapení takových nevlastenských uběhlců, ..., je odměna 12 zlatých.“²⁷¹

Druhý článek Instrukce pro Landwehr určuje jeho rozdělení tak, že batalion je tvořen šesti kompaniemi, jejichž síla se různí (dle dříve prošlého oběžníku z 21. června 1811 180 mužů). Celkem se mělo v západní části říše vytvořit 50 batalionů zeměbrany.

V Čechách vzniklo 22 batalionů, na Moravě 12 a v rakouských zemích 16, přičemž v Uhrách se podle pátého článku Landwehr nevytvořil. V Uhrách existovaly tzv. rezervy, kterým byly podle patentu z 27. ledna 1809 vydávány pasy (Karta rezervy), které umožňovaly průchod císařskými zeměmi, aby se voják z Uher mohl dostavit na jakékoli cvičení.²⁷²

Není však možné určit přesný počet mužů, kteří se přidali k Landwehru. Císař František I. v patentu ze 14. dubna 1809 uvádí, že:

„Na první naše pokynutí, přes sto tisíc mužů, k obraňování vlasti službě vojenské oddalo, a ještě kde větší jich počet stojí s našimi vojskami...“²⁷³

V cirkuláři z 24. 6. 1811 uvádí, že:

„Prvně: máť její (zeměbrany) posavadní počet ze 141 000 teď na 50 000 mužů obmezený pozůstatí.“²⁷⁴

Kromě služby v posádce se některé jednotky Landwehru zúčastnily i bitev proti Napoleonovi. Provolání Františka I. z 31. 5. 1809 zdůrazňuje úlohu českých dobrovolníků v bitvě u Aspern-Esslingu:

„I také česká obrana a někteří čeští dobrovolníci toho tak slavného vítězství oučastni byli. Neb obojích plukové, jenž při vojsku Jeho Císařské vyvýšenosti byli, s přirozenou již každému Čechu udatností bojoval, a sobě znamenité slávy dobyli. Kníže Kinský, jednoho takového českého pluku srdnatý vůdce, pro svou znamenitou udatnost hned na bojišti za rytíře Tereziánského řádu prohlášen byl.“²⁷⁵

Na rozdíl od opolčenců byli příslušníci Landwehru osobně svobodní lidé, neboť zatímco císař Josef II. v zemích Habsburské monarchie zrušil nevolnictví již 1. listopadu 1781, v Rusku stále přetrvávalo (až do roku 1861).

²⁷¹ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 186, uložení 53

²⁷² Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 188, uložení 55

²⁷³ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 186, uložení 53

²⁷⁴ Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 188, uložení 55

²⁷⁵ soukromý archiv autora

Příslušníci Landwehru se podle pátého článku Instrukce pro Landwehr cvičili jednou do roka po dobu 14 dní v okrsku, v němž byli naverbováni.

Podle šestého článku Instrukce měl mít každý voják k dispozici pušku s bajonetem (vzor nebyl specifikován), vidíme tak, že výzbrojí Landwehr opolčeníje předčil.

Z porovnání tedy vyplývá, že opolčeníje i Landwehr patřily mezi pomocné jednotky, které byly do bitev proti Napoleonovým vojskům nasazovány pouze zřídka (uvedeny jsou bitvy u Borodina a Aspern-Esslingu, kterých se však zúčastnilo pouze malé množství těchto jednotek). Výrazně kvalitnější výzbroj získaly jednotky Landwehru (pušky s bajonetem pro každého vojáka), jednotky opolčeníje se vyzbrojovaly spíše staršími zbraněmi horší kvality. Do Landwehru se podle oficiálních dokumentů a patentů přidalo méně mužů než do opolčeníje, což lze vysvětlit tím, že v Uhrách se žádné jednotky Landwehru nevytvořily, zatímco kohorty opolčeníje vznikaly po celém Rusku.

10.5 Ruské jezdecktvo

Ruská jízda se soustředila do čtyř jezdeckých sborů, přičemž tři byly umístěny do První západní armády a jeden do Druhé. Po bitvě u Borodina se stal velitelem ruského jezdecktva generálporučík Fjodor Petrovič Uvarov, do té doby velitel 1. jezdeckého sboru. Některé elitní jezdecké pluky sloužily v carově gardě.

10.5.1 Kyrýsníci

Kyrýsnický pluk tvořilo pět polních eskadron po 125 až 166 mužích. Muži opět nosili kyrýsy až od roku 1812, do té doby bojovali bez nich. Koně museli mít nejméně 150 cm na výšku.²⁷⁶ Výzbroj tvořily pistole a palaše. U Borodina bojovalo pět kyrýsnických pluků ve 2. kyrýsnické divizi genmjr. Ilji Michajloviče Duky (Jekatěrinoslavský, Gluchovský, Vojenského řádu, Maloruský a Novgorodský) a šest v gardové 1. kyrýsnické divizi (Kavalergardský, Jízdní gardový, Jeho Veličenstva cara, Jejího Veličenstva carevny a Astrachaňský). V roce 1812 carským nařízením změnilo dragounské pluky Starodubský a Pskovský na kyrýsnické.²⁷⁷

Kyrýsníci představovali nejtěžší jezdeckou sílu, a proto bylo jejich úkolem rozrážet karé pěchoty a bojovat proti nepřátelské těžké jízdě.

10.5.2 Dragouni

Ruští dragouni byli podobně jako ti francouzští zprvu cvičeni pro boj jako pěšáci, kteří se přesunovali na koních. V roce 1812 se však již od této praxe upouštělo. Pluk tvořilo pět eskadron po asi 125 mužích, tvořilo ho kolem 700 mužů, avšak roku 1812 se přistoupilo

²⁷⁶ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 434

²⁷⁷ HAYTHORNTHWAITE, Philip J. Ruská armáda za napoleonských válek 1799-1814. Ilustroval Bryan FOSTEN. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2690-5., s. 54

i ke začlenění šesté záložní eskadrony. Výzbroj tvořila mušketa s bodákem a palaš. Uniforma se podobala dřívější kyrysnické (bez kyrysů).²⁷⁸

10.5.3 Lehká jízda

Ruská lehká jízda se skládala z husarů, hulánů a jízdních myslivců.

V roce 1812 existovalo v Rusku 11 husarských pluků: Tělesně-gardový husarský, Alexandrijský, Achtyrský, Běloruský, Grodenský, Jelizavetgradský, Izjumský, Mariupolský, Olviopolský, Pavlogradský a Sumský.²⁷⁹ Husarský pluk se skládal z deseti polních eskadron (2 bataliony po čtyřech eskadronách a dvě rekrutské), celkový stav pluku v poli byl asi 1432 mužů. Uniforma byla podobně jako u Francouzů velmi pestrá, s kožíškem dolmanem, čákou a frakem. Výzbroj tvořila šavle, pistole a karabina.

V roce 1812 se přeměnilo šest dragounských pluků na hulánské, další čtyři pluky vznikly přeměnou již dříve a v gardě byl umístěn hulánský pluk Jeho císařské Výsosti následníka Konstantina Pavloviče. Hulánský pluk tvořilo 10 polních eskadron. Jezdci se oblékali podle polského stylu s czapkou a krátkým kabátem kurtkou. Výzbroj se od ostatních lehkých pluků lišila dřevěným kopím.²⁸⁰

Jízdní myslivce car obnovil 10. listopadu 1812 přeměnou šesti dragounských pluků na jízdní myslivecké. Takový pluk tvořilo šest polních a jedna záložní eskadrona.²⁸¹

10.5.4 Kozáci

Kozáci byli zcela speciálními carovými vojáky. Mezi Francouzi budili děs, kvůli nim se při ústupu z Ruska ustupovalo v čtverhranech (karé), přičemž každou jeho stranu tvořila polovina praporu. Stejně postupovali Francouzi i při bojích v Egyptě, tehdy se tak ale chránili před mameluky.²⁸² Jak se ale ukázalo v bitvě u Tarutina, dávali kozáci přednost rabování před bojem, což značně znesnadňovalo ruský postup.

Kozáci vytvářeli kozácká vojska, která se stala samostatnými správnými jednotkami, každému vojsku velel vojskový ataman dosazený carem.

²⁷⁸ tamtéž s. 60

²⁷⁹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 214

²⁸⁰ HAYTHORNTHWAITE, Philip J. Ruská armáda za napoleonských válek 1799-1814. Ilustroval Bryan FOSTEN. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2690-5., s. 67

²⁸¹ tamtéž, s. 69

²⁸² YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926., s. 199

Existovalo několik skupin kozáků, nejdůležitější byla donská, dále pak černomořská, bugská, orenburská, sibiřská, ukrajinská a uralská.²⁸³ Vojskový ataman Donského vojska (roku 1812 generál jezdeckta Matvej Ivanovič Platov) byl vždy velitelem všech kozáckých vojsk.

Jezdci se organizovali do sotní, nikoli do eskadron, což neplatilo pro Tělesně-gardový kozácký pluk.

Tělesně-gardový kozácký pluk byl součástí gardy, vznikl roku 1798 a skládal se ze tří eskadron donských a jedné černomořské.²⁸⁴ Roku 1812 pluku velel genmjr. Orlov-Děnisov a získal mu pověst „nejlepší jednotky ruské armády“²⁸⁵. Jeho muži obdrželi 14 stop dlouhá kopí, která svou délkou přesahovala kopí francouzská či polská.

10.5.5 Kalmykové a Baškirové

S Kalmyky se francouzští vojáci setkali již v roce 1807, jak píše Jean-Roch Coignet ve svých pamětech: „*Naši vojáci ... pozajímali divochy, kterým se říká Kalmykové, mají velké nosy, placaté obličejy, velké uši a toulce plné šípů. Bylo to 1800 jezdců, ale naše železné vesty (kyrysníci) se na ně přiřítily a hnaly je jak ovce. Těm Kalmykům veleli ruští důstojníci a poddůstojníci.*“²⁸⁶

Kalmykové, národ příbuzný Mongolům, se s Rusy setkali koncem 15. století a dobrovolně se podvolili ruské moci, kolem roku 1630 přikočovali k Volze a spolupracovali s Moskvou při zničení Nogajské hordy, car jim za pomoc zřídil Kalmyckij prikaz, jenž se zabýval výhradně jejich záležitostmi. Roku 1771 nastal velký odchod Kalmyků (spolu s Baškiry se účastnili povstání Jemeljana Pugačova)²⁸⁷, přesto někteří zůstali a roku 1812 tvořili jediné carovy vojáky vyznávající buddhismus.²⁸⁸

V ruské armádě sloužily dva kalmycké jízdní pluky, zformované 7. 4. 1811, jeden o 463 jezdcích a druhý o 500 jezdcích.²⁸⁹

Baškirové se Rusům podrobili dobrovolně, aby získali ochranu před sibiřskými Tatary, Kazachy a Kalmyky, jsou považováni za první kočovný národ, jenž se dobrovolně k Rusku

²⁸³ HAYTHORNTHWAITE, Philip J. Ruská armáda za napoleonských válek 1799-1814. Ilustroval Bryan FOSTEN. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2690-5., s. 86

²⁸⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 501

²⁸⁵ MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 502

²⁸⁶ COIGNET, Jean-Roch. Napoleonův granátník: paměti kapitána Coigneta, vojáka Bonapartova konzulátu, granátníka císařské gardy a příslušníka Napoleonova štábu : kritické vydání. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Julien LE BLANT. Praha: Elka Press, 2014. Taria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-18-6., s. 161

²⁸⁷ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. Dějiny Ruska. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-324-2., s. 156

²⁸⁸ tamtéž, s. 78

²⁸⁹ БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 327

přidružil²⁹⁰, následně se však účastnili mnoha protiruských povstání a v roce 1812 tvořili muslimskou část carovy armády.

V letech 1803 a 1811 byly postaveny na Kavkaze dva pluky používající kozáckou uniformu a výzbroj.²⁹¹

V roce 1812 se tito muži nacházeli v Platovově kozáckém sboru a ve sboru Ostermana-Sackena (1. kalmycký a 2. baškirský pluk).

10.6 Partyzáni

Díky invazi do Španělska získal Napoleon a jeho vojáci povědomí o záškodnické válce proti partyzánským oddílům, tzv. guerrilas. V ruském prostředí se touto taktikou začal zabývat podplukovník Děnis Davydov již při ruském ústupu a o správnosti své taktiky přesvědčil knížete Bagrationa, který Davydova nechal přednést své myšlenky Kutuzovovi. Ten Davydovovi poskytl malou jednotku 50 husarů a 150 kozáků, s níž počal útočit na francouzský tyl. Nenadále přepadávali Napoleonovy konvoje a trén, postupně se tato jednotka rozrostla na dva pluky.²⁹²

Mezi další partyzánské velitele můžeme zařadit kapitána Figněra (mezi Možajskem a Moskvou), generála Dorochova (mezi Gžatskem a Možajskem), plukovníka Jefremova s kozáky (u Rjazaně), generála Wintzingerodeho (směr na Tver) nebo Černyševa, bývalého ruského vyslance v Paříži (nejzazší tyl).

Je nutno dodat, že partyzány se stávali příslušníci vojska, civilisté se větších záškodnických akcí neúčastnili a spíše bránili své bezprostředně ohrožené domovy.

10.7 Ruské dělostřelectvo

Ruská děla sehrála významnou roli v bitvě u Borodina, kde stála rozmístěna v Třech fleších i v reductách. Dělostřelci před bitvou odvezli záprahy, aby Francouzi nemohli získat ani jedno dělo a odvléci je.²⁹³

První vojenský řád dělostřelectva v Rusku sepsal generálmajor Alexandr Ivanovič Kutajsov těsně před válkou roku 1812 (Obščije pravila artilerii po levom sražennii), který padl v bitvě u Borodina.²⁹⁴

Ruské dělostřelectvo tvořily kanóny a jednorožce. Kanóny s hladkou, u polního dělostřelectva bronzovou hlavní se používaly pro střelbu kulemi, kartáči a zápalnými střelami. Polní kanóny

²⁹⁰ VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TĚRA. Dějiny Ruska. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-324-2., s. 77

²⁹¹ HAYTHORNTHWAITE, Philip J. Ruská armáda za napoleonských válek 1799-1814. Ilustroval Bryan FOSTEN. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2690-5., s. 88

²⁹² KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 112

²⁹³ tamtéž, s. 435

²⁹⁴ tamtéž, s. 445

mohly mít tři ráže – 6 funtů²⁹⁵, 12 funtů malý a 12 funtů velký. Ráže obléhacích děl dosahovala až 24 funtů, ráže děl v popřežních pevnostech až 36 funtů.

Jednorožce zavedli Rusové do výzbroje roku 1757, tato specifická ruská zbraň střílela granáty i bombami (horní skupina úhlů), kartáči (přímo) a výjimečně i plnými kulemi. Jelikož mohla střílet horní skupinou úhlů, nahradila v ruském vojsku houfnice, které v jejich výzbroji nenajdeme. Polní artilerie používala jednorožce 3funtové, ¼ i ½ pudové^{296 297}.

²⁹⁵ 1 funt = 0,4 kg

²⁹⁶ 1 pud = 40 funtů

²⁹⁷ KOVAŘÍK, Jirí. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 382

10.8 Lékaři a zdravotní péče u ruského vojska

Tabulka 6: Lékařské hodnosti v ruském vojsku roku 1812. Přeloženo z БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович а kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 450

Lékařská hodnost	Třída podle hodnostního řádu	Ekvivalentní vojenská hodnost
hlavní vojensko-medicínský inspektor (главный военно-медицинский инспектор)	4	generálmajor (генерал-майор)
doktor generálního štábu (генерал-штаб-доктор)	4	generálmajor (генерал-майор)
inspektor a hlavní doktor špitálu (инспектор и главный доктор госпиталя)	6	plukovník (полковник)
hlavní lékař špitálu (главный доктор госпиталя)	7	podplukovník (подполковник)
starší lékař první třídy (старший лекарь 1-го класса)	8	major (майор)
starší lékař druhé třídy (старший лекарь 2-го класса)	9	kapitán (капитан)
mladší lékař první třídy (младший лекарь 1-го класса)	11	
mladší lékař druhé třídy (младший лекарь 2-го класса)	12	poručík (поручик)
provizor (провизор)	13	podporučík (подпоручик)
starší felčar (старший фельдшер)		starší poddůstojník (старший унтер-офицер)
mladší felčar (младший фельдшер)		mladší poddůstojník (младший унтер-офицер)
chirurg (костоправ)		vojín (рядовой)
ranhojič (цирюльник)		vojín (рядовой)

„Murat je (Rusy) pronásledoval tak ohnivě, že všechny své raněné spálili a my je nacházeli zuhelnatělé. To je příklad, jak s vojáky jednají.“²⁹⁸ píše Jean-Roch Coignet o počáteční neschopnosti ruských velitelů zajistit potřebnou péči raněným, jejichž počet navíc dramaticky vzrostl bitvou u Borodina.

Před vstupem Francouzů do Moskvy existovala snaha alespoň nějaké péče o ruské raněné, baron Larrey píše:

„S pomocí několika vojáků od gardy (...) jsem poskytoval těm nešťastníkům první pomoc. Kostely a veřejné budovy byly uvedeny do stavu, v němž se tu dali uložit francouzští ranění. Rusy jsme pak shromáždili v domech obchodníků.“²⁹⁹

Roku 1802 již existovalo devět vojenských nemocnic, tento počet se rozhodl car Alexandr před vypuknutím války roku 1812 zvýšit. 27. ledna 1812 proto vydal dekret zřizující zdravotní oddělení v rámci ministerstva války.³⁰⁰ Vznikla funkce hlavního vojensko-medicínského inspektora, jíž se ujal carův pobočník James Wylie. Spolu se svými dvěma pobočníky získali kompetence umožňující ovlivňovat počty doktorů a špitálů. Přesto se odhaduje, že roku 1812 působilo v ruském vojsku jen 800 až 850 lékařů a 1 000 ranhojičů.³⁰¹

10.9 Duchovní život v ruském vojsku

Ruské pravoslaví si roku 1448 zvolilo nového metropolitu, čímž se stalo de facto nezávislým na ekumenickém patriarchátu v Konstantinopoli.³⁰² Po pádu Konstantinopole do rukou Osmanů (29. 5. 1453) vznikla teorie Třetího Říma (První Řím padl díky herezi, Druhý Řím zničili Turci, Třetí Řím, Moskva, přetrvá), kterou prvně formuloval mnich Filofej.³⁰³

Neteř posledního byzantského (římského) císaře Konstantina XI. Sofie si navíc vzala za muže ruského velkoknížete Ivana III. Po pádu Konstantinopole se do Rusi dostal zázračný obraz Černé Matky Boží (Smolenské), který byl nakonec přivezen do Smolenska, jenž se tak stal jedním z nejsvětějších míst Ruska. Věřilo se, že pokud Smolensk padne, Rusku nastanou zlé časy.³⁰⁴

V roce 1589 získala ruská církev vlastního patriarchu, čímž se završila její autokefalita (samostatnost). Od roku 1700 nebyla pozice patriarchy kvůli nařízení cara Petra I. obsazena, církev reprezentoval Posvátný synod.

²⁹⁸ COIGNET, Jean-Roch. Napoleonův granátník: paměti kapitána Coigneta, vojáka Bonapartova konzulátu, granátníka císařské gardy a příslušníka Napoleonova štábu : kritické vydání. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Julien LE BLANT. Praha: Elka Press, 2014. Taria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-18-6., s. 235

²⁹⁹ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 17

³⁰⁰ REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2., s. 70

³⁰¹ tamtéž

³⁰² PEČENKA, Marek a Bohuslav LITERA. Dějiny Ruska v datech. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7., s. 35

³⁰³ VLČEK, Radomír. Kapitoly z ruských dějin 18. století: geneze a vývoj ruského impéria. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6930-5., s. 14

³⁰⁴ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 273

Generál jezdeckva Platov psal o francouzském způsobu vedení války, který označil za „nebývale barbarský“. O Francouzích psal, že drancují i kláštery a pravoslaví nezůstává ušetřeno.³⁰⁵ To ovšem nic nemění na tom, že sami Rusové povětšinou spalovali své města a vsi, aby Francouzi nezískali žádné zásoby.

Ruský velitel kníže Kutuzov kladl velký důraz na náboženský život i v poli, před bitvou u Borodina se konalo velké procesí, vojáci se modlili a poslouchali zpěvy duchovních, byla nesena zachráněná velká ikona Černé Matky Boží Smolenské. Podobné obřady můžeme zaznamenat i v jiných bitvách (Slavkov), neboť ruští velitelé dodržováním pravoslavných obřadů podporovali morálku prostých vojáků (v ruské armádě, jak uvádím výše, však bojovali i muslimští Baškirové a buddhističtí Kalmykové, většina prostých ruských vojáků však vyznávala pravoslaví).

Právě ruská církev do značné míry svými kázáními, a hlavně přímými výzvami během bohoslužeb podpořila vznik opolčeniže, jež bylo předurčeno zachránit posvátnou Rus.

³⁰⁵ KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku I. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 249

11 ZÁVĚR

Cílem práce bylo popsat a srovnat armády stojící proti sobě v Napoleonově východním tažení roku 1812. Toto téma nebylo doposud v dostupných publikacích s napoleonskou tematikou zevrubně sledováno. Protože se jedná o složitou záležitost, jejíž podrobný rozbor by obsáhl stovky stran, bylo mnou sledováno pouze počáteční období zmíněného Napoleonova tažení, a to do bitvy u Borodina 7. 9. 1812. Tato bitva znamenala velké ztráty na obou stranách, organizace sborů a divizí se po ní stala do značné míry chaotickou.

Pro dosažení cíle jsem zvolil metodu analýzy, syntézy a případové studie. Nejprve jsem na základě dostupných pramenů (především patentů a cirkulářů rakouského císaře Františka I. z období napoleonských válek zkoumaných ve Státním okresním archivu v Uherském Hradišti a Moravském zemském archivu v Brně) a dostupné literatury (zejména prací hraběte Paula Yorcka von Wartenburga, českého historika Jiřího Kovaříka a ruských encyklopedií týkajících se napoleonských válek) zpracoval období revolučních a napoleonských válek do roku 1812, přičemž jsem se zabýval i vztahy mezi Ruskem, Habsburskou monarchií a Francií a zmínil hlavní důvody, které vedly k Napoleonovu východnímu tažení roku 1812.

Podstatou práce byly kapitoly o struktuře Velké armády a ruské armády, v nichž jsem za pomoci mnoha knih popisujících tažení roku 1812 dokázal shrnout nejpodstatnější změny ve velení jednotlivých sborů a divizí. Zde též byly prokázány důvody, proč se tyto změny udály.

V dalších kapitolách bylo popsáno tažení od 24. 6. 1812 až do bitvy u Borodina, přičemž se práce nesoustředila pouze na hlavní proud Napoleonových sil směřujících ke Smolensku a Moskvě, jak je v knihách o tomto tažení obvyklé, ale i na neméně podstatné sbory, jako byly II. a VI. sbor u Polocka, X. sbor u Rigy, VII. a Rakouský sbor na jižním bojišti.

Následně jsem se zabýval srovnáním obou armád, a to z pohledu dělostřelectva, jezdeckta, gardy, štábní organizace (u níž jsem načrtl schéma její organizace) nebo lékařské péče. Při popisu pomocných uskupení Napoleonových spojenců byla také sledována historie těchto zemí a bylo analyzováno, jak se vyvíjely jejich vztahy s napoleonskou Francií. Podstatnou pasáží zde byly i materiály z Moravského zemského archivu v Brně a Státního okresního archivu v Uherském Hradišti.

Výsledkem práce se stalo prokázání, že se armády císaře Napoleona I. a Alexandra I. díky modernizaci postupně sblížovaly, což dokresluje na příklad zavedení sborů v ruské armádě roku 1810 nebo také znovuzavedení divizí podle francouzského vzoru.

Velký rozdíl mezi armádami existoval roku 1812 v různorodosti národnostního složení jejich vojáků. Zatímco většinu carských armád tvořili Rusové (část důstojnického sboru pak Němci, dále i Kalmykové či Baškirové), Napoleonova armáda se, jak v práci ilustruje tabulka v kapitole Vojska vazalů a spojenců, skládala z velkého množství spojeneckých vojáků, a to

Poláků, Rakušanů, Němců či Italů, což se negativně projevovalo na celkové soudržnosti vojska.

Armády si byly podobné složením gardy nebo jízdy (později i sdružováním těžké jízdy do samostatných těles), ruská armáda však oproti armádě Napoleonově disponovala kozáckými vojsky, jejichž hlavní skupiny v práci uvádím. Početně byly armády císaře Napoleona I. a cara Alexandra I. (se započtením Dunajské armády a Finského sboru) srovnatelné, a to do doby, než se počaly zvyšovat ztráty Napoleonových sil, které nebylo možné efektivně kompenzovat. Ruská strana naproti tomu zacelovala své řady díky méně kvalitním domobraneckým jednotkám opolčenijs, které jsem v práci srovnal s rakouským Landwehrem.

V Napoleonově Velké armádě roku 1812 byla zřejmá značná centralizace moci do císařových rukou a také postupné nahrazování schopnějších velitelů muži Napoleonovi plně oddanými, ne však již tak schopnými samostatného velení, což bylo v práci prokázáno na příkladu divizního generála Androche Junota, jenž významnou měrou zapříčinil neúspěch Napoleonových sil v bitvě u Valutiny gory. Výjimkou nebylo ani podřizování schopnějších velitelů Napoleonově rodině (maršál Louis-Nicolas Davout podřízen císařovu bratru Jerômu Bonapartovi či podřízení několika sborů císařovu nevlastnímu synu Eugènu de Beauharnais). Ruská armáda se naproti tomu potýkala s nepřátelskými projevy vůči ministru války a veliteli 1. západní armády Michailu Bogdanoviči Barclay de Tollymu, jemuž byl částí armády (především důstojníků spřízněných s velkoknížetem Konstantinem Pavlovičem) vytýkán jeho německý původ, až byl nakonec nahrazen Rusem, knížetem Michailem Ilarionovičem Goleniščevem-Kutuzovem.

Protože na ruské straně vždy sehrávala významnou roli pravoslavná víra a pravoslavná církev, práce je doplněna zvláštní kapitolou představující duchovní život ruského vojáka, včetně stručné historie ruské pravoslavné církve do roku 1812.

Práce je pro názornost doplněna překladem kompletního seznamu důstojnických hodností v ruské armádě i hodností lékařských, dvorských a námořních v roce 1812. Stejně tak je doplněna i překladem důstojnických a lékařských hodností francouzských. Umožňuje tím snáze se orientovat v hodnostech, které pojmově nezněly souladně.

Výše uvedené cíle práce byly splněny, a přestože můžeme na trhu najít nejrůznější knihy s napoleonskou tematikou, žádná takto do detailů nerozvádí strukturu Velké armády a ruské armády v Napoleonově východním tažení roku 1812.

12 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY

12.1 Literatura

ATTERIDGE, A. Hilliard. Maršál Murat: Král neapolský. Přeložila Pavla BUCHTOVÁ. Brno: Bonus A, 1997. Napoleonica. ISBN 80-85914-53-0.

БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор, Алексей ВАСИЛЬЕВ. Отечественная война 1812 года. Энциклопедия. Москва: Росслен, 2004. ISBN 5-8243-0324-X

BLAZE, Elzéar. Život v Napoleonově armádě. Kritické vydání. Praha: Elka Press, 2015. Militaria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-23-0.

BOURGOGNE, Adrien Jean Baptiste François. Seržant Bourgogne: válka s ohněm a zimou : vzpomínky vojáka císařské gardy na Napoleonovo tažení do Ruska roku 1812 : kritické vydání. Ilustroval Christian Wilhelm von FABER DU FAUR. Třebíč: Akcent, 2017. ISBN 978-80-7497-195-2.

COIGNET, Jean-Roch. Napoleonův granátník: paměti kapitána Coigneta, vojáka Bonapartova konzulátu, granátníka císařské gardy a příslušníka Napoleonova štábu: kritické vydání. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Julien LE BLANT. Praha: Elka Press, 2014. Militaria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-18-6.

CHARTRAND, René. Napoleonova děla 1792-1815: polní dělostřelectvo. Ilustroval Ray HUTCHINS. Praha: Grada, 2008. Válečná technika. ISBN 978-80-247-2417-1.

CLAUSEWITZ, Carl von. O válce. Přeložil Zbyněk SEKAL. Praha: Naše vojsko, 1959.

DEMOUGIN, Jacques. Les batailles de Napoléon. Paris: Trésor du patrimoine, 2004. ISBN 2912511399.

ELBL, Pavel Benedikt. Generál Bagration: legenda ruské armády. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-693-3.

FRIEDL, Jiří, Tomasz JUREK, Miloš ŘEZNÍK a Martin WIHODA. Dějiny Polska. Přeložil Martin VESELKA. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-306-8.

GRUEBER, Karl Johann von. Císařský kyrysník: paměti Karla Johanna, rytíře von Grueber, důstojníka rakouských kyrysníků a bavorských švališerů v letech napoleonských válek : kritické vydání doplněné vzpomínkami kyrysníka Müllera, hraběte Neipperga a pojednáním o rakouské kavalerii v napoleonských válkách. Přeložil Jiří KOVAŘÍK. Třebíč: Akcent, [2015]. ISBN 978-80-7497-108-2.

HAYTHORNTHWAITE, Philip J. Ruská armáda za napoleonských válek 1799-1814. Ilustroval Bryan FOSTEN. Brno: Computer Press, 2009. ISBN 978-80-251-2690-5.

HOLLINS, David. Rakouští vojevůdci za napoleonských válek 1792-1815. Ilustroval Christopher ROTHERO. Praha: Grada, 2007. Elita. ISBN 978-80-247-1894-1.

KOVAŘÍK, Jiří. Bonaparte v Egyptě: Bonapartova výprava a tažení 1798-1801. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-466-3.

KOVAŘÍK, Jiří. Maršál Ney: Napoleonův nejstatečnější. Třebíč: Akcent, 2007. ISBN 978-80-7268-410-6.

KOVAŘÍK, Jiří. Maršálové Napoleonových orlů. 2. vyd. Třebíč: Akcent, 2010. ISBN 978-80-7268-708-4.

KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-548-6.

KOVAŘÍK, Jiří. Napoleonovi jezdcí: legendární muži, slavné útoky, druhy zbraní, způsoby boje a život ve válce i v míru. Třebíč: Akcent, Drahomír Rybníček, 2015. ISBN 978-80-7497-085-6.

KOVAŘÍK, Jiří. Tažení za přeludem: Napoleon, Alexandr I. a válka s Ruskem roku 1807. Třebíč: Akcent, Drahomír Rybníček, 2016. ISBN 978-80-7497-161-7.

KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon. Třebíč: Akcent, 2018. ISBN 978-80-7497-230-0.

LEVAVASSEUR, Octave, KOVAŘÍK, Jiří, ed. Od Slavkova po Waterloo (1802-1815). Praha: Elka Press, 2018. Militaria (Elka Press). ISBN 978-80-87057-37-7.

MANFRED, Albert Zacharovič. Napoleon Bonaparte. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1990. ISBN 80-205-0129-0

MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9.

MICHAJLOV, Oleg Nikolajevič. Suvorov. Praha: Naše vojsko, 1986. Živá minulost (Naše vojsko).

OTTENFELD, Rudolf Otto von a Roman GRONSKÝ. Rakouská armáda za napoleonských válek 1792-1815: The Austrian army during the Napoleonic Wars 1792-1815 = Österreichische Armee in der Zeit der napoleonischen Kriege 1792-1815 = L'armée autrichienne au temps des guerres napoléoniennes 1792-1815 = Avstrijskaja armija v period napoleonovskich vojn 1792-1815. Ostrava: Montanex, 2005. Konflikty a ideály. ISBN 80-7225-191-0.

PROCACCI, Giuliano. Dějiny Itálie. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-721-4.

PEČENKA, Marek a Bohuslav LITERA. Dějiny Ruska v datech. Praha: Dokořán, 2011. ISBN 978-80-86569-14-7.

REY, Marie-Pierre. Tragické tažení 1812: Napoleonův vpád do Ruska v novém světle. Praha: Dobrovský, 2013. ISBN 978-80-7306-552-2.

SCHOEPS, Hans-Joachim. Dějiny Pruska. Přeložila Šárka STELLNEROVÁ, přeložil František STELLNER. Praha: Garamond, 2004. ISBN 80-86379-59-0.

СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7.

ŠURGOT, Michal. 1812 Z Moskvy a v zajetí: paměti Christopha von Yelina a dalších císařských. Praha: Michal Šurgot, 2018. ISBN 978-80-906631-2-1

ŠTOVÍČEK, Michal. Železný maršál: Louis Nicolas Davout. Třebíč: Akcent, 2019. ISBN 978-80-7497-262-1

UHLÍŘ, Dušan. Slunce nad Slavkovem. Vyd. 3. Třebíč: Akcent, 2010. Fakta (Akcent). ISBN 978-80-7268-777-0.

VLČEK, Radomír. Kapitoly z ruských dějin 18. století: geneze a vývoj ruského impéria. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6930-5.

VYDRA, Zbyněk, Michal ŘOUTIL, Jitka KOMENDOVÁ, Kateřina HLOUŠKOVÁ a Michal TÉRA. Dějiny Ruska. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-324-2.

YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: B. Kočí, 1926.

12.2 Archivy

Moravský zemský archiv, značka B 17, fond Moravské místodržitelství – patenty, karton 61, signatura L 34 (Instruction für die Landwehr)

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 182, uložení 49 (Sbírka uložení a patentů z roku 1805)

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 186, uložení 53 (Sbírka uložení a patentů z roku 1809)

Státní okresní archiv Uherské Hradiště, fond AM UH I, inv. č. 188, uložení 55 (Sbírka uložení a patentů z roku 1811)

13 SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Maršál Lefebvre. Zdroj: https://www.napoleon.org/histoire-des-2-empires/iconographie/francois-joseph-lefebvre-duc-de-dantzig-marechal-de-france1755-1820/	18
Obrázek 2: Maršál Mortier. Zdroj: https://www.frenchempire.net/biographies/mortier/	19
Obrázek 3: Maršál Jean-Baptiste Bessières. Zdroj: https://fr.muzeo.com/reproduction-oeuvre/portrait-du-marechal-jean-baptiste-bessieres-duc-distrie/leon-riesener	20
Obrázek 4: Maršál Louis-Nicolas Davout. Zdroj: https://art.rmngp.fr/fr/library/artworks/amedee-maulet_portrait-du-marechal-nicolas-davout_lithographie	22
Obrázek 5: Maršál Oudinot. Zdroj: https://www.frenchempire.net/biographies/oudinot/	23
Obrázek 6: Maršál Ney. Zdroj: https://www.britannica.com/biography/Michel-Ney-duc-dElchingen	24
Obrázek 7: Italský vicekrál Eugène de Beauharnais. Zdroj: https://childsgallery.com/work/eug-ne-prince-eug-ne-de-beauharnais-also-eug-ne-napoleon/25	
Obrázek 8: Divizní generál Poniatowski. Zdroj: https://www.frenchempire.net/biographies/poniatowski/	26
Obrázek 9: Divizní generál Saint-Cyr. Zdroj: https://www.frenchempire.net/biographies/gouvionStCyr/	28
Obrázek 10: Divizní generál Reynier. Zdroj: http://www.maquetland.com/article-phototheque/6044-1810-saxe-casque-officier-garde-corps-bruxelles	29
Obrázek 11: Divizní generál Vandammme. Zdroj: http://www.c-iff.fr/pages/personnages/general-vandamme.html	30
Obrázek 12: Maršál Macdonald. Zdroj: https://www.frenchempire.net/biographies/macdonald/	31
Obrázek 13: Generál jezdeckva kníže Schwarzenberg. Zdroj: https://www.geni.com/people/Karl-I-Prinz-von-Schwarzenberg/6000000016259229701	32
Obrázek 14: Maršál Murat. Zdroj: https://www.britannica.com/biography/Joachim-Murat ...	34
Obrázek 16: Generál pěchoty Barclay de Tolly. Zdroj: https://biography.wikireading.ru/59297	39
Obrázek 17: Generál pěchoty kníže Bagration. Zdroj: https://24smi.org/celebrity/29380-petr-bagrations.html	40
Obrázek 18: Generál jezdeckva Tormasov. Zdroj: https://abababalalar.livejournal.com/345927.html	41
Obrázek 19: Admirál Čičagov. Zdroj: https://military.wikireading.ru/7584	42
Obrázek 20: Generálporučík hrabě Wittgenstein. Zdroj: http://www.imha.ru/print:page,1,1144534542-vitgenshtejn-petr-xristianovich-graf-svetlejshij-knyaz.html	43

Obrázek 21: Generálporučík hrabě von Steinheil. Zdroj: https://runivers.ru/doc/d2.php?CENTER_ELEMENT_ID=149723&PORTAL_ID=8454&SECTION_ID=6594	44
Obrázek 22: Přibližná trajektorie projektilu při ricochets. Zdroj: СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7., s. 173.....	77
Obrázek 23: Císařský nejvyšší hlavní stan. Vypracováno podle СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7., s. 269.....	81
Obrázek 24: Hierarchie rozkazů v Napoleonově vojsku. Vypracováno podle СОКОЛОВ, Олег Валерьевич. Армия Наполеона. — СПб.: Империя, 1999. — 592 с. — ISBN 5-93914-001-7., s. 256.....	82
Obrázek 25: Napoleonova komunikační linie a rozmístění armád. Vypracováno podle БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 360.....	86
Obrázek 26: Přední strana Instrukce pro Landwehr. Zdroj: Soukromý archiv autora.....	97
Tabulka 1: Podíl nefrancouzských jednotek na celkovém počtu mužů ve sboru. Vypracováno podle MARBOT, Marcellin de. Paměti: vzpomínky francouzského jezdeckého důstojníka z napoleonských tažení. Přeložil Jiří KOVAŘÍK, ilustroval Zdirad J. K. ČECH. Praha: Elka Press, 1999. Militaria (Elka Press). ISBN 80-902353-7-9., s. 465 a YORCK VON WARTENBURG, Paul. Napoleon jako vojevůdce. Praha: V. Kočí, 1926., s. 111.....	64
Tabulka 2: Lékařské hodnosti ve francouzských sborech roku 1812. Vypracováno podle БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 452.....	83
Tabulka 3: Vojenské hodnosti francouzské armády roku 1812. Převzato a upraveno z KOVAŘÍK, Jiří. Napoleon v Rusku II. Třebíč: Akcent, 2012. ISBN 978-80-7268-918-7., s. 548.....	85
Tabulka 4: Vojenské hodnosti v ruském vojsku roku 1812. Přeloženo z БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 783.....	90
Tabulka 5: Civilní a námořní hodnosti v ruském vojsku roku 1812. Přeloženo z БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 783.....	91
Tabulka 6: Lékařské hodnosti v ruském vojsku roku 1812. Přeloženo z БЭЗОТОСНЫЙ, Виктор Михайлович a kol. Отечественная война 1812 года, Энциклопедия. Москва: РОССПЭН, 2004. ISBN 5-8243-0324-X., s. 450.....	104